

SUOMALAISTEN KORRUPTIOASENTEET ENNEN JA JÄLKEEN
VAALIRAHOITUSKRIISIN -
KENEN SUOMI ON KORRUPTOITUNUT?

Ilkka Penttinen
Pro gradu-tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
syyskuu 2014

TIIVISTELMÄ

Suomalaisten korruptioasenteet ennen ja jälkeen vaalirahoituskriisin - Kenen Suomi on korruptoitunut?

Ilkka Penttinen

Sosiologia

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Pertti Jokivuori

Syyskuu 2014

sivumäärä: esim. 91 sivua

Suomalaisten korruptionäkemyksen muutos ns. vaalirahoituskohua ennen ja sen jälkeen käy ilmi Euroopan Unionin teettämistä erikoiseurobarometreistä. Korruptiota tarkastellaan luottamuksen käsitteen avulla. Luottamus nähdään korruption vastakohtana ja korkeaa luottamusta käytetään ilmaisemaan korruption puuttumista.

Empiirisessä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten korruptioasenteita ja niissä tapahtuneita muutoksia. Tutkimuksessa kysytään, millä tavoin suomalaisten korruptiokäsitys on muuttunut vuosina 2007–2011. Millaisia olivat suomalaisten korruptiokäsitykset vuonna 2007, 2009 ja 2011, miten vastaajat näkevät paikallisen, alueellisen, kansallisen sekä EU-tason toimielinten korruptoituneisuuden ja erilaisten instituutioiden (esim. poliisi, tulli, oikeuslaitos, valtakunnan ja alueellisen tason poliitikot ja lupaviranomaiset) korruptoituneisuuden. Lisäksi kysytään, kenen korruptiokäsityksissä on tapahtunut muutoksia ja millaisia nämä muutokset ovat. Tätä selvitetään tarkastelemalla sitä, miten korruptiokäsitykset vaihtelevat iän, sukupuolen, asuinpaikkakunnan, poliittisen suuntautumisen sekä yhteiskunnallisen aseman mukaan. Tutkimusaineistona ovat Euroopan komission vuosina 2007–2011 teettämät kolme eurobarometriä vuosilta 2007, 2009 ja 2011.

Tutkimuksen päätulos on, että vaalirahoituskriisillä on ollut selkeä vaikutus suomalaisten korruptioasenteisiin. Yleisellä tasolla suomalaisten vastaajien luottamus eri asteen poliittisiin instituutioihin laski vuodesta 2007 vuoteen 2009. Luottamuksen laskua esiintyi kaikissa aineistoissa suhteessa paikallisen, alueellisen että valtakunnallisen tason toimielimiin. Myös eri ammattiryhmiin kohdistuva luottamus laski. Tämä vahvistaa oletuksen, että suomalaisten luottamus eri instituutioihin laski vaalirahoituskriisin myötä.

Tarkasteltaessa, kenen Suomi on korruptoitunut, havaittiin, että vanhemmat vastaajat pitävät Suomea enemmän korruptoituneena kuin nuoremmat, keskustan vastaajat enemmän korruptoituneena kuin vasemmiston vastaajat ja oikeiston vähiten korruptoituneena. Maaseudulla asuvat pitävät Suomea eniten korruptoituneena ja suurten kaupunkien vastaajat vähiten. Naiset pitävät Suomea enemmän korruptoituneena kuin miehet ja alemmat luokat uskovat Suomen olevan korruptoituneempi kuin ylemmät luokat.

Vaalirahoituskriisissä näkyy kansakunnan yllättävänkin lyhyt muisti. Vaikka korruptioasenteet muuttuivat, ne palautuivat lähemmäs vuotta 2007 jo vuoden 2011 eurobarometrissä. Vaalirahoituskriisin voi nähdä tuoneen esille suomalaisen korkean luottamuksen yhteiskunnan rakenteisiin piilotetun korruption. Korkean luottamuksen hyvinvointivaltio kykenee torjumaan vähäisiä korruptiorikoksia, mutta se ei ole immuuni rakenteelliselle korruptiolle.

Avainsanat: eurobarometrit, luottamus, korruptio, vaalirahoituskriisi

SISÄLTÖ

1	Johdanto.....	5
2	Korruptio korkean luottamuksen Suomessa	9
2.1	Vaalirahoituskriisin nostattama korruptiokeskustelu	9
2.1.1	Vaalirahoituskriisi suomalaisen korruptiokeskustelun herättäjänä.....	9
2.1.2	Mikä tekee vaalirahoituskriisistä erityisluonteisen korruptiotapauksen?.....	11
2.2	Korruption riskit demokraattiselle prosessille	12
2.2.1	Korruptio annetun vallan hyväksikäyttönä.....	12
2.2.2	Korruption ominaisuuksia ja tyypittelyä	14
2.3	Luottamus hyvinvointivaltion osana ja korruptoitumattomuutena.....	17
2.3.1	Luottamus korruption vastakohtana	17
2.3.2	Luottamus ja korruptio hyvinvointivaltiossa.....	20
2.4	Vaalirahoitus demokratian toimivuuden indikaattorina	21
2.5	Yhteiskunnallinen luottamus sosiaalisissa kerrostumissa.....	24
3	Tutkimuksen toteutus.....	26
3.1	Tutkimusongelmat	26
3.2	Barometriaineiston koonti.....	28
3.3	Tutkimusaineisto.....	29
3.3.1	Tutkimusaineiston koonti eurobarometreistä	29
3.3.2	Tutkimusaineisto korruptiokeskustelun vaihtelun kuvaajana vaalirahoituskeskustelussa.....	30
3.3.3	Tutkimusaineiston sisältö ja muuttujat	30
3.3.4	Aineiston analyysi	33
3.3.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	35
4	Tutkimustulokset	37
4.1	Yleisten korruptioasenteiden muutos.....	37
4.1.1	Korruptioasenteiden muutos yhteiskunnan rakenteiden eri tasoilla	37
4.1.2	Suomalaisten instituutioiden korruptiokuvan muutos	41
4.2	Korruptiokäsitysten muutokset vastaajaryhmittäin	45
4.2.1	Suomen korruptiokäsityksen muutokset.....	45
4.2.2	Paikallisen tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset	53
4.2.3	Alueellisen tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset.....	59
4.2.4	Valtakunnallisen tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset	65
4.2.5	EU-tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset	71
5	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	78
5.1	Suomalaisen korruptiokäsityksen muutos: luottamuksen lasku ja palautuminen 2007–2011	78

5.2	Vastaajien moninaiset korruptioasenteet: kenen Suomi on korruptoitunut?.....	79
5.3	Johtopäätökset.....	81
	Lähteet	85
	Taulukot ja kuviot.....	89

1 JOHDANTO

Suomi on totuttu näkemään yhtenä maailman vähiten korruptoituneista valtioista.

Transparency Internationalin kansainvälisissä korruptioindekseissä Suomi on ollut viime vuodet maailman kuuden vähiten korruptoituneen maan joukossa. Kuitenkin vuoden 2008 keväällä julkisuuteen noussut niin sanottu vaalirahoituskohu kiinnitti huomion siihen, ettei Suomi ole täysin korruptoitumaton ja tarvitsee korruptiosta käytävää keskustelua.

Vaalirahoituskohun laajuus oli poikkeuksellinen ja osoitti suomalaisen korruption olevan piilossa ja kätkeytyvän helposti rakenteisiin. Kohu vaikutti suoraan puoluelainsäädäntöön (1969/10), johon tehtiin vaalirahoituskohun jälkeen useita uudistuksia. Nämä uudistukset koskivat puolueelle, puolueyhdistykselle tai lähiyhteisölle annettavaa tukea, rahoitusta koskevaa ilmoitusvelvollisuutta sekä kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevia muutossäädöksiä.¹ Vaikeammin huomattava muutos tapahtui suomalaisten asenteissa, joissa Suomi oli aiemmin totuttu näkemään vähäisen korruption valtiona.

Kansalaisten korruptionäkemyksen muutos vaalirahoituskohua ennen ja sen jälkeen käy ilmi Euroopan Unionin teettämistä erikoiseurobarometreistä, jotka mittaavat kansalaisten suhtautumista korruptioon. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan näiden erikoiseurobarometrien aineistojen pohjalta suomalaisten korruptiokäsityksiä sekä näkemyksiä eri tason valtiollisten instituutioiden korruptoituneisuudesta. Näihin lukeutuvat erilaisten valtiollisten instituutioiden lisäksi valtakunnalliset, alueelliset, paikalliset, EU-tason toimielimet sekä valtion kokonaiskorruptiokuva. Vaalirahoituskriisin aiheuttama muutos näkyy syksyjen 2007 ja 2009 eurobarometrien vertailuissa. Näitä barometrejä verrattaessa käy ilmi, että kansalaisten mielestä korruptio oli kasvanut eniten Suomessa verrattuna kaikkiin muihin EU:n valtioihin. Korruptoituneisuuteen uskovien vastaajien määrä oli noussut yhteensä 27 prosenttia, kun kaikkien EU-maiden keskiarvo oli noussut vain kolme prosenttia. Asennemuutoksen radikaaliutta kuvaa se, että seuraavaksi rajuimman korruptiomuutoksen valtiossa, Itävallassa, usko valtiolliseen korruptioon oli noussut 14 prosenttia.²

¹ Puoluelaki (16.7.2010/683)

²http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_325_en.pdf , Attitudes of European towards Corruption: Full Report, European Commission, Brysseli

Huolimatta korruptiokäsitysten noususta suomalaiset pitävät korruptiota ongelmana viidenneksi vähiten kaikista EU-maista. Suomessa niin sanottujen perinteisten korruptiorikosten, kuten lahjonnan, määrä on ollut vähäinen (Puonti & Vuorinen 2005). Myös Keskusrikospoliisin teettämä Korruptiotilannekuva 2009 -tutkimus vahvistaa tämän havainnon (Klemola 2009). Virka-asemaan, sen väärinkäyttöön tai virkasalaisuuteen liittyviä rikosilmoituksia tulee poliisille noin sata kappaletta vuosittain. Sen sijaan lahjontaan liittyviä ilmoituksia on hyvin vähän, yleensä noin 15 kappaletta. Myös Euroopan komission teettämästä raportista käy ilmi, että Suomen nousu korruptiotilastoissa johtuu pääasiassa politiikkaan ja politikoihin keskittyneestä mediahuomiosta rahoituskysymyksissä (European Commission 2009, 9-10).

Edellä kuvattu osoittaa Suomen olevan erityislaatuinen valtio. Suomalaisessa yhteiskunnassa korruptiolla on samasta syystä erityispiirteitä. Lahjusten vähäinen määrä ja rakenteisiin helposti piiloutuvan ns. ”hyvä veli” -korruption olemassaolo eivät johdu sattumasta. Suomalaista yhteiskuntaa sävyttää voimakkaasti korkea sosiaalinen luottamus. Sosiaalinen luottamus on yhdistetty usein avoimeen poliittiseen ilmapiiriin ja korruption puutteeseen (Alesina & La Ferrara 2002; Delhey & Newton 2004; La Porta yms. 1997; Leigh 2003; Uslaner 2004; You 2005; Zak & Knack 2001). Nopea asennemuutos poliittisten elinten korruptoituneisuudessa on epätavallinen juuri korkean luottamuksen maissa. Tässä tutkielmassa tarkastellaan tämän vuoksi myös poliittisia instituutioita ja niihin liittyviä korruptiokäsityksiä.

Poliittinen korruptio on ongelmallinen käsite kansalaisyhteiskunnan perusajatuksen kannalta. Tässä tutkimuksessa *korruptiota tarkastellaankin luottamuksen käsitteen avulla* (ks. Ilmonen & Jokinen 2002). *Luottamusta käsitellään korruption vastakohtana ja korkeaa luottamusta ilmaisemaan korruption puuttumista*. Yhtenäisten mahdollisuuksien takaaminen ja demokratia toimivat korkean luottamuksen ehdoilla. Omien etujen asettaminen yhteisen edun edelle vaurioittaa kansalaisten mielipiteiden lisäksi myös demokratian toimivuutta. Suomessa nämä ongelmat liittyvät tyypillisesti rakenteisiin piiloutuneeseen ”hyvä veli” -korruptioon (Salminen & Mäntysalo 2013). ”Hyvä veli” -verkostoja ei välttämättä mielletä korruptioksi samalla tavalla kuin esimerkiksi lahjuksia, mikä saattaa omalta osaltaan selittää perinteistä uskoa korruptoitumattomuuteen. Rakenteisiin piiloutuvan korruption kulttuurisidonnaisuus tekee verkostoista vaikeasti havaittavia.

Suomalaiselle korruptiolle on ominaista sen kytkeytyminen sosiaalisiin suhteisiin ja toimiminen rakenteiden ehdoilla. Korruptiota ei esiinny matalalla tasolla virkamiesten ja

kansalaisten välisessä toiminnassa esimerkiksi lahjuksina, vaan poliittisessa päätöksenteossa pienempien ryhmien kesken. ”Hyvä veli” -verkostot toimivat tällaisina ryhminä oman tarkoitusperänsä saavuttamiseksi ja ovat haitallisia muulle yhteiskunnalle. Näissä verkostoissa korostuvat valta-asemien kasautuminen tietyille ryhmille poliittisen tukemisen, suosimisen ja kannattamisen keinoin, mikä jakaa sosiaalisten ryhmien mielipiteitä korruptoituneisuudesta (Salminen & Mäntysalo 2013, 20-26). Myös se, että suomalaiset pitävät Suomea vähäisesti korruptoituneena, heijastuu oikeusjärjestelmään. Suomen laissa ei ole erillistä korruptionvastaista lainsäädäntöä, vaan se on osana rikoslakia tai tulkitaan huonoksi hallinnolliseksi käyttäytymiseksi (Tiihonen 2003, 100).

Lainsäädännöstä puuttuu korruption käsitteen määrittely vielä vaalirahoituskriisin jälkeenkin. Poliisiammattikorkeakoulun raportin (Leppänen & Muttilainen 2012, 13) mukaan korruptiota ”ei ole määritelty yhdessäkään suomalaisessa laissa tai lainvalmisteluohjelmassa, hallitusohjelmassa tai sisäisen turvallisuuden ohjelmassa.” Myös Katila pro graduissaan tulkitsee suomalaisen korruptiolainsäädännön puuttuvan (Katila 2011, 39-40). Suomessa ei ole myöskään kerätty systemaattisesti tietoa virkamiesten lahjonnasta (Puonti & Vuorinen 2005, 109-110).

Tämän pro gradu -tutkielman tehtävänä on tarkastella suomalaisten korruptioasenteita ja niissä tapahtuneita muutoksia. Tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin. Ensimmäinen tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millä tavoin suomalaisten korruptiokäsitys on muuttunut vuosina 2007-2011. Tätä lähestytään seuraavien alaongelmien avulla:

- Millaisia olivat suomalaisten korruptiokäsitykset vuonna 2007, 2009 ja 2011?
- Miten vastaajat näkevät paikallisen, alueellisen, kansallisen sekä EU-tason toimielinten korruptoituneisuuden?
- Miten vastaajat näkevät erilaisten instituutioiden (esim. poliisi, tulli, oikeuslaitos, valtakunnan ja alueellisen tason poliitikot ja lupaviranomaiset) korruptoituneisuuden?
- Millaisia muutoksia käsityksissä on tapahtunut ennen ja jälkeen vaalirahoituskriisin eurobarometreissä 2007, 2009, 2011?

Toiseksi tutkimuksessa kysytään, kenen korruptiokäsityksissä on tapahtunut muutoksia ja millaisia nämä muutokset ovat. Tätä selvitetään tarkastelemalla sitä, miten korruptiokäsitykset vaihtelevat iän, sukupuolen, asuinpaikkakunnan, poliittisen suuntautumisen sekä yhteiskunnallisen aseman mukaan.

Tutkielman aineistona ovat Euroopan komission vuosina 2007-2011 teettämät

kolme eurobarometriä. Kyseessä on survey-tutkimus, jonka Suomessa koskevat osat muodostavat tämän tutkimuksen empiirisen aineiston. Eurobarometrit ovat vuosilta 2007, 2009 ja 2011. Aineistona käytettävät kolme eurobarometriä tarjoavat ajallisen kehyksen vaalirahoituskriisiä edeltäviin, sen aikaisiin ja sen jälkeisiin korruptiokäsityksiin. Aineistosta on myös mahdollista nähdä poliittisten instituutioiden luottamuksen muutokset vaalirahoituskriisin molemmin puolin. Tästä syystä ne soveltuvat ilmaisemaan vaalirahoituskriisin vaikutusta kansalaisten korruptioasenteisiin.

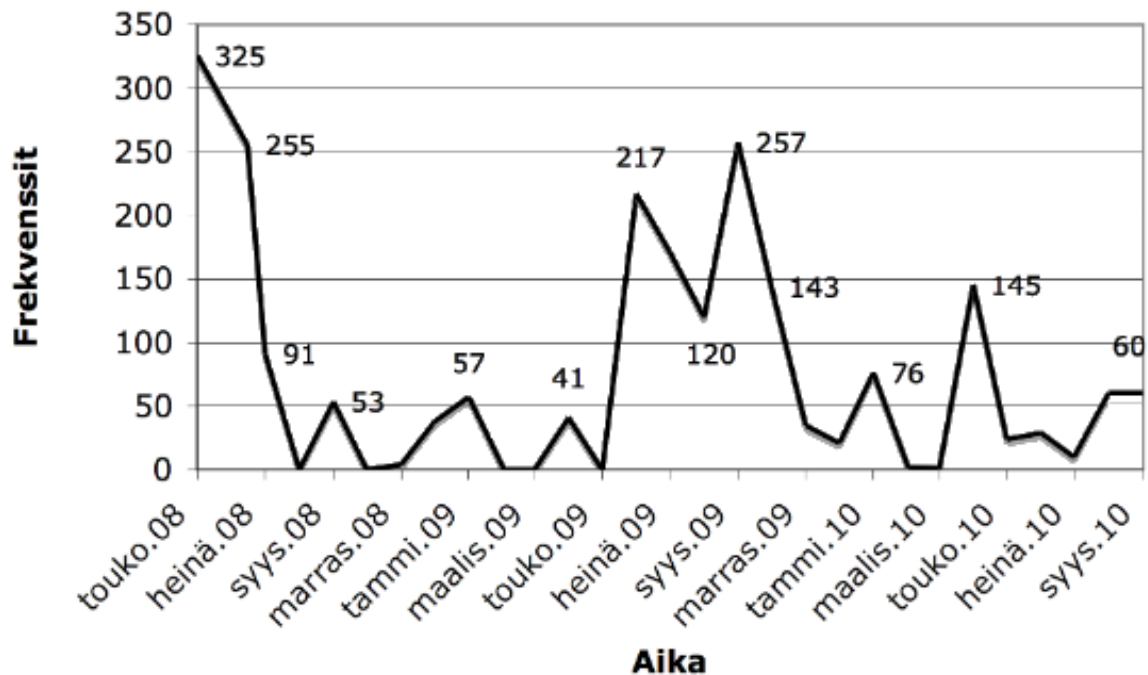
2 KORRUPTIO KORKEAN LUOTTAMUKSEN SUOMESSA

2.1 Vaalirahoituskriisin nostattama korruptiokeskustelu

2.1.1 Vaalirahoituskriisi suomalaisen korruptiokeskustelun herättäjänä

Eduskuntavaalien 2007 jälkeen käynnistyi vaalien rahoitusta käsittelevä julkinen keskustelu suomalaisittain poikkeuksellisen suuressa mittakaavassa. Maaliskuussa 2007 järjestetyt vaalit sujuivat ilman suurta keskustelua, mutta vaalirahoituksen epäkohdat nousivat esiin myöhemmin. Ennen median huomiota muun muassa Euroopan neuvoston korruptionvastainen elin GRECO (*groupe d'États contre la corruption*) vaati puolue- ja vaalirahoituksen tarkastelun tiukentamista jo joulukuussa 2007.³ Suomalaisessa mediassa ns. vaalirahoituskohu alkoi Keskustan ryhmänjohtajan, kansanedustaja Timo Kallin paljastettua ajankohtaisohjelma A-talkissa 7.5.2008, ettei ole eritelty laissa säädettyjä yli 1700 euron vaalitukia. Saman viikon sunnuntaina YLE lähetti Arvo Tuomisen dokumenttielokuvan *Suomalainen korruptio*, jossa vaalirahoituksen ja yksityisen sektorin suhdetta käsiteltiin laajemmin. Joonas Laitisen pro gradussa (2011) vaalirahoituskeskustelun on katsottu alkaneen suomalaisten lehtien pääkirjoituksissa seuraavalla viikolla (Laitinen 2011, 77). Laitisen (2011, 78) kokoama kuvio 1 havainnollistaa vaalirahoitusta käsitelleiden pääkirjoitusten ajallista jakautumista.

³ Helsingin Sanomat 8.12.2007 A5

KUVIO 1 Vaalirahoitusta koskevien pääkirjoitusten ajallinen jakautuminen (Laitinen 2011,78)

Vaalirahoituskohun takana on nähty useita eri tahoja julkisuudessa eniten puitujen Kehittyvien Maakuntien Suomi ry:n, Menestyvä Suomi ry:n ja Nova Groupin lisäksi. Myös Kansallissäätiö ja Kansallisen Kokoomuksen Säätiö, keskustanuorten Maaseudun Kukkasrahasto Säätiö ja RKP:n lähellä toimiva Stiftelsen för det tvåspråkiga Finland jakoivat rahoitusta poliittisiin tarkoituksiin jo ennen vaaleja. Vaalirahoituksen ilmoittamatta jättämisellä pyrittiin Koikkalaisen ja Riepulan mukaan pitämään yllä käsitystä, jossa Suomessa ”on lujasti uskottu julkista valtaa käyttävien puolueettomuuteen ja kykyyn hahmottaa yleinen etu. Siihen kuvaan eivät sidonnaisuudet sovi”. Tapahtumissa nähtiin tarkoituksenmukaisuutta, kun rahoituserät eriteltiin ilmoitettavia määriä pienemmiksi esimerkiksi seminaaritulojen avulla (Koikkalainen & Riepula 2009, 20, 22-23).

Heinäkuusta 2008 kesäkuuhun 2009 vaalirahoitus ei saanut enää samassa määrin huomiota lehtien pääkirjoituksissa (Laitinen 2011, 77). Keskustelu laantui huolimatta siitä, että Rovaniemen alueella esille tulleet asia- ja henkilökytkennät eri rakennusprojektien jakamisessa ”olivat räikeydessään sitä luokkaa, että oli perusteltua odottaa poliisinkin puuttuvan virkatehtäviensä mukaisesti tutkinnallisesti asiaan” (Koikkalainen & Riepula 2009, 91). Kuitenkin niin Rovaniemen poliisi kuin Keskusrikospoliisikin näkivät, ettei rikostutkintaan tai esitutkinnan aloittamiseen ollut tarpeeksi näyttöä. Myös eduskunnassa

kohu laantui nopeasti.

Keskustelu aukesi uudestaan vasta kesäkuussa 2009 MTV3:n uutisten paljastaessa joukon uusia Keskustan vaalitukiyhdistyksiä sekä Nova Groupin tiedetyn tuen paljastuessa oletettua suuremmaksi. Tämän seurauksena paljastui esimerkiksi kuntien eläkevakuutuksen (Keva) toimitusjohtajan, keskustan entisen kansanedustajan Markku Kauppisen rooli Kehittyvien Maakuntien Suomen rahoituksen ohjaamisessa ja Kevan 20 miljoonan euron kaupat Nova Groupin omistaman kiinteistön ostamiseksi (Koikkalainen & Riepula 2009, 101-110). Myös TV2:n Silminnäkiä -ohjelma esitti väitteen, jossa pääministeri Matti Vanhanen olisi ottanut rakennusliikkeeltä lahjuksena kalliin rakennustarvike-erän Vanhasen ollessa Nuorisosäätiön hallituksessa. Nuorisosäätiö puolestaan oli saanut merkittävää tukea RAY:ltä, mihin Vanhanen oli valtioneuvoston jäsenenä vaikuttanut. Laitinen pitää tätä vaalirahoituskeskustelun ”eniten kuohunutta” aiheuttaneena tapahtumana vuonna 2009 (Laitinen 2013, 78–79; Katila 2011, 14).

Vuoden 2010 keskustelu oli vähäisempää aiempaan nähden eikä laaja-alaisia epäilyjä vaalirahoituslähteistä enää paljastunut yhtä runsaasti. Keskustelua oli yhä, mutta tämä keskustelu ei saavuttanut yhtä laajoja mittasuhteita. Pääkirjoitusten aiheet koskivat Matti Vanhasen mahdollista jääviyttä RAY:n avustusten myöntämisessä Nuorisosäätiölle ja Helsingin Sanomien pääkirjoitusten keskustelu nosti esille Nova Groupin ja keskustan aiempaa luultua tiiviimmät välit. Nämä näkyvät paikoittain vaalirahoituskeskustelun nousussa (Laitinen 2013, 79). Myös lailliset uudistukset saattoivat vaikuttaa siihen, että vaalirahoituskeskustelun määrä lehdistössä laski. Esimerkiksi valtioneuvosto toimi aktiivisesti ja myös lakimuutoksia tehtiin.^{4 5 6}

2.1.2 Mikä tekee vaalirahoituskriisistä erityisluonteisen korruptiotapauksen?

Vaalirahoituskriisi on suomalaisena korruptiotapauksena poikkeuksellisen laaja. Laaja poliittinen korruptioepäily on hyvin epätavanomainen maassa, jota pidetään yleisesti hyvin vähän korruptoituneena ja jossa virkamiehet nauttivat verrattain korkeaa luottamusta. Tästä syystä myös suomalaisten korruptiokäsityksen muutoksissa on havaittavissa erityisiä piirteitä.

⁴ 16.7.2010 Laki puoluelain muuttamisesta

⁵ 30.9.2009 - VNT 1/2009 vp. Valtioneuvoston tiedonanto vaalirahoitukseen liittyvistä kysymyksistä.

⁶ 16.9.2010 - M 6/2010 vp. Perustuslain 115 §:n mukainen valtioneuvoston oikeuskanslerin ilmoitus entisen pääministerin Matti Vanhasen virkatoimen lainmukaisuuden tutkimiseksi.

Puonti ja Vuorinen (2005, 107) näkevät Suomen olevan erityinen tapaus korruption osalta. Heidän näkemyksensä vaalirahoitusta edeltävästä korruptiokeskustelussa Suomessa osoittaa, että suomalaisittain korruptiota tarkastellaan enemmän eettisenä ongelmana kuin rikoslaillisenä ongelmana. Vaikka laillisesti korruption merkit eivät täytyisi, Suomessa myös epäeettinen toiminta lain puitteissa katsotaan tuomittavana. Tätä Puonti ja Vuorinen selittävät korruption vähäisyydellä mutta myös sen erityispiirteillä. Yksittäiset lahjontatapaukset ovat jopa niin vähäisiä, ettei niitä voi pitää yhteiskunnallisena ongelmana.

Myös pitkällä aikavälillä lahjusten maksaminen Suomessa on vähentynyt. Vuosina 1990–2000 Suomessa tuomittiin enintään kymmenen henkilöä vuodessa lahjusten antamisesta ja vastaanottamisesta. Esimerkiksi vuonna 1995 korruptiotuomioita ei ollut lainkaan. Myös lahjusten rahallinen arvo oli tapauksissa perinteisesti vähäinen eikä niitä tyypillisesti maksettu rahana (Puonti & Vuorinen 2005, 111–112). Tässä mielessä vaalirahoituskriisi on korruptiotapauksena hyvin suuri suomalaisessa mittakaavassa. Esimerkiksi 90-luvun jälkeen vastaavia suuria korruptiotapauksia on noussut vain muutama, kuten Katilan tarkastelemat Kauko Juhantalon ja Arja Alhon tapaukset (Katila 2013). Ne eivät myöskään ole yhtä laajoja eivätkä liity suoraan puoluerahoitukseen.

Suomen vähäisen korruption nähdään johtuvan osittain pienen yhteisön kulttuurista, jossa korruptiolla ja vallan polarisoitumisella voi olla tuhoisia seurauksia. Poliittisen, taloudellisen ja laillisen vallan ollessa instituutioiden koolla mitattuna pieniä ne ovat myös herkkiä vallan keskittymiselle. Pienessä hallinnossa vallan polarisoitumisen riski on suurempi kuin suuremmissa valtioissa. Resurssien rajallisuudesta johtuen suomalaiseen malliin ei ole myöskään kuulunut korruption aktiivinen kontrollointi vaan korruption ehkäisy on perustunut pikemminkin opittuun hallinnolliseen käytäntöön (Puonti & Vuorinen, 118, 2005). Tämä tekee korruptiotapauksista merkittäviä juuri kansalaisten korruptionäkemyksen kannalta. Olennaisena osana tässä on suomalaisten korkea yleinen luottamus, joka heijastuu myös poliittisena luottamuksena.

2.2 Korruption riskit demokraattiselle prosessille

2.2.1 Korruptio annetun vallan hyväksikäyttönä

Korruptio määritellään useissa eri lähteissä yhteiskunnan kannalta pahansuovaksi käyttäytymiseksi, joka on vahingollinen toimivalle valtiolliselle järjestykselle. Teoreetikot

ovat usein hyvin samaa mieltä korruption luonteesta. Klitgaard (1988) määrittelee korruption vastaavalla tavalla julkisista ja sovituista tehtävistä poikkeamiseksi yksityisen edun tavoittelemiseksi. Hän tarkentaa myös yksityisen edun henkilökohtaiseksi, välittömän sukulaisen tai yksityisen ryhmän eduksi, joka on ristiriidasta rooliin sidotun käyttäytymisen ja sääntöjen kanssa. Granovetter puolestaan painottaa korruption kohdistuvan juuri *julkiseen* sektoriin, joka käy esille myös hänen käyttämissään korruption määrittelyissä (Granovetter 2004). Myös Stamford näkee korruption *annetun vallan* hyväksikäyttönä (Stamford yms. 2006, 59). Vuonna 1994 luotu kansalaisjärjestö Transparency International (TI) määrittelee julkisen korruption olevan julkisen toimen vallankäyttöä yksityisen hyödyn saamiseksi (Pope 2000).

Nykyinen korruption käsite on suhteellisen tuore. Ennen modernia yhteiskuntaa poliittinen korruptio ei ole ollut korruption käsite. Warrenin (2004) mukaan korruptio on ollut enemmänkin machiavellilainen moraalisuuden käsite, jota on tarkasteltu lähinnä kristillisessä kontekstissa. Vasta rationaalisen byrokratisoinnin myötä korruptiosta on tehty poliittisen patologian muoto yksityisen hyötynäkökulman sijaan. Warren määrittelee poliittisen korruption *yhteisen voiman ja toimeenpanovallan väärinkäytöksi yksityisen tai ryhmän hyväksi yleisen hyödyn kustannuksella*.

Moraalisuuden käsite elää omalta osaltaan myös suomalaisessa korruptiokeskustelussa.. Puonti ja Vuorinen (2005) painottavat, että Suomen vähäisessä korruptiossa on kyse onnistuneen korruptiontorjunnan sijaan yhteiskunnallisista ja kulttuurillisista tekijöistä, jotka voimistavat yhteisvastuullista ja moraalista perustaa virkamiesten keskuudessa. Näistä syistä johtuen suomalainen julkinen keskustelu ei ole keskittynyt pelkästään korruption ja korruptioksi epäiltävien toimien laillisuuteen tai laittomuuteen, vaan niitä tarkastellaan niiden asiallisuuden ja eettisyyden kannalta. Korruptio liitetään Suomessa usein henkilökohtaiseen moraliin, minkä nähdään vahvistavan suomalaista korruptionvastaista työtä (Puonti & Vuorinen 2005, 107).

Euroopan Unionissa korruptiota torjutaan pääasiassa laillisin välinein. Komissio otti käyttöön korruptionvastaisen viestintäohjeen EU:ssa kesäkuussa 2011⁷. Tavoitteena oli koota EU:n korruptiovastainen raportti, jossa arvioidaan jäsenvaltioiden toimia tehostaa poliittisten tahojen sitoutumista korruption torjuntaan. Tämä raportti julkaistiin ensimmäisen kerran 3.2.2014. Jatkossa se julkaistaan kahden vuoden välein.

Laillisen määritelmän lisäksi raportissa korruptio määritellään vallan

⁷ Communication on Fighting Corruption in the EU - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0308:FIN:EN:PDF>

hyväksikäyttämiseksi yksityisen edun tavoittelemiseksi. Raportissa tarkastellaan korruptiotapauksien ja niitä koskevien toimien lisäksi myös korruption riskin alla olevia alueita ja toimintoja sekä jäsenmaiden kykyä vastata näihin riskeihin. Sen tavoitteena on osoittaa jäsenmaiden keskeisiä heikkouksia ja tunnistaa toimintatavat, joilla korruptio voidaan löytää ja torjua tehokkaammin.

Euroopan Unionin komission mukaan EU-mailla on lähtökohtaisesti lailliset työvälineet ja instituutiot korruption ehkäisemiseksi ja sitä vastaan taistelemiseksi. Tästä huolimatta tulokset eivät ole aina olleet tyydyttäviä. Joko sääntöjä ei ole noudatettu tai systemaattisia ongelmia ei ole korjattu tarpeeksi tehokkaasti. Myös asiaan perehtyneillä instituutioilla ei aina ole tarvittavia resursseja sääntöjen valvomiseen. Tästä johtuen maalit ja tarkoitusperät eivät ole johtaneet EU-tasolla konkreettisiin tuloksiin ja etenkin poliittinen tahto korruption poistamiseksi näyttää usein puuttuvan.

2.2.2 Korruption ominaisuuksia ja tyypittelyä

Korruptiolla on sen määritelmänsä lisäksi myös moni ominaispiirteitä, jotka tutkijat ovat tunnistaneet sen osiksi. Nämä ilmiöt ovat joko johdannaisia korruptiosta tai sen puutteesta. Ne toimivat korruption määrittelyn lisäksi myös sen mittareina. Näistä korruption luonteenpiirteistä Nicolescu-Waggoner on eritellyt seuraavia (2011):

- Äänten ostaminen ja vaalien laiton rahoitus ovat osa huonoa hallintoa ja korruption ilmentymä (Little 1996; Johnston 1997; della Porta & Vannucci 1999).
- Kansalaisvapauksien suojeleminen ja itsenäinen oikeuslaitos vähentää korruptiota (Rose-Ackerman 1999; Schwartz 1999; Jameson 2000; Moran 2001).
- Sananvapauden turvaaminen mahdollistaa tutkivan journalismin toiminnan ja korruption ehkäisyn (Giglioli 1996; da Silva 2000).
- Tilastollisesti toimiva demokraattinen hallinto ja korruptio korreloiva negatiivisesti (Goldsmith; Sandholtz & Koetzle 2000).
- Toimiva demokraattinen hallinto lisää yleistä palkkatasoa (Goldsmith 1995; Rodrik 1999).
- Demokraattinen järjestelmä vähentää korruptiopyrkimyksiä ja -mahdollisuuksia valittujen ja nimettyjen virkamiesten keskuudessa (Koetzle 2000; Van Rijckeghem & Weder 2001).

Nicolescu-Waggonerin määritelmistä käy ilmi korruptioon sisältyvien ilmiöiden voimakas liittyminen toisiinsa. Korruption nähdään usein rikkovan lakien lisäksi myös kirjoittamattomia sääntöjä, kuten normeja tai julkista intressiä. Toimintaa saatetaan pitää korruptoituneena, vaikka se tapahtuisi lakien ja sääntöjen puitteissa. Korruptiota punnitaan myös eettiseltä kannalta, joka tekee sen mittaamisesta ja havainnoinnista vaikeaa (Salminen & Mäntyselä 2013, 17–19). Epäeettisen yleishallinnon ja korruption yhteyden lisäksi myös laiton toiminta vaalirahoituksessa on yksi korruption tavanomaisista ilmenemistavoista. Se asettaa myös Suomen vaalirahoituskohun korruption käsitteen piiriin.

Samalla tavoin Ilmonen ja Jokinen (2002, 143) näkevät toimivan demokratian tukevan poliittista luottamusta, eikä pelkästään toisin päin. Korruptiotapaukset eivät ole näistä tilanteista mikään poikkeus. Demokraattiset instituutiot ja hallintomekanismit antavat ongelmatilanteisiin toimivia ratkaisuja, jotka helpottavat korruption purkamista. Korruptio on vahingollista demokraattiselle prosessille, mutta myös toimiva demokraattinen prosessi ehkäisee korruptiota.

Historiallisesti demokratian ja hyvän hallinnon yhteys on hyvin voimakas. Korruptio on aina ollut olennainen osa demokraattisen poliittisen prosessin vahingoittamista, minkä vuoksi se on myös luonut hyvän mittarin toimivalle demokraattiselle hallinnolle. Korruptio on yhtä olennainen osa demokratian toimimattomuutta kuin hyvä hallinnollinen prosessi on sen toimivuudelle. (Warren 2005.)

Myös vakiintuneissa demokraattisissa järjestelmissä niiden toimintakykyä on vahvistettava. Uudistukset, joilla pyritään purkamaan vallan keskittymistä ja luomaan kansalaisille mahdollisuus luottaa hallintojärjestelmään, ovat elintärkeitä demokratian toimivuudelle. Poliittisten päätöksentekijöiden on sekä pyrittävä toimimaan läpinäkyvästi sovittujen sääntöjen mukaan että pyrittävät itse tukemaan niiden pysyvyyttä demokratian kypsymiseksi.

Yhdistyneet Kansakunnat on pyrkinyt korruption torjuntaan laajassa kansainvälisessä mittakaavassa ja painottaa sen haitallisia vaikutuksia sekä talouteen että hallintoon.⁸ YK:n korruption vastainen yleissopimus jaottelee korruption tyypit tarkemmin. Tässä sopimuksessa se on jaettu kahtia ”laajaan” ja ”vähäiseen” korruptioon. *Laaja korruptio* viittaa korkeimman tason kansalliseen hallintoon, missä *vähäisellä korruptiolla* käsitetään yksittäisten ihmisten rahojen ja palveluiden vaihdanta tai vähäisemmän aseman hyväksikäyttäminen. Molempia voi tapahtua yhtäläisissä muodoissa, vaikka ne tapahtuvat

⁸http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/compendium_e.pdf

usein eri tasoilla. Laajalla korruptiolla on taipumusta vaikuttaa systemaattisemmalla tavalla valtiohallintoon. Korruptioon syyllistyvä toimija voi olla tässä tapauksessa valtion johtavan hallinnon jäsen sen eri alueilla (joka pitää sisällään myös sotilas- ja turvallisuusviranomaiset), oikeusjärjestelmän päättävä virkamies tai paikallishallinnon virkamies. Tällöin toiminta voi vaihdella lahjuksista esimerkiksi yksityistämisprosesseihin tai julkisiin kilpailusopimuksiin. (Sampford ym. 2006, 9.)

Korruption määritelmät kertovat myös korruption piilotettavuudesta. Laaja-alaiset korruptioilmiöt ovat vaikeammin havaittavissa kuin yksittäiset korruptiorikokset. Rajanvetoja korruptiotapauksien on välillä vaikea määritellä. Kahden yksityishenkilön välinen korruptio on yleinen korruption muoto (Granovetter 2004) ja useimmiten kansainvälisesti hyväksytty korruptioksi. Korruption subjektiivisesta käsitteestä kertoo neutraalimman ”lahjan”, ”palveluksen” tai ”lainan” ero selvään ”lahjukseen” tai ”kiristykseen”.

Laaja korruptio voi olla vaikeasti havaittavissa sen tapahtuessa laajoissa rakenteissa, joissa se voi esiintyä piilevästi. Warrenin (2005) mukaan tämä hankaloittaa keskeisesti korruption havainnoinnissa. Se vaikeuttaa kansalaisten mahdollisuuksissa toimia korruptiota vastaan, kun korruptio tapahtuu kaukana heidän tasoltaan. ”Hyvä veli” -verkostot ovat yksi esimerkki laajasta korruptiosta, jonka havainnointi ja tarkka alkuperä on vaikea osoittaa.

Kuten aiemmin on osoitettu ”korruptio tulee kattavasti ymmärretyksi vasta kun otetaan huomioon monet sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja historialliset tekijät, jotka ovat korruption taustalla.” Tästä syystä korruption määritelmät vaihtelevat usein määrittelijöiden mukaan, eikä suomalaisia korruption muotoja välttämättä tarkastella samalla tavalla kuin esimerkiksi kehittyvien demokratioiden korruptio-ongelmia (Salminen & Mäntysalo 2013, 8–9). Tästä syystä korruption määrittely ja jaottelu tapahtuu usein ongelmalähtöisesti juuri niissä yhteiskunnallisissa asetelmissä, missä se ilmenee.

Suomalaisen yhteiskunnan ”hyvä veli” -verkostoille ei ole luotu yhtenäistä termistöä. Salminen ja Mäntysalo (2013) puhuvat siitä *institutionaalisen korruption* muotona, josta voidaan puhua myös *rakenteellisena korruptiona*. Tämä pitää sisällään yhteiskunnan rakenteiden hyväksikäyttämisen niissä vastuutehtävissä, joita korruptioon syyllistyville osapuolille on annettu. Yksittäisen poliitikon ottaessa lahjuksia vastaan korruptiota voidaan tulkita yksilöön kohdistuvana korruptiona, jota voi verrata YK:n yleissopimuksen ”vähäiseen” korruptioon. ”Hyvä veli” -verkostot, jotka ajavat ryhmän tai rahoittajansa etuja, ovat puolestaan institutionaaliseen korruptioon kuuluva ryhmä, joka

YK:n yleissopimuksessa käsitetään ”laajana” korruptiona.

”Hyvä veli” -verkostojen määritelmä on usein puutteellinen. Salminen ja Mäntysalo tästä syystä tarkentavat sen viisi erityispiirrettä (emt, 25), joiden avulla ”hyvä veli” -verkoston voi määritellä selkeästi. Nämä määritelmät ovat seuraavat:

1. Verkosto ajaa ja jakaa kohtuuttomia keskinäisiä etuja.
2. Se on salainen, jäseniään suojeleva ja suljettu ulkopuolisilta.
3. Verkostossa jäsenten lojaalisuus perustuu vastavuoroisuuteen, kiitollisuudenvelkaan ja suosintaan.
4. Verkosto jakaa muiden varoja omiin tarpeisiinsa.
5. Turmeltuneessa verkostossa julkinen etu korvautuu yksityisellä edulla.

Huolimatta määritelmän käytännön soveltamisen tietyistä vaikeuksista se luo kehyksen, jonka kautta voidaan nähdä esimerkiksi vaalirahoituskriisin toiminnan kuuluvan ”hyvä veli” -verkostojen piiriin. Siinä yhdistyvät tekojen salaisuus, vastavuoroisuus ja varallisuuden jakaminen omiin tarpeisiin julkisen edun kustannuksella. Tämä tekee siitä malliesimerkin suomalaisesta rakenteisiin piilotetusta korruptiosta.

2.3 Luottamus hyvinvointivaltion osana ja korruptoitumattomuutena

2.3.1 Luottamus korruption vastakohtana

Tässä tutkimuksessa luottamusta käsitellään korruption vastakohtana ja korkeaa luottamusta ilmaisemaan korruption puuttumista. Korruption ja luottamuksen välinen yhteys selittyy luottamuksen keskeisellä roolilla modernissa demokratiassa. Luottamus mahdollistaa niin virkamiesten ja kansalaisten välisen toiminnan kuin kansalaisten toiminnan keskenään. Yhteisten sääntöjen ja käyttäytymistapojen seuraaminen mahdollistaa toimivan yhteiskunnan. Näiden toimimattomuus taas ilmenee epäluottamuksena.

Epäluottamuksen riskit demokratiassa ovat moninaiset. Poliittisen luottamuksen puutteesta seuraa usein vallan polarisoituminen, jonka vaikutuksesta demokratian toimivuus heikkenee. Tällöin epäluottamus voi synnyttää uusia epädemokraattisia institutionalisoituja muotoja, joilla ajetaan vain omien intressiryhmien etuja. Korruptio on yksi näistä muodoista. Valtiosta riippumattomien toimijoiden rooli kasvaa epäluottamuksen

kasvun myötä sekä köyhässä että varakkaassa väestöosassa. Tämä on omiaan kasvattamaan epäluottamusta entisestään (Ilmonen & Jokinen 2002, 138–139). Demokratia tarvitsee kansalaisten osallistumista. Luottamus kansalaisyhteiskuntaa kohtaan on riippuvainen instituutioiden toimivuudesta ja demokraattisesti valittujen edustajien läpinäkyvästä toiminnasta. Luottamus mahdollistaa myös politiikassa tehokkaan toimimisen ja yhteisen päätösten onnistumisen, mikä vastavuoroisesti lisää luottamusta politiikan toimivuuteen. (Sztompka 1999, 147.)

Jokinen ja Ilmonen (2002) kuvaavat luottamuksen keskeiseksi ongelmaksi puolueettomuuden haastavuuden. Sosiologisen tutkimuksen perusteella he painottavat ”puolueettomuuden’ ja ’yleisyyden’ olevan poliittisesti hellittyjä myyttejä” (Ilmonen & Jokinen 2002, 87). Näin ollen pienissäkin yhteisöissä, jotka ovat kulttuurillisesti ja rodullisesti homogeenisiä, löytyy vahvoja vallitsevia jakoja mm. ikäryhmien ja sukupuolten välillä. Tämä tekee täydellisestä puolueettomuudesta mahdotonta, mikä vaikeuttaa myös pyrkimystä luoda oikeudenmukaisia yhteiskunnallisia rakenteita.

Edustuksellinen demokratia nostaa esiin luottamuksen erityisen luonteen. Ron Harré (1999) käyttää käsitettä *annettu luottamus*, joka kiteyttää luottamuksen toimivan durkheimilaisen mekaanisen solidaarisuuden luonteen mukaisesti. Ansaistu luottamus kuvaa ihmisten välistä luottamusta, joka perustuu heidän rooleihinsa ja odotettuun tapaan toimia niissä. Annettu luottamus on ansaitun luottamuksen vastakohta, joka perustuu sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä syntyneeseen luottamukseen. Annettu luottamus kiteyttää virkamiehiä ja poliitikkoja koskevan luottamuksen, jonka mukaan heidän oletetaan toimivan puolueettomasti ja korruptoitumattomasti (Ilmonen & Jokinen 2002, 88–89). Harré painottaa luottamuksen perustuvan pääasiallisesti toimintaan, joka pitää ensin ansaita, mutta muuttuu myöhemmin annetuksi. Tässä mielessä annettu luottamus ja ansaittu luottamus ovat kolikon kääntöpuolia, eivätkä ristiriidassa keskenään. Varsinkin edustuksellisuudessa luottamusta pitää ensiksi antaa, jotta sen voi sitä kautta ansaita.

Luottamusta vahvistavat toimivat poliittiset instituutiot ja sovitut käytänteet. Instituutiot tukevat yksittäisten ihmisten käyttäytymistä tilanteissa, joissa nämä eivät voi henkilötasolla kohdata asioista päättäviä tahoja ja joutuvat nojaamaan ”sokeaan” luottamukseen. Tästä syntyy yleinen luottamus, joka kuvaa elintärkeää luottamusta instituutioihin silloin, kun yksittäinen toimija on tekemisissä tuntemattomien kanssa. Modernille erikoistuneelle yhteiskunnalle toimivat instituutiot ja sovitut mallit ovat elinehtoja. Instituutiot tukevat yksityisten ihmisten käyttäytymistä tilanteissa, joissa he

eivät voi henkilötasolla pystyä saamaan tarvittavaa luottamusta. Luottamus taustalla olevaan instituutioon on elintärkeää ollessa tekemisissä tuntemattomien kanssa. Jotkin instituutiot (etenkin ammattinimikkeiden muodossa) toimivat suoraan luottamuksen funktionaalisina vastineina, kuten esimerkiksi lääkäri, jonka odotetaan toimivan valansa mukaan.

Esimerkiksi neuvottelupöydässä instituutiot luovat luottamuksen sopimuksilla, jossa valmistaudutaan rikkomuksiin tai laiminlyönteihin rangaistuksin (Cohen 1999, 222).

Edustuksellisessa demokratiassa luottamusta on ensin annettava, että joku voi sen ansaita.

Tässä tutkimuksessa luottamuksen nähdään kulkevan käsi kädessä demokratian kanssa, missä puoluepolitiikalla on tärkeä rooli. Luottamus kuuluu poliittisen kentän lisäksi myös yleiseen toimintakulttuuriin, jota myös korruptiokäsitykset ilmentävät.

Kansalaisyhteiskunnassa luottamus nähdään kuitenkin ensisijaisesti sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden toimijana, kun taas perinteinen politiikanteko on kytketty valtioon (Warren 1999, 319).

Tällä tavoin luottamuksen on nähty kulkevan käsi kädessä demokratian kanssa. Korkea luottamus yhteiskunnan instituutioihin *nähdään usein korruption vastakohtana*. Poliittisia instituutioita pidetään siten luotettavana, kun ne eivät ole korruptoituneita. Kansalaisyhteiskunnassa luottamus ilmenee myös sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden piirissä politiikan ja julkisen elämän ulkopuolella (Warren 1999, 319). Tässä tutkimuksessa luottamuksesta puhutaan kuitenkin ensisijaisesti valtion instituutioiden yhteydessä. Kansalaisten luottamus hallinnolliseen prosessiin on usein yhteiskuntatieteissä rajattu omaksi luottamuksen tyypikseen – *poliittiseksi luottamukseksi* (Blind 1999, 2–3). Tässä tutkimuksessa luottamusta tarkastellaan juuri poliittisen luottamuksen käsitteen kautta.

Laajasti ajatellen luottamuksen, korruption ja demokratian käsitteet liittyvät tiiviisti yhteen. Weberin malliesimerkki kasvottomasta virkamieskoneistosta ja toimivasta hallintobyrokratiasta vaatii tuntemattomien välistä vuorovaikutusta, mikä puolestaan vaatii luottamusta tämän vuorovaikutuksen toimivuuteen (Agevall & Swedberg 2005, 18–21). Historiallisesti demokratian ja hyvän hallinnon yhteys on selkeä. Korruptio on aina ollut osa poliittisen prosessin vikatilaa, minkä vuoksi se muodostaa hyvän mittarin toimivalle demokraattiselle hallinnolle. Korruptio on yhtä olennainen osa demokratian toimimattomuutta kuin hyvä hallinnollinen prosessi on sen toimivuudelle.

Myös vakiintuneissa demokraattisissa järjestelmissä hallinnon toimintakykyä on vahvistettava ja ylläpidettävä. Uudistukset, joilla pyritään ehkäisemään vallan polarisoitumista ja luomaan kansalaisille mahdollisuus luottaa hallintojärjestelmään, ovat elintärkeitä demokratian toimivuudelle. Hallinnon ja sen toimivuuden kehittäminen on

jatkuva prosessi. Hallinnollisen koneiston on pyrittävä toimimaan läpinäkyvästi sovittujen sääntöjen mukaan ja pyrittävä itse tukemaan niiden pysyvyyttä demokratian kypsymiseksi. (Warren 2005.)

Korruption ja huonon hallinnon yhteys voidaan nähdä niin läheisesti toisiinsa liittyvinä, että on vaikea nähdä onko korruptio huonon hallinnon syy vai seuraus. Ne muodostavat usein voimakkaan kehän, jossa huono hallinto mahdollistaa korruptoituneisuuden ja korruptoituneisuus taas voimistaa huonoa hallintokäyttäytymistä. Hallinnon laadun ja korruption yhteyden tarkastelu on osa strukturalistista lähestymistapaa poliittiseen korruptioon, mikä keskittyy juuri hallinnon kehittämiseen. Siinä poliittinen korruptio osoittaa poliittisen päätöksentekokoneiston vajavaisuuksia. Keskushallinnon lisäksi korruptio heijastuu etenkin alueelliseen ja paikallishallintoon. Paikallishallinnon tasolla esimerkiksi järjestäytynyt rikollisuus ottaa huonon hallintotavan jättämän tilan, kuten Välimeren useissa maissa on ollut riskinä tapahtua. (Heywood 1997, 417–435.)

2.3.2 Luottamus ja korruptio hyvinvointivaltiossa

Bo Rothstein (2010) tarkastelee korruptiota sosiaalisten mekanismien lähestymistavan kautta (the social mechanism approach). Tämän lähestymistavan mukaan yksilöiden hyvinvointi ja universaali hyvinvointivaltio toimivat kausaalimallissa kahden muun muuttujan kanssa, jotka ovat sosiaalinen luottamus ja korruptio. Rothsteinin mukaan tämä selittää empiirisesti, minkä takia niin sanotussa hyvinvointivaltioissa korruptiotaso on matala ja sosiaalinen luottamus korkea. Suhde toimii myös toisin päin, minkä vuoksi korruptio näyttäytyy voimakkaana uhkana niin hyvinvointivaltiolle kuin sosiaaliselle luottamukselle. Tämän pohjalta tässä tutkimuksessa voidaan olettaa, että korruptiotapaukset kuten vaalirahoituskriisi vähentävät kansalaisten luottamusta poliittisiin instituutioihin.

Rothsteinin (2010) mukaan hyvinvointivaltiolla on vahva yhteys ihmisten yleiseen hyvinvointiin. Hyvinvointivaltion kohtaama kritiikki liittyy usein sen rajoittaviin ominaisuuksiin. Riippuvuuden kulttuuri, yksityisen sektorin elämää rajoittavat raskaat byrokraattiset instituutiot, taloudellisen kasvun rajoittaminen, köyhemmän kansanosan leimaaminen ja laajaa kansalaisyhteiskunnan sekä vapaaehtoistyön tarvetta vaativa hyvinvointivaltio on herättänyt myös voimakkaasti arvostelua.⁹

⁹ Kansalaisyhteiskunnasta ja vapaaehtoistyöstä tarkemmin: Rothstein B. 1998, *Just Institutions Matter: The Moral and Political Logic of the Universal Welfare State*. Cambridge: Cambridge University Press

Rothstein (2010) näkee hyvinvointivaltion järjestelmässä kaksi keskeistä ongelmaa, jotka liittyvät luottamukseen ja korruptioon. Ensinnäkin kansalaisten on luotettava siihen, että hyvinvointijärjestelmät ovat toimivia ja pystyvät vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Tämä tarkoittaa sekä myönteisen lopputuloksen odottamista että prosessien toimivuutta. Kansalaisten on kyettävä luottamaan, että heitä kohdellaan oikeudenmukaisesti ja ammattimaisesti, mikä tarkoittaa yksilön kokeman oikeudenmukaisuuden lisäksi järjestelmällisen oikeudenmukaista toimintaa. Toiseksi, hyvinvointivaltioiden ohjelmia saatetaan hyväksikäyttää. Tästä esimerkkinä voidaan mainita se, että suurta työttömyysturvaa kannattavat ihmiset vaativat työkykyisten ihmisten työllistymistä. (Rothstein 2010, 13–16.)

Pohjoismaista hyvinvointivaltiojärjestelmää Rothstein kutsuu universaaliksi hyvinvointivaltioksi. Myös Suomelle tyypillinen universaali järjestelmä tarjoaa laajan kirjon palveluja, jotka vastaavat kaikkien kansalaisten tarpeisiin eri elämänvaiheissa. Hyvinvointivaltioon kuuluvat yhtenäiset säännöt, joilla päätetään ihmisten tuen tarpeesta. Yhtenäisten sääntöjen mallissa keskeisenä erona valikoiviin malleihin nähdään se, ettei tukemisessa keskitytä pelkästään tiettyihin tukea tarvitseviin ryhmiin. Suomi, kuten mikään muukaan valtio, ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti tiettyyn hyvinvointijärjestelmään sidottu, vaan siitä löytyy piirteitä useista eri malleista. (Rothstein 2010, 2, 4–8.)

Yllätyksettömästi pohjoismaissa sosiaalinen luottamus on hyvin korkea. Vuoden 1995–97 World Value Studyssä kävi ilmi, että pohjoismaissa 64% vastaajista uskoo, että “useimpiin muihin ihmisiin voi luottaa”, mikä on yli kolminkertainen muun maailman keskiarvoon nähden. Rothsteinin mukaan yksi selitys pohjoismaiden korkealle luottamukselle on aktiivisen sosiaalipolitiikan valtioiden kyky luoda yleistä luottamusta. Tällöin kansalaisten ei tarvitse kehittää ja ylläpitää luottosuhteita itsenäisesti, mikä vapauttaa heidän resurssejaan sosiaalisten turvaverkkojen ylläpitämisestä. Juuri korkean sosiaaliturvan valtioissa ihmisten välinen luottamus on korkeimmillaan ja he pystyvät osallistumaan myös vapaaehtoistoimintaan (Rothstein 2010, 16–20).

2.4 Vaalirahoitus demokratian toimivuuden indikaattorina

Korruptoitumattomuus on nähty olennaisena osana perustuslaillista demokratiaa. Se kulkee käsi kädessä vapaiden vaalien, itsenäisesti toimivan oikeusjärjestelmän, vallan kolmijaon

ja itsenäisen median kanssa. Korruptoitumattomuuden perusteeksi on usein otettu politiikanteon periaatteita kuten avoimuus, objektiivinen mitattavuus ja läpinäkyvyys. Tämä perustuu ajatukselle, jossa poliittinen päätöksenteko voidaan oikeuttaa edustuksellisuuden ja oikeudenmukaisuuden periaatteiden mukaan (Warren 2005).

Demokraattisesti luottamustoimiin valitut henkilöt ovat vastuullisia valitsijakunnalleen ja heidän luottamukselleen. Tämä pitää sisällään paitsi valitsijakunnan esittämien tavoitteiden täyttämisen, myös instituutioiden yleisten sääntöjen noudattamisen. Herkkänä alueena Suomessa on nähty erityisesti valtiollinen nimitys- ja palkkapolitiikka. Erityisen hankalaksi tämän alueen tekee se, että näiden alueiden päätökset nähdään usein yrityksenä tavoitella sekä omaa että puolueen etua (Ilmonen & Jokinen 2002, 141). Warren painottaa juuri edustuksellisuuden olevan demokraattisissa järjestelmissä korruption keskeinen ongelma-alue. Länsimaisessa edustuksellisessa demokratiassa äänestysjärjestelmä on tärkeässä roolissa toimeenpanovallan jakamisessa. Edustajat ovat vastuullisia heidät valinneille äänestäjilleen (Warren 2005). Tarkastellessaan ns. ”uusien demokratioita” Nicolescu-Waggoner (2011) näkee demokratian toimivuudelle keskeiseksi erityisesti demokraattisten instituutioiden toimivuuden. Jo olemassa olevien instituutioiden on noudatettava demokraattisia periaatteita niiden säilymiseksi. Poliittisen eliitin laiminlyödessä velvollisuutensa äänestäjiään ja väestön tarpeita kohtaan korruption vaikutukset ovat yhtä haitallisia demokratialle niin ”uusissa demokratioissa” kuin länsimaisessa hyvinvointivaltiossakin.

Stockemer ja Scruggs (2009) osoittavat äänestysaktiivisuuden ja epätasa-arvon yhteyttä tutkiessaan epätasa-arvon vaikutuksen korruptioon olevan melko vähäistä moderneissa yhteiskunnissa. He pitävät aiempia tuloksia teollistuneista maista, joissa korruptio on lisääntynyt epätasa-arvon johdosta, jossain määrin olosuhteiltaan epärelevantteina. Heidän mukaansa epätasa-arvo ei keskeisesti vaikuta esimerkiksi äänestysaktiivisuuteen, jota he pitävät poliittisen aktiivisuuden ja demokraattisen osallistumisen selkeänä indikaattorina. Korruption he sen sijaan toteavat yksimielisesti vähentävän äänestysaktiivisuutta. Vastaavasti korruption vähentäminen nostaa äänestysaktiivisuutta. Korruptio on myös tällä tavoin vahingollinen demokratialle.

Vaalirahoituksella on keskeinen rooli demokraattisessa prosessissa. Etenkin vaalien alla se kykenee hyvin konkreettisesti muuttamaan äänestäjien mielipiteitä ja mielikuvia, mikä vaikuttaa edelleen vallan jakoon varsinaisissa vaaleissa. Riippumattoman median rooli ulottuu myös vaalien ulkopuolelle. Poliittinen journalisti kykenee muokkaamaan mielikuvia voimakkaasti ja nostamaan esille aiheita, joihin äänestäjillä ei muuten olisi

resursseja. Mitä enemmän asioita käsitellään, sitä varmemmin ne vaikuttavat mielipiteisiin (McCombs & Shaw 1972, 176–178; Pernaa 2007, 17).

Julkinen keskustelu pakottaa poliittiset tahot ottamaan kantaa aiheisiin, vaikka mediakeskustelu ei tarjoaisi varsinaisesti lisää tietoa. Juuri julkisen keskustelun herättämisessä medialla on keskeinen rooli ja se voi heijastaa laajempaa kansalaismielipidettä. Osa kansalaistoimijoista pitää tätä kuitenkin kaksoisharhana, jossa ”valtaeliitti lukee mediaa ikään kuin se heijastelisi kansalaisten ajatuksia, ja media pyrkii esiintymään ikään kuin se olisi tällainen taho” (Kunelius 2008, 288–292). Näistä syistä tässä tutkimuksessa keskeiseksi vaalirahoituskriisin määrittäjäksi on nostettu juuri julkinen keskustelu, jonka kautta vaalirahoituskriisin ja mielipidemuutosten yhteys välittyy.

Suomalaisessa demokratiassa vaalirahoituksen perustana on se, ettei edustuksellinen demokratia pysty toimimaan ilman puolueita, eivätkä puolueet pysty toimimaan ilman taloudellisia edellytyksiä. Raha on kannattaja- ja jäsenkunnan, organisaation ja muiden tekijöiden lisäksi keskeisimpiä resursseja, joilla puolue toimintaa kyetään järjestämään. Varallisuus mahdollistaa toiminnan eri sektoreilla, johon ei muuten olisi mahdollisuutta.

Suomalaiset ovat usein pitäneet julkista puoluerahoitusta epäilyttävänä mutta toisaalta näkevät yksityiset rahoittajat vielä suurempana ongelmakohtana. Taloudelliset voimavarat ovat silti puoluepolitiikan toimimiselle ehto, vaikka ne epäilemättä vaikuttavat poliittisen päätöksenteon lopputuloksiin. Rahoitus tuo päätöksenteon kentälle erilaisia toimijoita, joiden moninaisuuden on katsottu myös tekevän niistä tasavertaisia vaikuttajia suhteessa toisiinsa. Myöskään julkinen rahoitus ei poista kilpailuasetelmaa, vaan toiset puolue toimijat hyötyvät siitä enemmän kuin toiset. Yksityinen rahoitus on aina yhtä toivottu resurssi julkisen sektorin tuesta riippumatta. (Venho 2008, 12–17.)

Venhon (2008) mukaan vaalirahoituksen ja puoluerahoituksen erottelu ei ole yksiselitteistä. Hänen esittää, että ”periaatteessa voidaan kuitenkin olettaa, että ennen vaaleja puolueen koko järjestökone käynnistetään yhteisen tavoitteen eli vaalimenestyksen saavuttamiseksi” (Venho 2008, 25–26). Hän painottaa etujärjestöjen ja muiden tahojen tekevän vaalityötä omien tavoitteidensa ajamiseksi ja osoittavan tällä tavalla puolueiden ulkopuolisten organisaatioiden olevan läsnä vaalien alla. Tuki puolueille saattaa olla rahallista tai se on sovitettu puolueiden kampanjatyöhön. Myös tämä tekee vaalirahoituksen koko kentän tarkastelusta haastavaa.

2.5 Yhteiskunnallinen luottamus sosiaalisissa kerrostumissa

Eri sosiaaliset luokat eivät välttämättä luota yhtä paljoa yhteiskunnallisiin instituutioihin (Salminen & Ikola-Norrbacka 2009, 18–21). Toiset pitävät niitä enemmän korruptoituneina kuin toiset. Useat eri sosioekonomiset muuttujat voivat määritellä korruptiosuhtautumista. Tällaisia muuttujia ovat esimerkiksi sukupuoli, ikä, asuinpaikka, poliittinen suuntautuminen ja sosiaalinen luokka. Sosiaalinen ja taloudellinen asema ovat riippuvaisia useammista muista muuttujista, joiden kautta ne heijastavat yleisiä yhteiskunnallisia asenteita.

Monien sosioekonomisten muuttujien tulkitseminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Harisen (2011) mukaan esimerkiksi kuntaliitosten myötä pelkkä asuinkunta ei riitä enää määrittelemään asuinpaikkaa eivätkä vastaajat välttämättä identifioidu kuntaan niin paljoa kuin välittömään asuinympäristöönsä. Tästä syystä vastaajien itse määrittelemät taustamuuttujat voivat olla luotettavampia kuin tilastoihin nojaavat taustatiedot.

Myös iän osalta yhteiskunnalliset muutokset luovat samankaltaisia problematisointeja. Elämänvaiheet eivät ole tätä nykyä yhtä sidoksissa ikään ja ikääntymiseen kuin ne ovat aiemmin olleet. Nuoruus ja aikuisuus ovat kulttuurillisesti eronneet biologisesta nuoruudesta ja aikuisuudesta, eikä niitä elämänvaiheina voi määrittellä enää pelkän iän perusteella (Harinen 2011). Niiden merkitys taustamuuttujina on saattanut laskea ja ikäryhmien erot kuroutua umpeen joiltain osin, eikä pelkkä ikä riitä samalla tavalla määrittelijäksi, mitä se on joskus ollut.

Yhteiskunnallinen luokka-asema asettaa esimerkiksi Wrightin mukaan suuret yhteiskuntaluokat selkeään hierarkiaan. Wright erotelee marxilaisen luokka-ajattelun perinteestä riiston käsitteen ja jakaa näin luokat omistajien ja työntekijöiden välille (Piirainen & Saari 2005). Postmodernissa yhteiskunnassa perinteiseen luokka-ajatteluun sijoitettu luokan periytyvyys ei ole samalla tavalla vallitseva käsite. Ekonominen asema ei ole samassa suhteessa koulutukseen kuin se on aiemmin ollut. Esimerkiksi korkea koulutus ei tarkoita äänestyskartalla, että vastaaja äänestäisi oikeistoa. Samalla tavalla perinteisissä työväenluokanammateissa toimivat eivät välttämättä äänestä vasemmistoa (Harinen 2011).

Sosiaaliseen luottamukseen vaikuttavat kuitenkin voimakkaasti yhteiskuntaluokan kanssa korreloivat tekijät, kuten varallisuus. Englannissa tehdyn tutkimuksen mukaan

varakkaammat vastaajat luottavat enemmän toisiin ihmisiin kuin vähemmän varakkaat (Allum ym. 2009). Salminen ja Ikola-Norrbacka havaitsivat tutkimuksessaan samankaltaisen yhteyden, jossa varakkaammat pitivät suomalaista yhteiskuntaa oikeudenmukaisempana kuin köyhemmät vastaajat (Salminen & Ikola-Norrbacka 2009, 39). Myös Kouvo on todennut korkean koulutuksen ja varakkuuden voimistavan ihmisten yleistä luottamusta (Kouvo 2014, 24).

Sosiaalisen luokan mittaaminen ja sosiaalisen rakenteen mittaaminen ovatkin sidottu moniin muuttujiin, kuten työasemaan ja -kuvaan. Työrooli voidaan yhdistää muihin rakenteellisiin tekijöihin, joista merkittäväksi nousee etenkin luokkatietoisuus. Luokkatietoisuus on merkittävä vastaajalähtöinen lähestymistapa, sillä tutkimukset ovat usein osoittaneet, että sosiologien näkökulmasta nykyiseen keskiluokkaan kuuluvat vastaajat voivat itse kokea kuuluvansa työväenluokkaan (Bulmer, Gibbs & Hyman, 2010, 89–91). Luokkatietoisuus on tiukemmin sidottu enemmän identiteettiin kuin pelkästään taloudelliseen asemaan. Esimerkiksi yrittäjät, jotka toimivat perinteisissä työläisammateissa, saattavat olla huomattavasti varakkaampia kuin korkeasti koulutetut ns. valkokaulustyöläiset. Myös oikeisto-vasemmisto dikotomia jakaa usein vastaajia enemmänkin arvokäsitysten kuin sosiaalisen aseman perusteella.

Sukupuoli määrittelee voimakkaasti yhteiskunnallisia asenteita. Mies- ja naisvastaajien arvomaailmat heijastuvat myös yhteiskunnalliseen luottamukseen ja korruptiokuvaan. Naisvastaajat ovat aiemmissa tutkimuksissa pitäneet avoimuutta miehiä tärkeämpänä, mutta tämän katsottiin osittain selittyvän koulutustason ja vastaamisaktiivisuuden erolla sukupuolten välillä (Salminen & Ikola-Norrbacka 2009, 69).

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusongelmat

Tämän tutkimuksen kohteena ovat suomalaisten korruptioasenteet. Suomalaisella korruptiolla on monia erityispiirteitä. Sille on ominaista lahjontatapauksien vähäinen määrä ja niihin nähden korkea määrä virka-aseman väärinkäyttöjä tai vastaavia rikoksia. Rikoksia on kuitenkin verrattain vähän, jonka vuoksi niiden määrän mittaaminen ei ole mielekäästä. *Tutkimuksen tavoitteena on tästä syystä kuvata asenteita ja niissä tapahtuneita muutoksia ennen ja jälkeen vaalirahoituskohun. Tällä pyritään syventämään ymmärrystä suomalaisen korruptiokuvan muutoksesta.*

Vuoden 2009 eurobarometristä tehty Euroopan Parlamentin oma kuvailu kertoo suomalaisten käsityksen Suomen korruptoitumisesta kasvaneen suuresti.¹⁰ Kuten tässä tutkielmassa, myös Parlamentin julkaisussa syynä pidetään vaalirahoituskriisistä johtanutta pitkittynyttä keskustelua. Tämä päätös on kuitenkin tehty vain valtio-tason korruptiokuvan muutoksien mukaan eikä siinä tarkastella esimerkiksi luottamusta, jota paikallishallinto tai valtakunnanhallinto nauttii. Myös eri sosioekonomisten ryhmien välillä oleva tarkastelu puuttuu (Euroopan Komissio 2009, 4–5, 8–9).

Tässä tutkimuksessa haetaan vastauksia paikallisen ja valtakunnanhallinnon tason kysymyksiin sekä käsitysten yhteyksiä sosiaalisiin taustamuuttujiin. Tutkimuksessa painotutaan asennemuutosten ajalliseen vertailuun. Vertailua tulkitaan vaalirahoituskriisin vaikutuksesta kriisiä edeltävästä vuoden 2007 eurobarometristä vuoden 2011 eurobarometriin.

Useisiin suomalaisiin korruptioon liittyviin sähköisiin poliisin ilmoituksiin on kirjattu merkintöjä, kuten ”hyvä veli” tai ”hyvä sisar”, joka kertoo suomalaisen korruption verkostojen olemassaolosta (Klemola 2009, 4–5). Näiden piirteiden voi olettaa olleen aina olemassa, mutta vaalirahoituskriisi avasi korruptiokeskustelua niiden osalta. Kuten myös Laitisen (2011) pro graduista käy ilmi, keskustelu eri poliittisten instituutioiden korruptoituneisuudesta on noussut juuri vaalirahoituskriisin myötä.

Tämän pro gradu -tutkielman tehtävänä on tarkastella suomalaisten

¹⁰http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_325_en.pdf sivut 9-10., Attitudes of European towards Corruption: Full Report, European Commission, Brysseli.

korruptioasenteita ja niissä tapahtuneita muutoksia ennen ja jälkeen vaalirahoituskriisin. Tutkimuksen empiirinen osuus kohdentuu kahteen pääkysymykseen:

Tutkimusongelma 1. Millä tavoin suomalaisten korruptiokäsitys on muuttunut vuosina 2007–2011. Ongelmaan vastataan seuraavien alakysymysten avulla:

- Millaisia olivat suomalaisten korruptiokäsitykset vuonna 2007, 2009 ja 2011?
- Miten vastaajat näkevät paikallisen, alueellisen, kansallisen sekä EU-tason toimielinten korruptoituneisuuden?
- Miten vastaajat näkevät erilaisten instituutioiden (esim. poliisi, tulli, oikeuslaitos, valtakunnan ja alueellisen tason poliitikot ja lupaviranomaiset) korruptoituneisuuden?
- Millaisia muutoksia korruptiokäsityksissä on tapahtunut ennen ja jälkeen vaalirahoituskriisin eurobarometreissä 2007, 2009, 2011?
-

Tutkimusongelma 2: Kenen korruptiokäsityksissä on tapahtunut muutoksia? Ongelmaan vastataan seuraavien alakysymysten avulla:

- Miten korruptiokäsitykset vaihtelevat iän, sukupuolen, asuinpaikkakunnan, poliittisen suuntautumisen sekä yhteiskunnallisen aseman mukaan
- Millaisia muutoksia eri vastaajaryhmien korruptiokäsityksissä on tapahtunut vuosina 2007-2011?

Ajallisesti eurobarometrit mahdollistavat pitkittäisvertailun vuosille 2007–2011. Aineistot ovat siten toimiva mittari korruptiolle vaalirahoituskeskustelun ajalliselle vertailulle. Myös vuosien 2007 ja 2011 eduskuntavaalit osuvat aikavälin sisälle. Vaalirahoituskriisin osuessa keskelle aineistoja voidaan lisäksi seurata, miten korruptiokäsitys on palautunut sen oletetusta luottamuksen laskusta vaalirahoituskriisin jälkeen.

Korruptiota mitataan eurobarometreissa maakohtaisesti mutta sen lisäksi eri tasojen yhteiskunnallisten instituutioiden suhteen. Tämä mahdollistaa luottamuksen muutoksen tarkastelun juuri näissä tietyissä erikoisaloissa. Tällä voidaan etsiä korruption yhteyksiä ja vaalirahoituskriisin vaikutuksia myös siihen liittymättömiin instituutioihin. Tällä tavoin voidaan tarkastella sitä, miten laaja vaalirahoituskriisin vaikutus on yksittäisten instituutioiden korruptiokuvaan.

Aineiston taustamuuttajat tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden tarkastella korruptioasenteiden muutosta eri sosioekonomisten ryhmien välillä. Tällä tavoin

tutkimuksessa pystytään mittaamaan, ovatko muutokset tapahtuneet pelkästään yksittäisen vastaajaryhmän sisällä vai onko kaikkien suomalaisten korruptiokäsitys muuttunut. Näin voidaan analysoida sitä, mitkä sosiaaliset ryhmät ovat herkkiä vaalirahoituskriisin kaltaisten tapahtumien luomille asennemuutokselle.

3.2 Barometriaineiston koonti

Eurobarometrit ovat Euroopan Komission teettämiä survey-tutkimuksia.

Erikoiseurobarometrit poikkeavat tavanomaisista eurobarometreista kysymyksiensä puolesta. Erikoiseurobarometrit, kuten tässä tutkimuksessa käytettävät eurobarometrit (68.2, 72.2, 76.1) mittaavat vain omaa erityisaluettaan, eivätkä sisällä tavallisten eurobarometriä kysymyksiä.¹¹ Niillä on tavoitteena kartoittaa mitattavia kohteita tavanomaisten eurobarometriä ulkopuolelta (Euroopan Komissio 2009, 9).

Metodologisesti survey-tutkimukset tarjoavat mahdollisuuden laajaan tiedonkeruuseen. Niiden valintaperusteena ovat usein suuret kohdejoukot, joilta kerättävään tiedonhankintaan survey-tutkimukset soveltuvat. Suurista vastaajamääristä huolimatta eurobarometrit tehdään suorilla henkilöhaastatteluilla vastaajien mahdollisten väärinymmärryksien vähentämiseksi.¹²

Survey-tutkimuksessa on useita otantamalleja. Eurobarometreissä käytetty metodi on ositettu otanta,¹³ joka perustuu väestön jakautumiseen erilaisien asuinalueiden suhteen. Otannat on ositettu kansallisen väestörakenteen ja sen jakautumisen, kuten asuinpaikkakunnittain, sukupuolen tai sosiaalisen kerrostuman mukaan. Ositettua otantaa käytetään usein, kun halutaan saada vakioidusti esimerkiksi eri yhteiskuntarakenteista tietoa. Ositettu otanta on tehokas tiedonkeruu heterogeenisistä laajoista ryhmistä, joka takaa useampien ryhmien edustavuuden ja lisää otannan luotettavuutta. (Lehtonen & Pahkinen 2004, 60–62.)

Eurobarometrit toteutetaan kaikissa EU-maissa ja sen lisäksi myös joillain EU:n ulkopuolisilla alueilla. Tulosten vertailussa on ilmeisiä haasteita. Laajasta otannasta

¹¹http://ec.europa.eu/public_opinion/description_en.htm

¹²<http://www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/Statistics/DataPortal/Eurobarometer.aspx>

¹³<http://www.gesis.org/eurobarometer/survey-series/standard-special-eb/sampling-fieldwork/>

johtuen yksi ilmeisistä ongelmista liittyy kieleen, joka vaihtelee vastaajien kesken. Sama tutkimuslomake ei useimmiten käänny suoraan ilman kulttuurillista uudelleenkoodausta ja muuttamista (Goerman 2006; Pan, Craig, & Scollon 2005). Euroopan Unionin teettämässä tutkimuksissa (mm. eurobarometrit ja European Social Survey) käännösten harmonisointi tapahtuu kansallisten tasojen ulkopuolella ja paikan päällä tapahtuvaa kääntötyötä ei tapahdu. Tämä seuraa yhtenäistä TRAPD-ohjeistusta (translation, review, adjudication, pre-testin and documentation), joka pyrkii parantamaan kyselyiden luotettavuutta. Tästä huolimatta virheitä on tapahtunut kielten suuresta määrästä johtuen (Harkness, Braun, Edwards, Johnson, Lyberg, Mohler, Pennell & Smith. 2010, 491).

Suomen tapauksessa myös kaksikielisyys voi aiheuttaa kansallisella tasolla mitattaessa mahdollisia virheitä. Yksikieliset kartoitukset ovat diskriminoinnin takia epätarkkoja ja eristävät ryhmiä kartoituksen pohjalta päätöksenteon ulkopuolelle. Yksikielisyyden on huomattu usein laskevan vastaajien määrää (Harkness ym. 2010, 75–77).

Tässä tutkimuksessa eurobarometrien kielellis-kulttuurilliset haasteet eivät nouse samankaltaiseksi ongelmaksi kansainvälisen vertailun puuttuessa. Vain yhden valtion sisällä tehtyjä kansallisia vastauksia tarkasteltaessa vältetään yhtenäistämisongelmat. Samasta syystä aineiston käsittelyssä joitain termejä on lyhennetty sujuvampaan kielelliseen muotoon, kun kansainvälisessä vertailussa tarvittavaa yhdenmukaisuutta ei ole.

3.3 Tutkimusaineisto

3.3.1 Tutkimusaineiston koonti eurobarometreistä

Tutkimus perustuu kolmeen eurobarometriin, jotka Euroopan Komission on teettänyt marras-joulukuussa 2007 (eurobarometri 68.2), syys-lokakuussa 2009 (eurobarometri 72.2) ja syyskuussa 2011 (eurobarometri 76.1). Nämä eurobarometrit ovat erikoiseurobarometreja, joissa on korruption lisäksi mitattu myös mm. vastaajien suhtautumista ydinvoimakysymyksiin ja vastaajien käsitystä tasa-arvon toteutumisesta.

Erikoiseurobarometriin sisältöalueet vaihtelevat, eivätkä kaikki tämän tutkimuksen eurobarometrit käsittele samoja muita mittausalueita. Sisältöalueiden kysymysten muotoilu on saattanut muuttua eurobarometriin välillä ja osa muuttujista on saatettu korvata kokonaan uusilla. Tämä rajoittaa seurantatutkimuksen kannalta erikoiseurobarometriin samankaltaisten sisältöalueiden vertailua. Myös eurobarometriin taustamuuttujat ovat osin

vaihtuneet. Näiden muutoksien rajoituksia käsitellään erikseen taustamuuttujia käsittelevässä luvussa.

Tässä tutkimuksessa käytetyissä eurobarometreissä suomalaisia vastaajia on jokaisessa ollut hieman yli tuhat. Ne ovat osa aineistoa, joka on koottu kaikista Euroopan Unionin jäsenmaista. Vastaajien määrä on ollut maakohtaisesti noin 1000 vastaajaa tai hieman enemmän. Poikkeuksia tähän ovat pienemmät valtiot, kuten Luxemburg ja Kypros. Myös kahdella historiallisella erityisalueella, Itä-Saksalla ja Pohjois-Irlannilla on oma vastaajaryhmänsä.

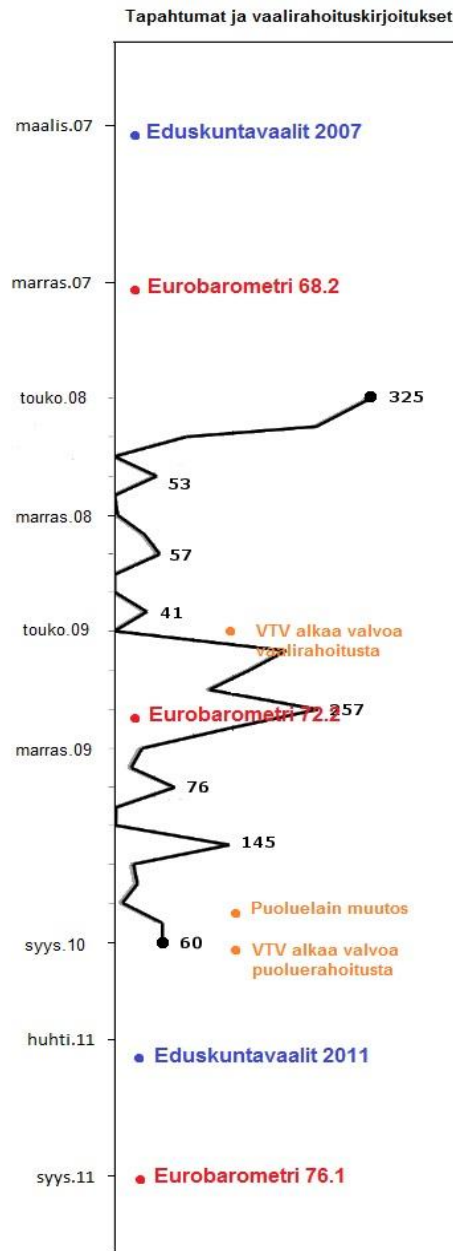
3.3.2 Tutkimusaineisto korruptiokeskustelun vaihtelun kuvaajana vaalirahoituskeskustelussa

Peräkkäiset ja suurelta osin samassa muodossa kootut aineistot mahdollistavat korruptiokäsitysten ajallisen vaihtelun analyysin. Näin voidaan nähdä havaita mahdollisia muutoksia siitä, miten vaalirahoituskriisi on vaikuttanut 2000-luvun merkittävimpänä yksittäisenä korruptiotapauksena vastaajien kuvaan Suomen korruptiotilanteesta (Koikkalainen & Riepula 2009, 9–11). Kuviossa kaksi on havainnollistettu vaalirahoituskeskustelun vaiheita suhteessa eduskuntavaaleihin ja poliittisiin lainmuutoksiin. Tällä osoitetaan yhteiskunnallisten tapahtumien suhde korruptioasenteiden muutoksiin. Näiden tapahtumien ajallinen suhde korruptiokirjoittelun määrään havainnollistaa julkista korruptiokeskustelua ja yhteiskunnallisen ilmapiirin muutosta. Eurobarometriä mittaussajankohdat kuviossa osoittavat niiden sijoittumisen keskustelussa ja suhteessa eduskuntavaaleihin.

Ajallisesti eurobarometri 68.2 sijoittuu ennen vaalirahoituskriisiä. Sen aineisto on kerätty 16.11.2007 - 12.12.2007. Eurobarometri 72.2 on kerätty vaalirahoituskriisin keskustelun ollessa käynnissä 14.09.2009–1.10.2009. Kolmas eurobarometri 76.1 on kerätty kaksi vuotta edellisen aineiston ja vaalirahoituskeskustelun jälkeen, 03.09.2011–18.09.2011.

Kuten Laitinen (2011), myös Koikkalainen ja Riepula (2009, 80–97) sijoittavat kohun alun 7.5.2008 A-studion lähetykseen, jossa rahoitusta puitiin ensimmäistä kertaa julkisesti. Laitisen pro gradu -tutkielmasta käy ilmi, että vaalirahoituskeskustelu on ollut lehdistössä eniten esillä juuri keväällä 2008 (Laitinen 2011, 78). Tästä syystä aineistojen ajallinen vertailu soveltuu hyvin mittaamaan vaalirahoituskohun vaikutuksia luottamukseen. Ne tarjoavat näkökulman sitä edeltävään aikaan, suoraan sen

vaikutuspiiriin ja jälkeisiin vaikutuksiin ihmisten korruptioasenteissa.

KUVIO 2 Vaalirahoituskriisin aikajana: Vaalirahoituskirjoittelu, eduskuntavaalit, lakimuutokset ja korruptioasennemittaukset

Keskusteluun vaikuttavat epäilemättä myös eduskuntavaalit vuonna 2007 ja 2011. Vuoden 2007 eduskuntavaalien voidaan katsoa käynnistäneen vaalirahoituskeskustelun ja tuoneen puolerahoituksen esille. Vaalit järjestettiin 18. maaliskuuta 2007. Vuoden 2011 eduskuntavaalit järjestettiin 17. päivä huhtikuuta 2011, joka on vajaa puoli vuotta ennen Eurobarometri 72.2 aineiston keräystä.

Kuviossa esiintyvät laki- ja hallintomuutokset ovat seuraavat:

1.5.2009	VTV (Valtionalouden tarkastusvirasto) on valvonut vaalirahoitusta
16.7.2010	Laki puoluelain muuttamisesta (joka koskee erityisesti vaalirahoitusta) ¹⁴
1.9.2010	VTV on valvonut puoluerahoitusta

3.3.3 Tutkimusaineiston sisältö ja muuttajat

Tässä tutkimuksessa analysoidaan aineistoiksi valituista eurobarometreistä mitattuja kahta korruptiota kuvaavaa kysymysryhmää. *Ensimmäisen ryhmän viisi väittämää* kuvaavat vastaajien käsityksiä siitä, millä yhteiskunnan rakenteen tasolla korruptio on suomalaisessa yhteiskunnassa. Mitatut tasot ovat Suomen, paikallisen tason, alueellisen tason, kansallisen tason ja Euroopan Unionin toimielimien tasot. Kysymykset kohdistuivat siten yksittäisiin hallintoaloihin ja eri tason poliittisiin toimijoihin.

Nämä kysymykset esiintyvät kaikissa valituissa eurobarometreissa ja pysyvät muuttumattomina vuodesta 2007 vuoteen 2011, mikä mahdollistaa ajallisen vertailun. Kysymykset keskittyvät yleistä korruptiokuvaa ilmentäviin tekijöihin, mikä tekee niistä mielekkäitä juuri korruptioasenteiden muutoksia tarkasteltaessa. Kysymyksissä korruptiota mitataan Suomen, paikallisen tason toimielimien, alueellisen tason toimielimien, kansallisen tason toimielimien ja Euroopan Unionin toimielimien osalta.

Aineistossa korruption teoreettinen kehys on operationalisoitu samalla kertaa sekä laajan että vähäisen korruption käsitteen mukaisesti (Sampford ym. 2006, 9). Laajan korruption ilmenemisaikana on tarkasteltu yhteiskunnallisia rakenteita. Myös vähäisen korruption merkkejä on tarkasteltu täsmentämällä korruptio lahjonnaksi, mikäli käsitettä on jouduttu selittämään vastaajille. Tästä huolimatta kysymykset kohdentuvat laajempiin yhteiskunnallisiin instituutioihin tai instituutioryhmiin. Tässä mielessä juuri ”hyvä veli” -verkostoja ei tarkemmin mitata, mutta yleisen korruptiokuvan tarkastelun instituutio kerrallaan voidaan katsoa sisältävän myös niiden osuuden korruptioon ongelmia. (ks. esim. Salminen & Mäntysalo 2013)

¹⁴ Puoluelaki 8, 9, 9 a ja 10-12 §

TAULUKKO 1 Kysymykset, jotka mittaavat käsityksiä korruption ilmenemisestä yhteiskunnan rakenteiden eri tasoilla

	Täysin samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Melko eri mieltä	Täysin eri mieltä	EOS
Korruptio (lahjonta) on merkittävä ongelma Suomessa	1	2	3	4	5
Suomessa on korruptiota (lahjontaa) paikallistason toimielimissä	1	2	3	4	5
Suomessa on korruptiota (lahjontaa) alueellisen tason toimielimissä	1	2	3	4	5
Suomessa on korruptiota (lahjontaa) kansallisen tason toimielimissä	1	2	3	4	5
Euroopan Unionin toimielimissä on korruptiota (lahjontaa)	1	2	3	4	5

Toisessa kysymysryhmässä mitataan vastaajien käsitystä yhteiskunnallisten instituutioiden korruptoituneisuudesta (taulukko 2). Vastaajien käsitystä instituutioiden korruptiokuvasta mitataan kaikissa kolmessa tutkimuksessa käytetyssä aineistossa. Mitattavat instituutiot voidaan luokitella neljään pääryhmään: *poliisi ja oikeuslaitos, poliitikot, virkamiehet* sekä *terveydenhuollon, koulutusinstituutioiden työntekijät ja tarkastajat*. Pääryhmiin kuuluu kolme instituutioita. Vastaajat arvioivat näiden instituutioiden korruptoituneisuutta sen mukaan, näkevätkö he ne korruptoituneena (kyllä) vai korruptoitumattomana (ei).

Vaikka aineisto ilmaisee hyvin suomalaisten yleisiä korruptioasenteiden muutoksia, se ei paljasta suomalaisen korruption laadullisia erityispiirteitä. Aineisto ei vastaa korruption luonnetta kuvaaviin kysymyksiin, kuten sen jakoon laajaan institutionaaliseen korruptioon ja vähäiseen individualistiseen korruptioon. (Salminen & Mäntyselä 2013) Nämä mittarit eivät osoita eri korruption tyyppejä tai mahdollista heikosti korruptioksi miellettyjen rakenteiden mittaamista. OECD ja Euroopan Neuvosto ovatkin ilmaisseet Suomen oikeusministeriölle huolensa juuri rakenteisiin kätkeytyvästä korruptiosta elokuussa 2014.¹⁵

Tutkimuksessa korruptioasenteita selitetään taustamuuttujilla, jotka kuvaavat vastaajien ikää, sukupuolta, asuinalueen poliittisia asenteita ja sosiaaliluokkaa. Näiden muuttujien on huomattu vaikuttavan moniin yhteiskunnallisiin asenteisiin aiemmassa tutkimuksessa (Harinen 2011) ja etenkin korruptioasenteisiin (Salminen & Ikola-Norrbacka 2009, 18–21).

¹⁵ <http://www.hs.fi/kotimaa/a1409534490917>

TAULUKKO 2 Kysymykset, jotka mittaavat käsityksiä korruption esiintymisestä yhteiskunnallisissa instituutioissa

Onko seuraavissa ryhmissä korruptio yleistä?	Asteikko
Poliisi ja oikeuslaitos	
Poliisissa työskentelevät henkilöt	kyllä - ei
Tullilaitoksessa työskentelevät henkilöt	kyllä - ei
Oikeuslaitoksessa työskentelevät henkilöt	kyllä - ei
Poliitikot	
Valtakunnantason poliitikot	kyllä - ei
Alueellisen tason poliitikot	kyllä - ei
Kunnallispoliitikot	kyllä - ei
Virkamiehet	
Julkisista tarjouskilpailuista päättävät virkamiehet	kyllä - ei
Rakennuslupia myöntävät virkamiehet	kyllä - ei
Yritystoiminnan lupia myöntävät viranomaiset	kyllä - ei
Terveydenhuolto, opetus ja tarkastajat	
Julkisessa terveydenhuollossa työskentelevät henkilöt	kyllä - ei
Julkisella opetussektorilla työskentelevät henkilöt	kyllä - ei
Tarkastajat (terveys, rakennus, ruoan laatu, hygienia- ja viranomaisluvut)	kyllä - ei

Myös taustamuuttujien osalta eurobarometreissa on tapahtunut muutoksia. Taulukossa 3 esitettävä taustamuuttujien listaus sisältää taustamuuttujat, jotka esiintyvät vähintään kahdessa tutkimuksessa käytetyistä eurobarometreista. Kolmanteen sarakkeeseen on merkitty, mitkä ovat ne eurobarometrit joissa taustamuuttuja ovat tarkasteltavissa.

TAULUKKO 3 Selittävät muuttujat

Muuttujaryhmä	Muuttujien asteikko	Eurobarometrit
Sukupuoli	Dikotominen (mies - nainen)	Kaikki
Ikä	Välimatka-asteikko (ikä vuosina)	Kaikki
Asuinalue	Luokitteluasteikko (kolme luokkaa)	Kaikki
Koettu yhteiskunnallinen asema	Välimatka-asteikko: Alhainen yhteiskunnallinen asema – korkea yhteiskunnallinen asema (1-10)	2009 ja 2011
Poliittinen suuntautuminen	Välimatka-asteikko: vasemmisto - oikeisto (1-10)	2007 ja 2011

Sukupuoli, ikä ja asuinalue ovat taustamuuttujina kaikissa aineistoissa ja niitä voi vertailla keskenään jokaisessa mittauksessa. Yhteiskunnallinen asema esiintyy vain vuosien 2009 ja 2011 eurobarometreissä ja poliittinen suuntautuminen vain vuosien 2007 ja 2011 eurobarometreissa. Näitä muuttujia tarkastellaan suhteessa esiintymisvuosiinsa.

Ikäryhmät on jaettu neljään eri luokkaan. Nämä ikäryhmät ovat *15–24-vuotiaat*, *25–39-vuotiaat*, *40–54-vuotiaat* sekä *55-vuotiaat ja vanhemmat*. Nämä ikäluokat kuvaavat eri tarkoituksenmukaisesti eri elämänvaiheessa olevia vastaajaryhmiä. Vanhin ikäluokka on kaikissa eurobarometreissä ylliedustettuna suhteessa nuorempiin ikäluokkiin.

Asuinalueita koskevassa taustamuuttujassa on kolme luokkaa. Kyselylomakkeessa asuinalueita kysyttäessä vastausvaihtoehdot olivat *maaseutualueella tai kylässä, pienessä tai keskisuudessa kaupungissa ja suuressa kaupungissa*. Tässä tutkimuksessa nämä asuinalueet on käännetty kielellisesti yksinkertaisempaan muotoon, jotka ovat *maaseutu*, *keskisuuri paikkakunta* ja *suuri kaupunki*.

Mycs koettu yhteiskunnallinen asema on jaettu neljään eri ryhmään. Tässä jaossa *alinta yhteiskunnallista asemaa* kuvastavat arvot 1–3, *alempaa keskiluokkaa* arvot 4–5, *ylempää keskiluokkaa* arvot 6–7 ja *ylintä luokkaa* arvot 8–10.

Vastaajien poliittista suuntautumista vasemmisto–oikeisto-akselilla mittaava taustamuuttuja on uudelleenkoodattu niin, että arvot 1–4 on laskettu kuuluvaksi *vasemmistoon*, arvot 5–6 *keskustaan* ja arvot 7–10 *oikeistoon*. Näin luokitellen ryhmistä on saatu samankokoisia ja ne kuvaavat paremmin suomalaista poliittista kenttää.

3.3.4 Aineiston analyysi

Kaikki kolme käytettyä tutkimusaineistoa on analysoitu tilastollisesti käyttämällä SPSS-ohjelmaa. Alkuperäisestä aineistoista on käsittelyyn on jätetty vain suomalaiset vastaajat.

Aineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa on tarkasteltu aineistoja poikkileikkauksellisesti jokaista erikseen suhteessa taustamuuttujiin. Analyysissä käytettiin muuttujakohtaista varianssianalyysiä (SPSS/ANOVA), jonka avulla tarkasteltiin vastaajien korruptiokäsitystä yhteiskunnan eri rakenteissa. Selittävinä muuttujina analyysissä käytettiin uudenluokiteltuja taustamuuttujia (ks. taulukko 3). Tämä analyysi osoittaa taustamuuttujien yhteyden korruptiokäsitykseen ryhmien keskiarvojen vertailulla.

Pitkittäisanalyysissä on seurattu vastaajaryhmien mielipiteiden keskiarvojen muutoksia eri mittauskertojen välillä. Luottamusvälejä käytetään vertailussa, koska sen

avulla voidaan päätellä millä välillä perusjoukon keskiarvo tai prosenttiluvun arvo on valitulla varmuudella. Luottamusvälistä voidaan päätellä muutoksien tilastollinen merkitsevyys (Ranta, Rita & Kouki 2005, 123–125).

Korruptioasenteiden ryhmäkohtaisia muutoksia on tarkasteltu keskiarvoja vertailemalla. Koska aineistot ovat erilliset ja eri vastaajajoukosta koottu, keskiarvojen vertailu on mahdollista vain luottamusvälejä käyttäen. Keskiarvojen 95% luottamusvälit on saatu SPSS-ohjelmasta (MEANS/DESCRIPTIVES). Ryhmäkohtaisia muutoksia korruptioasenteissa on havainnollistettu viivakuvioiden avulla. *Tulososassa tilastolliset merkitsevyydet kerrotaan ainoastaan tekstissä mainitsemalla*, ei luottamusvälejä tai niiden päällekkäisyyksiä merkitsemällä. Luottamusvälit ovat nähtävissä analyysikohtaisesti taulukoissa.

Käsitys korruption esiintymisestä yhteiskunnallisissa instituutioissa on dikotominen. Muuttujia on käsitelty muuttujakohtaisesti prosenttilukuja vertailemalla. Koska SPSS-ohjelma ei laske prosenttiluvuille luottamusvälejä, on ne laskettu käsin. Vertailussa on käytetty 95% virhemarginaalia, joka kuvaa 95% luottamuksella perusjoukon mielipiteitä. Virhemarginaali on laskettu seuraavasti:

$$1,96 \sqrt{\frac{p(1-p)}{n}}$$

Myös yleisiä korruptioasenteiden muutoksia havainnollistetaan kuvioiden avulla.

Taulukkoon 4 on koottu aineiston analyysissä käytetyt tilastolliset menetelmät.

TAULUKKO 4 Aineiston analyysissä käytetyt tilastolliset menetelmät

Analyysin kohde	Analyysitapa	Toteutus
Korruptiokäsitysten kuvaileva analyysi (2007 → 2011)	Data-analyysi	Jakaumat, keskiarvot, hajonta ja luottamusvälit (SPSS FREQUENCIES)
Korruptiokäsitykset poikkileikkauksittain (2007, 2009 ja 2011)	Keskiarvovertailu	Varianssianalyysi (SPSS ANOVA) / ryhmävertailut Scheffen testi
Korruptiokäsitykset pitkittäisinä muutoksina (2007 → 2011)	Keskiarvovertailu	Keskiluvut / keskiarvo (SPSS EXPLORE) Keskiarvojen muutosten vertailu luottamusvälejä käyttäen
Korruption esiintyminen instituutioissa (2007, 2009 ja 2011)	Frekvenssivertailu	Prosenttijakaumat / prosenttiluvut (SPSS FREQUENCIES) Prosenttilukujen luottamusvälit (laskettu käsin)

3.3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Kansainvälisissä kartoituksissa on useita ongelmia, joita esiintyy usein kaikille EU-valtioille tehtävissä tutkimuksissa. Yhtenäisten kartoitusten tarve on noussut esille luotettavan tiedon saamiseksi useiden Euroopan valtioiden tilanteiden muutoksista. Tähän tarkasteluun tarvitaan myös yhtenäistä aikakehystä, mikä on luonut maidenvälisen riippuvuuden järjestelmän toistensa mittaustarkkuudesta ja -tehokkuudesta (Harkness ym. 2010, 485–487).

Eurobarometriä keskinäistä verrattavuutta heikentää niiden esittäminen eri vastaajille. Kysymysten heikkous on niiden verrattavuus aiempiin tutkimustuloksiin, vaikka aineistona olevat eurobarometrit on toteutettu kaikki lähes samalla kysymyksenasettelulla kuin kahta vuotta aiemmin teetetty vastaava eurobarometri. Kyselyillä on kuitenkin eri vastaajajoukko, mikä vähentää niiden keskinäisen vertailun mahdollisuuksia. Eurobarometriä samankaltaisuus sekä niiden otantamallit voidaan nähdä luotettavuutta edistävinä tekijöinä. Mikäli aineistot voidaan nähdä tarpeeksi edustaviksi, niitä voi kuitenkin vertailla esimerkiksi keskiarvojen perusteella. Näin voidaan vertailla esimerkiksi luotettavuusvälejä otoskeskiarvojen perusteella ja arvioida niiden merkittävyyttä (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 54–55).

Korruption mittaaminen vastaajien korruptiokokemuksilla ja -käsitteillä tuo myös omat haasteensa. Korruption liittyvät kokemukset liittyvät voimakkaasti vastaajien herkkyyteen havaita korruptiota, mutta myös vastaajien sosiaalis-taloudellinen asema herkistää havainnointia. Sosiaalinen luokka vaikuttaa usein enemmän korruption havaitsemiseen kuin varsinaiset korruptiokokemukset. Sosiaalisen aseman yhteyden korruption havaitsemiseen ja korruptiokäsitteisiin on huomattu vaihtelevan voimakkaasti maan korruptiotilanteen mukaan (Pázámandy, 2010. 11, 32–33).

Oman haastavuutensa korruption ymmärtämiselle aineistossa tuo se, ettei aineiston keruuvaiheessa korruption käsitystä oltu avattu. Se määritellään kyselyssä apusanana ”lahjonnaksi”, mikä voi asettaa korruption liian kapeaan kehykseen vastaajan silmissä. Tämä heikentää aineiston sisäistä luotettavuutta. Korruption käsitteen tarkemman määrittelyn ja se, ettei korruption eri kvalitatiivisia puolia (kuten ”hyvä veli” -verkostot) erotella, vaikeuttaa kokonaiskorruptiokuvan tarkastelua. Tätä voidaan pitää yleisenä survey-tutkimuksiin kohdistuvana kritiikkinä, joka liittyy juuri rajallisiin resursseihin

suuria vastaajajoukkoja käytettäessä sekä karkeisiin kysymysten rajauksiin.

Eurobarometrien satunnaisotannassa on myös omat riskinsä. Tutkimuksessa käytetyissä kolmessa eurobarometrissä esimerkiksi vanhin ikäluokka, yli 55-vuotiaat, on jokaisessa ylliedustettuna suhteessa nuorempiin luokkiin. Tämä pitää huomioida yleistettäessä tutkimustuloksia laajempaan joukkoon. Aineiston ulkoiseen luotettavuuteen pitää myös suhteutua kriittisesti

Erityistä hankaluutta tuottaa korruption tarkasteleminen juuri mielipiteiden perusteella. Tosiasioihin ja käyttäytymiseen perustuvalla vertailulla on suurempi luotettavuus kuin mielipiteillä. Eurobarometreissä mitatut tosiasioihin ja käyttäytymiseen perustuvat korruptiomittarit, kuten lahjusten maksaminen tai ottaminen viimeisen vuoden aikana, eivät esiinny Suomessa tarpeeksi suurena. Lahjusta maksaneiden osa on niin pieni, ettei se nouse virhemarginaalin ylitse. Tämä osoittaa myös sen, ettei korruptiota voida mitata pelkästään lahjusten kautta, varsinkaan korkean luottamuksen yhteiskunnassa. (Alkula ym. 1994, 44–45, 75, 121.)

Kritiikistä huolimatta pelkän Suomen käyttäminen aineiston vertailussa mahdollistaa korkeamman sisällöllisen validiuden kuin se oli kansainvälisessä vertailussa. Eurobarometrit ovat kuitenkin aineistona koottu juuri kansainvälistä vertailua silmälläpitäen, kansainvälisen vertailun ilmeisistä haasteista huolimatta. (Alkula ym. 1994, 90–91).

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Yleisten korruptioasenteiden muutos

4.1.1 Korruptioasenteiden muutos yhteiskunnan rakenteiden eri tasoilla

Perinteisesti suomalaiset pitävät kansallisia instituutioita vähän korruptoituneena. Korkean luottamuksen yhteiskunnassa, kuten Suomessa, usko poliittisen järjestelmän toimivuuteen ja korruptoitumattomuuteen on suuri. Tämä näkyy myös korruptioasenteiden (5) keskiarvossa mitattuna, mikä kertoo suomalaisten korkeasta luottamuksesta korruptoitumattomuuteen vuonna 2007. Suomalaiset vastaajat pitävät valtiollisen tason toimielimiä kansainväliseen tasoon verrattuna vähän korruptoituneena. Oma valtio ja sen toimielimet nähdään myös vähemmän korruptoituneena kuin muissa EU-maissa.¹⁶

TAULUKKO 5 Käsitys korruption ilmenemisestä yhteiskunnan rakenteiden eri tasoilla eurobarometreissä 2007, 2009 ja 2011

Aineisto	Eurobarometri 2007	Eurobarometri 2009	Eurobarometri 2011
Keskiarvot ja 95% luottamusväli sekä keskihajonta			
Korruptio (lahjonta) on merkittävä ongelma Suomessa	$\bar{x}=2,90 (\pm 0,06)$ s=,854	$\bar{x}=2,32 (\pm 0,06)$ s=,887	$\bar{x}=2,76 (\pm 0,06)$ s=,877
Suomessa on korruptiota (lahjontaa) paikallistason toimielimissä	$\bar{x}=2,77 (\pm 0,06)$ s=,849	$\bar{x}=2,30 (\pm 0,06)$ s=,840	$\bar{x}=2,67 (\pm 0,06)$ s=,894
Suomessa on korruptiota (lahjontaa) alueellisen tason toimielimissä	$\bar{x}=2,81 (\pm 0,06)$ s=,818	$\bar{x}=2,28 (\pm 0,06)$ s=,820	$\bar{x}=2,68 (\pm 0,06)$ s=,874
Suomessa on korruptiota (lahjontaa) kansallisen tason toimielimissä	$\bar{x}=2,70 (\pm 0,06)$ s=,852	$\bar{x}=2,13 (\pm 0,06)$ s=,802	$\bar{x}=2,58 (\pm 0,06)$ s=,904
Euroopan Unionin toimielimissä on korruptiota (lahjontaa)	$\bar{x}=2,03 (\pm 0,06)$ s=,781	$\bar{x}=1,90 (\pm 0,04)$ s=,747	$\bar{x}=2,24 (\pm 0,06)$ s=,985

Asteikko: (1) täysin samaa mieltä, (2) melko samaa mieltä, (3) melko eri mieltä vai (4) täysin eri mieltä

Tarkasteltaessa vuoden 2007 barometriä käy ilmi, etteivät vastaajat pidä korruptiota

¹⁶<http://www.transparency.org/country#FIN>

vakavana ongelmana suomalaisessa yhteiskunnassa ($\bar{x}=2,90$). Vastaajien käsitys myös suomalaisten toimielinten korruptoitumattomuudesta näyttää vahvalta. Toimielimistä vähiten korruptiota uskotaan olevan alueellisella tasolla ($\bar{x}=2,81$). Paikallisella tasolla korruptio ei myöskään ole vastaajien mukaan merkittävä ongelma ($\bar{x}=2,77$). Kansallisen tason korruptiokuva nähdään hieman paikallista ja alueellista tasoa huonompana ($\bar{x}=2,70$), mutta luottamusta korruptoitumattomuuteen voidaan siitä huolimatta pitää hyvin korkeana.

Suomalaiseen yleiseen luottamukseen tasoon nähden käsitys EU:n toimielinten korruptoituneisuudesta poikkeaa tasoltaan selkeästi muista muuttujista. EU:n toimielimet nähdään korruptoituneempina ($\bar{x}=2,03$) kuin yksikään suomalaisista toimielimistä. Edes suomalaisten kansallisen tason toimielinten korruptoituneisuus ei ole lähellä EU:n toimielinten lukemia. Luottamusväleillä tarkasteltaessa ero on tilastollisesti merkitsevä. Vastaajien mielipiteet EU:sta ovat myös yksimielisempiä ($s=781$) suomalaisiin toimielimiin verrattuna.

Yleisesti vuoden 2009 eurobarometristä on tulkittavissa selkeä asennemuutos. Vastauksista on nähtävissä vastaajien pitävän Suomea ja toimielimiä aiempaa korruptoituneempina. Kaikkien korruption tasoa ilmaisevien muuttujien keskiarvot ovat laskeneet tilastollisesti merkitsevästi kahta vuotta aiemmasta eurobarometristä. Suurimmat pudotukset ovat tapahtuneet kansallisten muuttujien kohdalla. Näistä eniten on laskenut koko Suomen korruptioasenteita kuvaava muuttuja (Korruptio [lahjonta] on merkittävä ongelma Suomessa). Käsitys korruption yleisyydestä Suomessa on lisääntynyt ($\Delta=0,58$) tilastollisesti merkitsevästi ($\bar{x}=2,32$). Arvio Suomen korruptoituneisuudesta säilyy silti vuoden 2009 vähiten korruptoituneena pidettynä. Käsitys paikallistason korruptiosta on laskenut myös tilastollisesti merkitsevästi kahden vuoden aikana ($\bar{x}=2,30$). Se on kuitenkin korkeammalla kuin alueellisen tason toimielinten korruptoitumiskäsitys, joka on niukasti matalampi ($\bar{x}=2,28$). Kansalliset toimielimet ovat pudonneet lähes yhtä voimakkaasti kuin koko Suomea kuvaava muuttujien keskiarvo ($\bar{x}=2,13$) ja ovat yhä selvästi alueellista ja paikallista tasoa alempana.

Suomalaisten vastaajien kuva Euroopan Unionin korruptoituneisuudesta on yhä selvästi mitatun muuttujasarjan matalin, mutta se on myös pudonnut vähiten. Vuoden 2009 keskiarvo ($\bar{x}=1,90$) on pudonnut huomattavasti vähemmän verrattuna kansallisiin muuttujiin. Sen ero suomalaisiin toimielimiin on kutistunut huomattavasti pienemmäksi kuin vuonna 2007.

Laskulle ilmeisin syy on vaalirahoituskriisi, jonka ilmeneminen ja laajin julkinen

keskustelu osui juuri vuosien 2007 ja 2009 eurobarometriin väliin (Kuvio 2). Etenkin korruptiokeskustelun uuden nousun juuri ennen vuoden 2009 eurobarometriä voidaan nähdä vaikuttaneen voimakkaasti korruptioasenteiden muutokseen ja toimielinten luottamuksen laskuun. Mittauksia edeltävä vaalirahoituskeskustelu ja luottamuksen lasku näyttävät olevan selvässä suhteessa toistensa kanssa. Vaikka kvantitatiiviset menetelmät eivät kuvaakaan kausaalisuhdetta kovin luotettavasti mielipide-ilmastoa mitattaessa, loppukesän 2009 laaja julkisen keskustelun aivan ennen eurobarometrin aineiston keruuta voidaan nähdä vaikuttaneen aineiston tuloksiin. Tällöin silloisen pääministeri Matti Vanhasen rakennustarvike-erään liittyi epäselvyyksiä ja Nova Groupin antama 125 000 euron puoluetuki horjuttivat poliittisen koneiston yhteiskunnallista uskottavuutta.

Vuoden 2011 eurobarometrin korruptioasenteita kuvaa luottamuksen palautuminen edelliseen eurobarometriin nähden, mikä kertoo asenteiden parantumisesta (Kuvio 2). Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikki arvot ovat kuitenkin matalampia kuin lähtökohtaisessa tilanteessa vuoden 2007 eurobarometrissä. Yleisenä trendinä voi nähdä, että usko Suomen korruptoitumattomuuteen on palaamassa vuoden 2009 pohjalukemista, mutta se ei ole silti palautunut täysin ennalleen. Yleinen kuva Suomen korruptoitumattomuudesta on noussut huomattavasti ($\bar{x}=2,76$). Se on silti vuotta 2007 matalampi. Paikallistaso on palautunut lähemmäs edeltäviä lukemia ($\bar{x}=2,67$) ja kuva alueellisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta on noussut hieman sitä korkeammaksi ($\bar{x}=2,68$). Vastaajat näkevät kansallisen tason toimielimet yhä eniten korruptoituneena ($\bar{x}=2,58$), vaikka myös luottamus niihin on palannut lähemmäs vuoden 2007 lukuja.

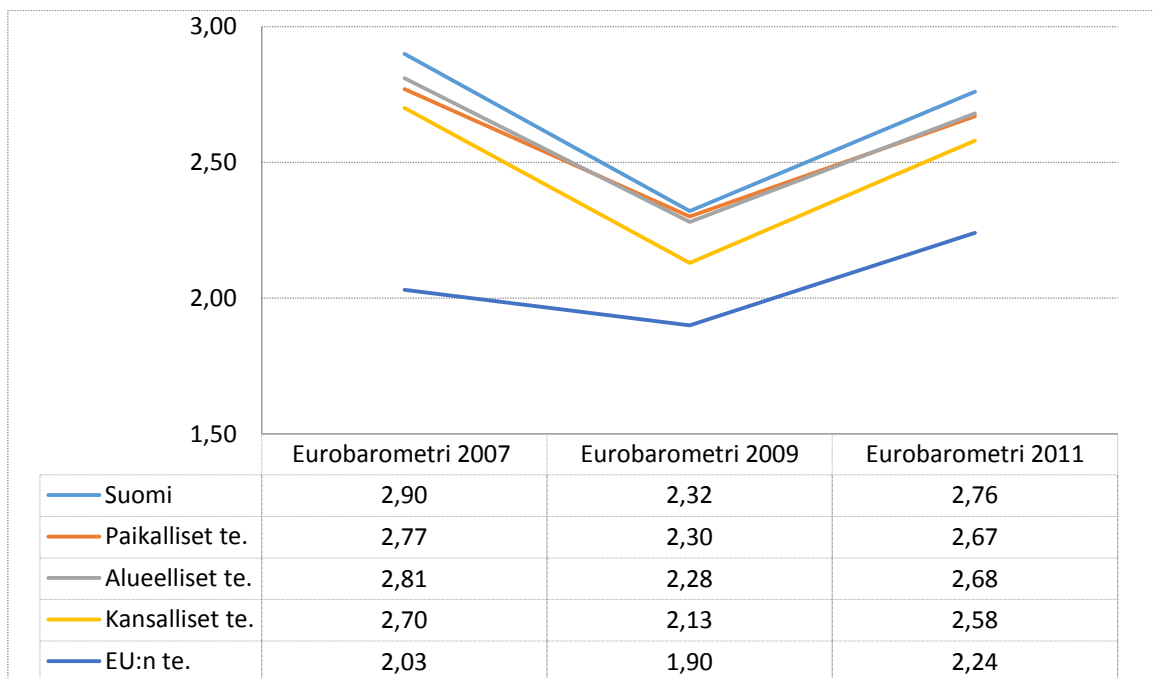
Suomalaisvastaajien kuva Euroopan Unionin korruptoituneisuudesta on selvä poikkeus. Se on ainoa muuttuja, joka nähdään vähemmän korruptoituneena kuin vuonna 2007. Siinä missä suomalaiset toimielimet eivät ole palautuneet vuotta 2009 edeltäneisiin arvoihinsa, EU on noussut jopa selvästi aiempaa korkeampaan keskiarvoon ($\bar{x}=2,24$).

Suomalaisten luottamus ja usko Suomen ja suomalaisten toimielinten korruptoitumattomuudesta on vankka. Etenkin vaalirahoituskriisiä ennen vastaajien keskiarvot ovat olleet todella korkealla. Luottamus EU:n toimielimiin on huomattavasti kansallisten toimielinten luottamusta matalampi, mikä kertoo jo aiemmin todetusta suomalaisten korkeasta luottamuksesta juuri kansallisen järjestelmän toimivuuteen (Rothstein 2010).

Luottamuksen nousu vaalirahoituskriisin jälkeen puolestaan osoittaa suomalaisten uskovan demokraattisen järjestelmän toimivuuteen. Siinä missä asenteiden muutos vaalirahoituskriisin myötä kertoo mielipiteiden muuttuvan herkästi korruptiokriisien myötä,

niiden palautuminen osoittaa syvemmän luottamuksen demokratiaan kuitenkin pysyvän. Luottamuksen palaamisessa osatekijänä voivat olla lainsäädännölliset muutokset ja oikeustoimet, jotka seurasivat vaalirahoituskriisiä. Ne osoittavat selkeästi yhteiskunnallinen kyvyn puuttua epäkohtiin ja luovat sitä kautta luottamusta poliittisen järjestelmän toimivuuteen (Warren 2005). Vaalirahoituskriisin tapauksessa näillä epäkohtiin puutumisilla tarkoitetaan lakia puoluelain muutoksesta ja Valtiotalouden tarkastusviraston (VTV) aloittamaa vaalirahoituksen ja puoluerahoituksen valvomista.

Yhteenvetona luottamuksen muutokset voidaan tiivistää vuoden 2007 korkeaan uskoon korruptoitumattomuudesta, vuoden 2009 luottamuksen putoamiseen vaalirahoituksen johdosta ja vuoden 2011 luottamuksen maltilliseen palaamiseen (kuvio 2). Suomi ja suomalaiset toimielimet käyttäytyivät vaalirahoituskriisin jälkeen mielipidemittauksessa melko samalla tavalla toisiinsa nähden, mutta EU:n toimielinten luottamus nousi ainoana ryhmänä vuonna 2011 vuotta 2007 korkeammalle tasolle. EU:n luottamus ei myöskään laskenut yhtä rajusti vaalirahoituskriisin myötä.

KUVIO 2 Korruptioasenteiden keskiarvojen muutokset yhteiskunnan rakenteissa eurobarometreissä 2007, 2009 ja 2011

4.1.2 Suomalaisen instituutioiden korruptiokuvan muutos

Korkean luottamuksen yhteiskunnassa myös luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on usein korkea. Esimerkiksi Kouvo (2014, 65-66) näkee kansalaisyhteiskunnan ja julkisten instituutioiden luottamuksen välillä kausaalisuhteen, jossa on vaikea erottaa kumpi on syy ja kumpi seuraus. Tämän takia instituutioiden korruptiokuva kertoo paitsi niihin kohdistuvasta luottamuksesta, myös kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta. Taulukossa 5 esitellään eurobarometreissä tarkasteltujen yhteiskunnallisten instituutioiden nauttima yhteiskunnallinen luottamus. Prosentit kertovat, miten suuri osa suomalaisista uskoo, että kyseisen instituution työntekijät ovat korruptoituneita.

TAULUKKO 6 Kuinka monta prosenttia vastaajista pitää suomalaisia yhteiskunnallisia instituutioita korruptoituneena?

Aineisto	Tunnusluvut	Eurobarometri 2007	Eurobarometri 2009	Eurobarometri 2011
Poliisissa työskentelevät henkilöt	%	7,40	8,8	7,3
	CI 95%	±1,6	± 1,7	±1,6
Tullilaitoksessa työskentelevät henkilöt	%	11,3	11,1	5,2
	CI 95%	±2,0	± 1,9	± 1,3
Oikeuslaitoksessa työskentelevät henkilöt	%	8,4	9,5	6,7
	CI 95%	± 1,7	± 1,8	± 1,5
Valtakunnantason poliitikot	%	28,0	64,7	40,1
	CI 95%	±2,9	± 3,0	± 3,0
Alueellisen tason poliitikot	%	16,8	36	27,4
	CI 95%	±2,3	± 3,0	± 2,8
Kunnallispoliitikot	%	23,8	41,9	34,7
	CI 95%	± 2,6	± 3,1	± 3,0
Julkisista tarjouskilpailuista päättävät virkamiehet	%	29,7	42,2	36,3
	CI 95%	± 2,8	± 3,1	±3,0
Rakennuslupia myöntävät virkamiehet	%	29,3	39,4	35,7
	CI 95%	± 2,8	± 3,0	± 3,0
Yritystoiminnan lupia myöntävät viranomaiset	%	13,0	29,6	21,9
	CI 95%	± 2,1	± 2,8	± 2,6
Julkisessa terveydenhuollossa työskentelevät henkilöt	%	4,4	7,7	6,6
	CI 95%	± 1,3	± 1,7	± 1,5
Julkisella opetussektorilla työskentelevät henkilöt	%	2,5	4,5	3,5
	CI 95%	± 1,0	± 1,3	± 1,1
Tarkastajat (terveys, rakennus, ruoan laatu, hygienia- ja viranomaisluvat)	%	10,0	13,2	11,3
	CI 95%	± 1,9	± 2,1	±2,0

Vastausvaihtoehdot: kyllä / ei korruptiota

Suomalaista luottamusta virkamieskuntien korruptoitumattomuuteen kuvaavat hyvin matalat lukemat etenkin yksittäisten ryhmien matalissa vastausarvoissa. Lomake mittasi myös sitä, mitkä ovat vastaajien mielestä ryhmät, joihin korruptio vaikuttaa.

Eurobarometrien ajallinen vertailu osoittaa suuria eroja eri virkamieskuntien välillä, minkä takia muuttujia on mielekästä vertailla samankaltaisissa ryhmissä. Esimerkiksi sairaanhoito- ja opetusviranomaiset käyttäytyvät kyselyissä samalla tavalla. Ryhmien korruptioasenteiden samankaltaisuuden lisäksi ryhmillä on usein myös muita yhteneviä piirteitä, joita tarkastellaan seuraavassa lähemmin.

Oikeus- ja turvallisuusalan instituutiot, poliisi, oikeuslaitos ja tullilaitos käsitellään yhtenä ryhmänä. Samoin tehdään kansallisen tason, alueellisen tason ja kunnallisen tason poliitikoille, jotka yhdessä muodostavat poliitikkojen ryhmän. Lupa- ja kilpailutusviranomaisten ryhmä pitää sisällään julkisista tarjouskilpailuista päättävät, rakennuslupia myöntävät ja yritystoimintaan lupia myöntävät virkamiehet. Julkisessa terveydenhuollossa ja julkisella opetussektorilla työskentelevät henkilöt muodostavat oman ryhmänsä niiden samankaltaisten trendien johdosta. Omana ryhmänään ovat terveyden, rakennusten, ruoan laadun, hygieniavalvonnan ja viranomaislupien tarkastajien virkamiesryhmä.

Poliisi, oikeuslaitos ja tullilaitos

Käsitykset poliisin, tullilaitoksen ja oikeuslaitoksen korruptoituneisuudesta saavat samanlaisia sisältöjä pienistä poikkeuksista huolimatta. Vastaajista harva näkee nämä laitokset korruptoituneina. Vuonna 2007 usko näiden instituutioiden korruptoituneisuuteen oli pääasiassa hyvin matala. Poliisia pidettiin hyvin korruptoitumattomana (7,40%) ja myös oikeuslaitoksessa korruptioon uskoi vain hieman suurempi määrä vastaajia (8,4%). Tullia pidettiin hieman korruptoituneempana (11,3%), mikä on kuitenkin pientä kansainvälisessä vertailussa. Suomalaiset ovat hyvin luottavaisia poliisiin, tulliin ja oikeuslaitokseen eurooppalaisessa mittakaavassa (Kääriäinen 2007). Nämä ryhmät erottuvat myös muista suomalaisista viranomaisryhmistä.

Eurobarometrissä 2009 käy ilmi, että käsitys sekä poliisilaitoksen (8,8%), että oikeuslaitoksen (9,5%) korruptoituneisuudesta on noussut lievästi, mutta tilastollisesti merkitsevästi. Tullilaitoksella arvo sen sijaan on jopa laskenut hieman (11,1%).

Vuoden 2011 kyselyssä käsitys kaikkien laitosten korruptoituneisuudesta on

laskenut merkittävästi. Kaikkien arvot ovat myös alempia kuin vuoden 2007 eurobarometrissä. Poliisissa toimivia henkilöitä pidetään vuonna 2011 jälleen hyvin korruptoitumattomina (7,3%). Oikeuslaitoksessa korruptoituneisuuskäsitys on laskenut laskenut vuotta 2007 alemmalle tasolle (6,7%) ja tullilaitoksessa yli puolittunut (5,2%). Tullilaitoksen korruptoituneisuus nähdään kolmesta muuttujasta selvästi matalimpana, mutta erot ovat hyvin pieniä. Kolme virkamiesryhmää mahtuvat hieman päälle kahden prosenttiyksikön sisälle vuonna 2011.

Poliitikot

Poliitikot nähdään jo vuonna 2007 selkeästi muita virkamiehiä korruptoituneempina ryhmänä. Poliitikoista korruptoituneimpina pidettiin valtakunnantason poliitikkoja (28%). Alueellisen tason poliitikot (16,8%) ovat poliitikoista vähiten korruptoitunut ryhmä ja kunnallispoliitikot (23,8%) sijoittuvat kahden edellisen ryhmän väliin.

Vuonna 2009 käsitys poliitikkojen korruptoitumattomuudesta on hyvin paljon edellistä mittauskertaa matalampi. Käsitys valtakunnan tason poliitikkojen korruptiosta (64,7%) on noussut eniten koko aineistossa ja on ainoa muuttuja, jossa yli puolet vastaajista uskoo ryhmän korruptoituneisuuteen. Myös alueellisella tasolla käsitys ryhmän korruptiosta on yli kaksinkertaistunut (36%). Kunnallispoliitikot sijoittuvat jälleen kahden ryhmän väliin (41,9%). Käsitys kunnallispoliitikkojen korruptoituneisuudesta on noussut vähiten kolmesta muuttujasta, mutta muutos on silti lähes kaksikymmentä prosenttia. Käsitys poliitikkojen korruptoituneisuuden kasvamisesta voidaan liittää vaalirahoituskriisiin juuri ajankohdan puolesta. Eurobarometrin mittausajankohdalla keskustelu poliitikkojen korruptoituneisuudesta oli Suomessa ajankohtainen.

Vuonna 2011 arviot kaikkien kolmen poliitikkoryhmän korruptoituneisuudesta ovat laskeneet. Eniten on laskenut usko valtakunnantason poliitikkojen korruptoituneisuuteen (40,1%). Se on yhä korkein kolmesta poliitikkoja kuvaavasta muuttujasta. Alueellisen tason poliitikoissa korruptoituneisuuteen uskotaan yhä selvästi enemmän kuin vuonna 2007 (27,4%) mutta myös se on laskenut lähes kymmenen prosenttia vuoden 2009 mittauksesta. Kunnallispoliitikot ovat jälleen kahden muun ryhmän välissä (34,7%). Myös tämä arvio on selvästi vuotta 2011 huonompi. Yleisesti ottaen käsitys kaikkien poliitikkojen korruptiosta on palautunut lähemmäs vuotta 2007, mutta pysyy yhä selvästi korkeimpana.

Lupa- ja kilpailutusviranomaiset

Julkisista tarjouskilpailuista päättävät, rakennuslupia myöntävät ja yritystoimintaan lupia myöntävät virkamiehet ovat monilta osin toisiinsa verrattavia muuttujia. Vuonna 2007 julkisista tarjouskilpailuista päättävät virkamiehet (29,7%) ja rakennuslupia myöntävät virkamiehet (29,3%) nähtiin Suomen mittakaavassa varsin korruptoituneina ryhminä. Yritystoimintaan lupia myöntävät virkamiehet (13%) nähtiin kuitenkin selvästi edellisiä muuttujia vähemmän korruptoituneena. Niihin suhtauduttiin lähes yhtä hyvin kuin tulliin.

Korruptoituneisuuden nähtiin kaikissa ryhmissä kasvaneen vuonna 2009. Käsitys julkisia tarjouskilpailuja päättävien virkamiesten (42,2%) ja rakennuslupia myöntävien virkamiesten (39,4%) korruptoituneisuudesta on noussut yli kymmenen prosenttia. Yritystoimintaan lupia myöntävien virkamiesten korruptoituneisuus (29,6%) on noussut selvästi eniten näistä kolmesta ryhmästä, mutta ryhmää pidetään yhä tarjouskilpailuista päättäviä ja rakennuslupia myöntäviä virkamiehiä selvästi vähemmän korruptoituneena.

Kuten edeltävissä ryhmissä, myös virkamiesten osalta korruptoituneisuuskuva on laskenut vuonna 2011. Julkisista tarjouskilpailuista päättävillä virkamiehillä se on kuitenkin huomattavasti vuotta 2007 korkeampi (36,3%) kuten myös rakennuslupia myöntävillä virkamiehillä (35,7%). Myös yritystoimintaan lupia myöntävillä virkamiehillä vastaajien suhtautuminen korruptoituneisuuteen jäi huomattavasti vuotta 2007 korkeammalle (21,9%).

Opetussektori ja terveydenhuolto

Julkisessa terveydenhuollossa ja julkisella opetussektorilla työskentelevät henkilöt muodostavat oman ryhmänsä. Näitä ryhmiä pidetään vastaajien keskuudessa hyvin korruptoitumattomina. Julkisen terveydenhuollon työntekijät (4,4%) ovat hieman jäljessä julkisen opetussektorin työntekijöitä (2,5%) vuonna 2007. Molemmat ovat silti kyselyn alueista ne, joita pidetään vähiten korruptoituneena.

Tästä huolimatta myös näillä sektoreilla tapahtuu hieman nousua vuonna 2009. Terveydenhuollon korruptoituneisuuskäsitys pysyy yhä korkeampana (7,7%) opetussektoriin verrattuna (4,5%), mutta niiden korruptoituneisuutta pidetään edelleen pienimpänä kaikista virkamiesryhmistä. Suomalaisten korkea luottamus näkyy myös vuonna 2011, vaikka niin terveydenhuolto (6,6%) kuin opetussektorikin (3,5%) pysyvät vuotta 2007 korkeampana.

Tarkastajat

Myös terveyden, rakennusten, ruoan laadun, hygieniavalvonnan ja viranomaislupien tarkastajien virkamiesryhmä noudattaa yleistä trendiä. Vuoden 2007 tulos on melko matala (10%), mutta nousee vuonna 2009 hieman (13,2%). Se palaa hieman lähemmäs ensimmäisen mittauksen alhaista korruptiokuvaa viimeisessä mittauksessa (11,3%), mutta jää siitä hieman. Muutos on samankaltainen muiden viranomaisten kanssa.

Yhteenveto

Kaikissa instituutioissa on huomattavissa yleistä korruptiokuvaa vastaava trendi. Vuoden 2009 mittauksessa instituutioita pidetään enemmän korruptoituneena kuin aiemmin ja vuonna 2011 usko niiden korruptoituneisuudesta on laskenut. Tämä vahvistaa instituutioiden olevan sidoksissa yleiseen korruptiokuvaan ja toisaalta osoittaa niiden käyttäytyvän yleisen korruptiokuvan mukaisesti (Kouvo 2014). Mielenkiintoista on huomata kaikkien instituutioiden toimivan samalla tavalla vaalirahoituskriisin nostattamassa korruptiokeskustelussa, mikä myös osaltaan näyttää korruptioasenteiden muuttuvan kokonaisuudessaan eikä ainoastaan yksittäisissä ryhmissä.

Yleisen korruptiokuvan tavoin myös instituutiot palautuvat melko nopeasti korruptoituneisuuskäsityksen muutoksesta. Vaikka vuonna 2009 useimpia instituutioita pidettiin korruptoituneena, vuonna 2011 käsitys oli muuttunut vähemmän korruptoituneeksi. Näyttää myös siltä, että instituutioiden osalta luottamus palaa nopeasti, mikä viestii yleisesti kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta ja kyvystä käsitellä korruptiokriisejä (Warren 2005).

4.2 Korruptiokäsitysten muutokset vastaajaryhmittäin

4.2.1 Suomen korruptiokäsityksen muutokset

Vuonna 2007 Suomi ja suomalaiset eri tason toimielimet näyttäytyivät vastaajille hyvin

vähän korruptoituneena. Verrattuna muihin Euroopan valtioihin suomalaisten vastaajien käsitykset kertoivat vahvasta uskosta Suomen ja sen toimielinten korruptoitumattomuuteen. Kaikki arvot jokaisen vastaajaryhmän osalta putosivat vuonna 2009. Ajallisesti tämä asettuu vaalirahoituskriisin jälkeen, jolloin lehdistön kirjoitti määrällisesti eniten vuoden 2008 toukokuussa. Tällöin kansanedustaja Timo Kalli kertoi, ettei hän aio paljastaa suurinta vaalirahoittajaansa, mistä vaalirahoituskeskustelun voi katsoa lähteneen käyntiin (Laitinen 2011, 78). Tapaus aloitti laajemman keskustelun, jossa erityisesti arvioitiin suomalaisen politiikan rahoitusta, rahoitusta yleensä, rahoituksen läpinäkyvyyttä ja rahoitusta osana poliittista järjestelmää. Kallin paljastuksesta alkoi laajempi vaalirahoituslähteiden tutkinta suurten vaalirahoittajien, kuten Nova Groupin ja Kehittyvien Maakuntien Suomi -yhdistyksen osalta. Samoja teemoja käsiteltiin oikeudessa ja lehdistössä yhä vuonna 2011, mutta vähenevässä määrin (Laitinen 2011, 81–83, 112–114).

Keskustelu heijastui voimakkaasti kansalaisten jo edellä havaittuihin yleisiin korruptiokäsityksiin. Osa vastaajaryhmistä reagoi luottamuksen menettämiseen enemmän kuin toiset, eivätkä kaikkien sosiaalisten ryhmien korruptiokäsitykset käyttäytyneet samalla tavalla. Nämä sosioekonomisten ja demografisten ryhmien korruptioasennemuutokset käyvät ilmi taulukoista 6–11. Yleisellä tasolla kaikkien vastaajien korruptiokäsityksen muuttuessa sosiaalisten ryhmien väliset korruptioasenteet pysyvät pääsääntöisesti samankaltaisina.

Yleisesti tarkasteltuna asuinalueiden osalta suurissa kaupungeissa asuvat vastaajat pitävät toimielimiä useimmiten vähiten korruptoituneena kuin keskisuurten paikkakuntien ja maaseudun vastaajat. Ikäryhmistä nuorimmat vastaajat uskovat toimielinten olevan vähemmän korruptoituneita kuin vanhemmat ikäryhmät. Myös miehet uskovat toimielinten olevan vähemmän korruptoituneita kuin naiset. Poliittisesti oikeistoon itsensä lukevat vastaajat pitävät toimielimiä vähemmän korruptoituneina kuin vasemmistoon ja keskustaan itsensä kuuluvaksi katsovat vastaajat. Yhteiskuntaluokissa alin luokka pitää useimmiten toimielimiä eniten korruptoituneena ja ylin luokka vähiten korruptoituneena. Myös ylempi keskiluokka uskoo toimielinten olevan vähemmän korruptoituneita kuin alempi keskiluokka. (Taulukko 7.)

Seuraavassa tarkastelen tuloksia yksityiskohtaisemmin. Kuvioilla havainnollistetaan muutoksia yksittäisten sosiaalisten ryhmien sisällä ja välillä.

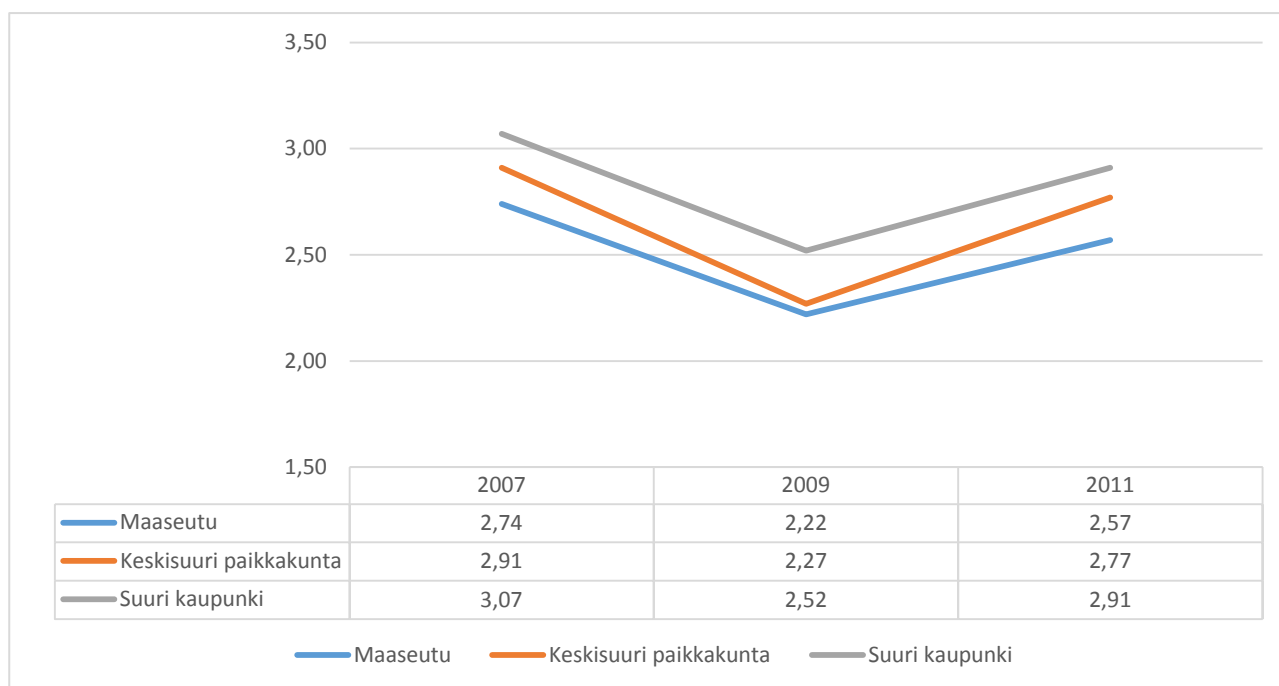
TAULUKKO 7 Suomalaisten käsitys Suomen korruptoituneisuudesta eurobarometreissä vuosina 2007, 2009 ja 2011

Muuttuja	Ryhmä	2007		2009		2011	
		\bar{x}	95% CI	\bar{x}	95% CI	\bar{x}	95% CI
Asuinalue	Maaseutu	$\bar{x}= 2.74$	± 0.105	$\bar{x}= 2.22$	± 0.10	$\bar{x}= 2.57$	± 0.12
	Keskisuuri paikkakunta	$\bar{x}= 2.91$	± 0.07	$\bar{x}= 2.27$	± 0.07	$\bar{x}= 2.77$	± 0.07
	Suuri kaupunki	$\bar{x}= 3.07$	± 0.12	$\bar{x}= 2.52$	± 0.07	$\bar{x}= 2.91$	± 0.12
		F= 9.10, df=2, 1021, p=.000		F=8.317, df=2, 1018, p=.000		F=5.733, df=2, 1003, p=.001	
Ikä	15-24 -vuotiaat	$\bar{x}= 3.21$	± 0.15	$\bar{x}= 2.65$	± 0.16	$\bar{x}= 2.92$	± 0.20
	25-39 -vuotiaat	$\bar{x}= 3.07$	± 0.12	$\bar{x}= 2.75$	± 0.11	$\bar{x}= 2.96$	± 0.12
	40-54 -vuotiaat	$\bar{x}= 2.99$	± 0.11	$\bar{x}= 2.38$	± 0.11	$\bar{x}= 2.86$	± 0.11
	55-vuotiaat ja vanhemmat	$\bar{x}= 2.74$	± 0.08	$\bar{x}= 2.09$	± 0.05	$\bar{x}= 2.62$	± 0.07
			F=13.092, df=3, 1020, p=.000		F=31.72, df=3, 1017, p=.000		F=12.05, df=3, 1003, p=.000
Poliittinen suuntaus	Vasemmisto	$\bar{x}= 2.90$	± 0.12			$\bar{x}= 2.83$	± 0.12
	Keskusta	$\bar{x}= 2.82$	± 0.09			$\bar{x}= 2.78$	± 0.08
	Oikeisto	$\bar{x}= 3.09$	± 0.09			$\bar{x}= 3.04$	± 0.09
		F=8.020, df=2, 905, p=.000				F=2.495, df=3, 1002, p=.041	
Sukupuoli	Mies	$\bar{x}= 3.03$	± 0.07	$\bar{x}= 2.44$	± 0.08	$\bar{x}= 2.77$	± 0.08
	Nainen	$\bar{x}= 2.77$	± 0.08	$\bar{x}= 2.21$	± 0.07	$\bar{x}= 2.75$	± 0.07
		F=22.081, df=1, 1022, p=.000		F=16.97, df=1, 1019, p=.000		F=.150, df=1, 1005, p=.698	
Luokka	Alin luokka			$\bar{x}= 2.20$	± 0.10	$\bar{x}= 2.58$	± 0.25
	Alempi keskiluokka			$\bar{x}= 2.23$	± 0.09	$\bar{x}= 2.73$	± 0.09
	Ylempi keskiluokka			$\bar{x}= 2.40$	± 0.08	$\bar{x}= 2.79$	± 0.07
	Ylin luokka			$\bar{x}= 2.34$	± 0.14	$\bar{x}= 2.87$	± 0.17
				F=2.843, df=3, 1017, p=.037		F=1.876, df=3, 989, p=.132	

Vuonna 2007 asuinpaikkakunnan mukaan vertailtaessa korruptioasenteissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja (F= 9.10, df=2, 1021, p=.000). Maaseudulla asuvat vastaajat pitivät Suomea korruptoituneempana kuin suuremmilla paikkakunnilla asuvat vastaajat.

Luottamus Suomen korruptoitumattomuuteen oli korkein suurissa kaupungeissa. Vastaavat erot on nähtävissä myös vuosina 2009 ja 2011.

Kuviosta 3 käy ilmi korruptiokäsityksissä tapahtuneet muutokset vuosina 2007, 2009 ja 2011. Muutos vuoden 2007 ja 2009 välillä on tilastollisesti merkitsevä luottamusväleillä (CI 95%) tarkasteltuna korruptioasenteiden keskiarvojen osuessa toistensa luottamusvälien ulkopuolelle. Myös muutos vuodesta 2009 vuoteen 2011 on tilastollisesti merkitsevä.

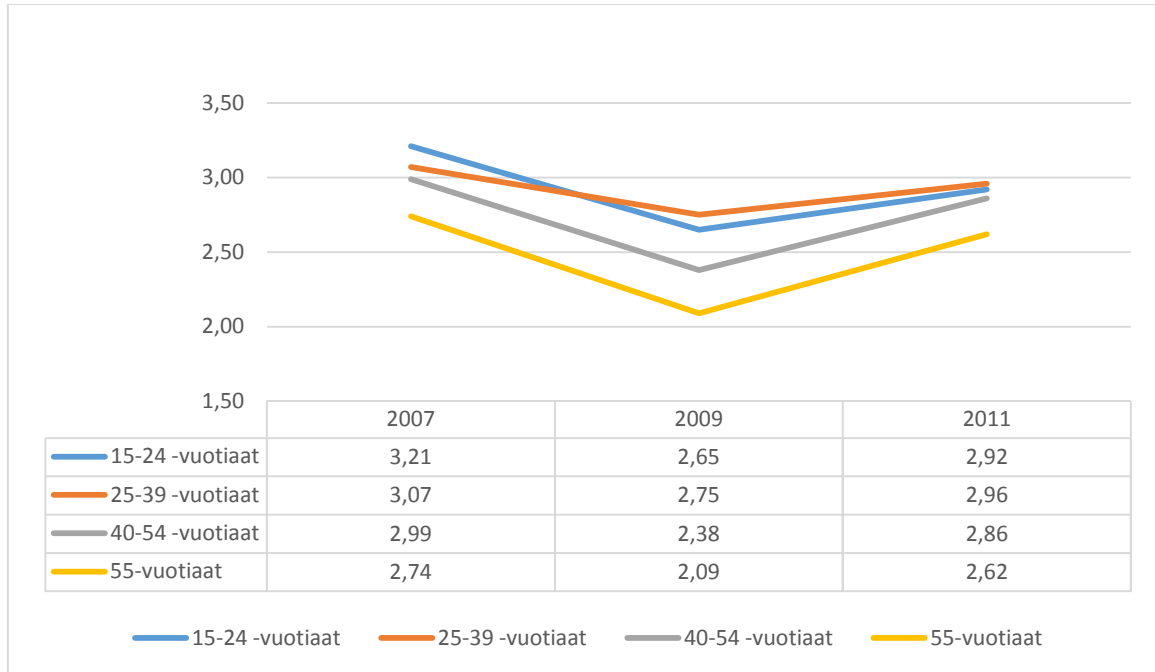
KUVIO 3 Korruptiokäsitys Suomesta asuinpaikan mukaan

Asuinpaikkakunnan mukaan tarkasteltuna maaseudulla asuvat vastaajat pitävät Suomea eniten korruptoituneena jokaisessa tutkimuksen kolmesta eurobarometrissa ja suurissa kaupungeissa asuvat vähiten korruptoituneena. Erot pysyvät samankaltaisina kolmessa tutkimuksessa käytetyssä eurobarometrissä eikä niiden keskinäisissä suhteissa tapahdu merkittävää muutosta.

Asuinpaikkakunnalla saattaa olla myös korruptionäkemykseen vaikuttava yhdysvaikutus vastaajien iän ja sosioekonomisen aseman kanssa. Maaseudulla asuvat vastaajat ovat yhteiskunnallisesti usein vanhimpia, vähiten koulutettuja ja vähiten varakkaita, mikä osaltaan voi selittää myös suurimman luottamuksen olevan juuri suurkaupunkien vastaajilla (vrt. Harinen 2011).

Kaikkina eurobarometriä mittaavina vuosina vastaajien korruptioasenteissa oli tilastollisesti merkitseviä eroja vastaajien iän perusteella. Ero on suurimmillaan vuoden 2009 eurobarometrissa ($F=31.72$, $df=3$, 1017 , $p=.000$). Ikäryhmiä tarkasteltaessa

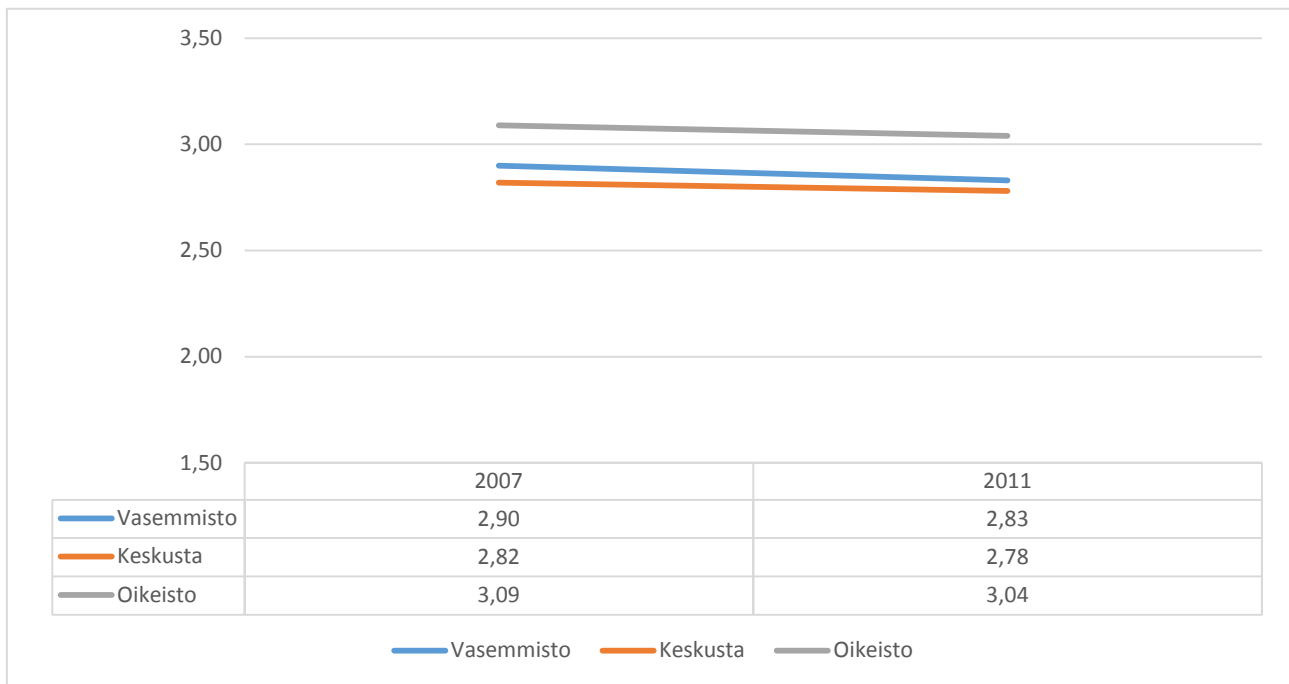
huomataan, että nuorimmat vastaajaryhmät pitivät poikkeuksetta Suomea vähiten korruptoituneena vuonna 2007. Tämä muuttui vuosina 2009 ja 2011. Tuolloin työelämään vakiintuneiden nuorten aikuisten 25–39-vuotiaiden ikäryhmä piti Suomea vähiten korruptoituneena.

KUVIO 4. Korruptiokäsitys Suomesta vastaajien iän mukaan

Muutos korruptiokäsityksissä vuoden 2007 ja 2009 välillä on ollut kaikissa ikäryhmissä tilastollisesti merkitsevä (kuvio 4). Käsitys on palautunut lähelle vaalirahoituskriisiä edeltävää tasoa vuonna 2011. Vuosien 2009 ja 2011 välillä ikäryhmien luottamuksen palautuminen on ollut tilastollisesti merkitsevä kaikissa muissa ikäryhmissä, paitsi 40-vuotiaiden ryhmissä. Edelleen 25–39-vuotiaiden muutokset ovat kaikista ikäryhmistä pienimpiä. Vuonna 2011 ikäryhmien väliset erot näyttävät tasoittuneen (erotus 0,34 yksikköä) vuoteen 2007 (0,47 yksikköä) ja 2009 verrattuna (0,56 yksikköä).

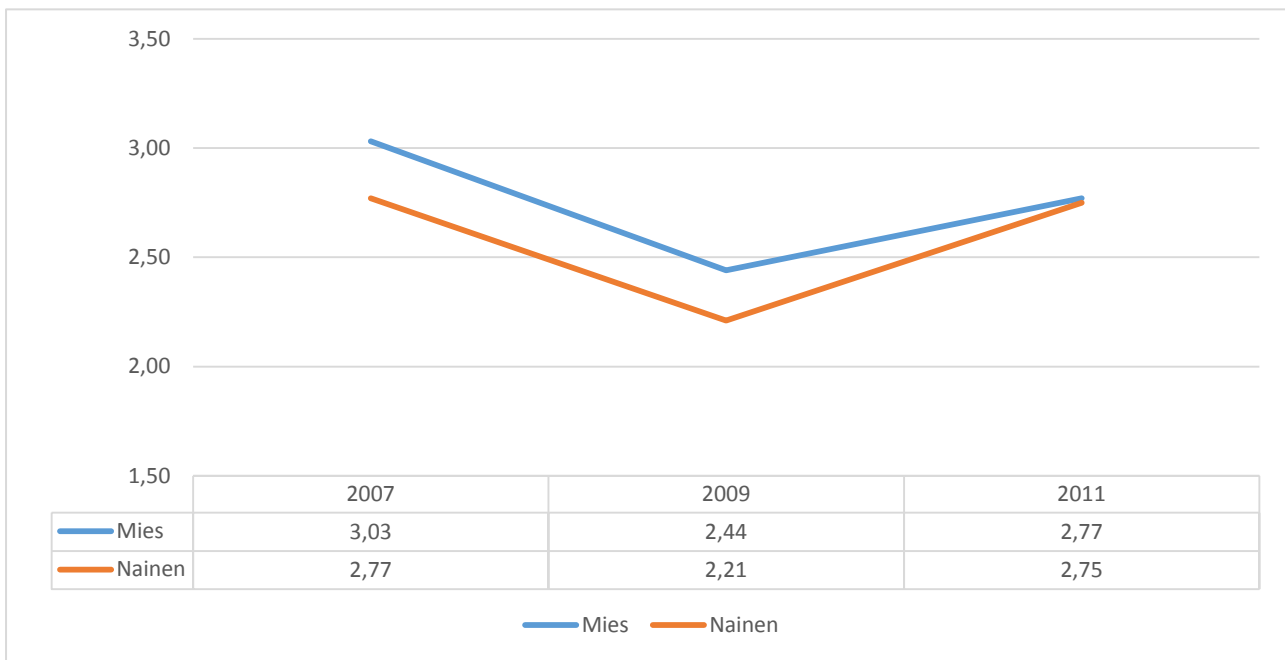
Poliittisen suuntautumisen mukaista tietoa korruptioasenteista on ainoastaan vuosien 2007 ja 2011 eurobarometreissä. Poliittisen suuntautumisen perusteella korruptiokäsityksessä on havaittavissa tilastollisesti merkitsevä ero vuonna 2007 ($F=8.020$, $df=2$, 905 , $p=.000$). Poliittiseen keskustaan itsensä sijoittavat vastaajat pitävät Suomea eniten korruptoituneena. Oikeistoon ja vasemmistoon itsensä lukevat eivät poikkea toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (Scheffe *) kumpanakaan mittausajankohtana.

KUVIO 5 Korruptiokäsitys Suomesta poliittisen suuntauksen mukaan

Vuodesta 2007 vuoteen 2011 kaikkien vastaajaryhmien kuva Suomen korruptoituneisuudesta on hieman voimistunut (kuvio 5). Muutos ei kuitenkaan ole ollut tilastollisesti merkitsevä.

Sukupuolten korruptioasenteet erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi vuosina 2007 ($F=22.081$, $df=1$, 1022, $p=.000$) ja 2009 ($F=16.97$, $df=1$, 1019, $p=.000$), mutta eivät enää vuonna 2011 ($F=.150$, $df=1$, 1005, $p=.698$). Naisten luottamus on kasvanut tällöin suhteessa miesten luottamukseen. Aiemmin naiset pitivät Suomea korruptoituneempana miehiin verrattuna.

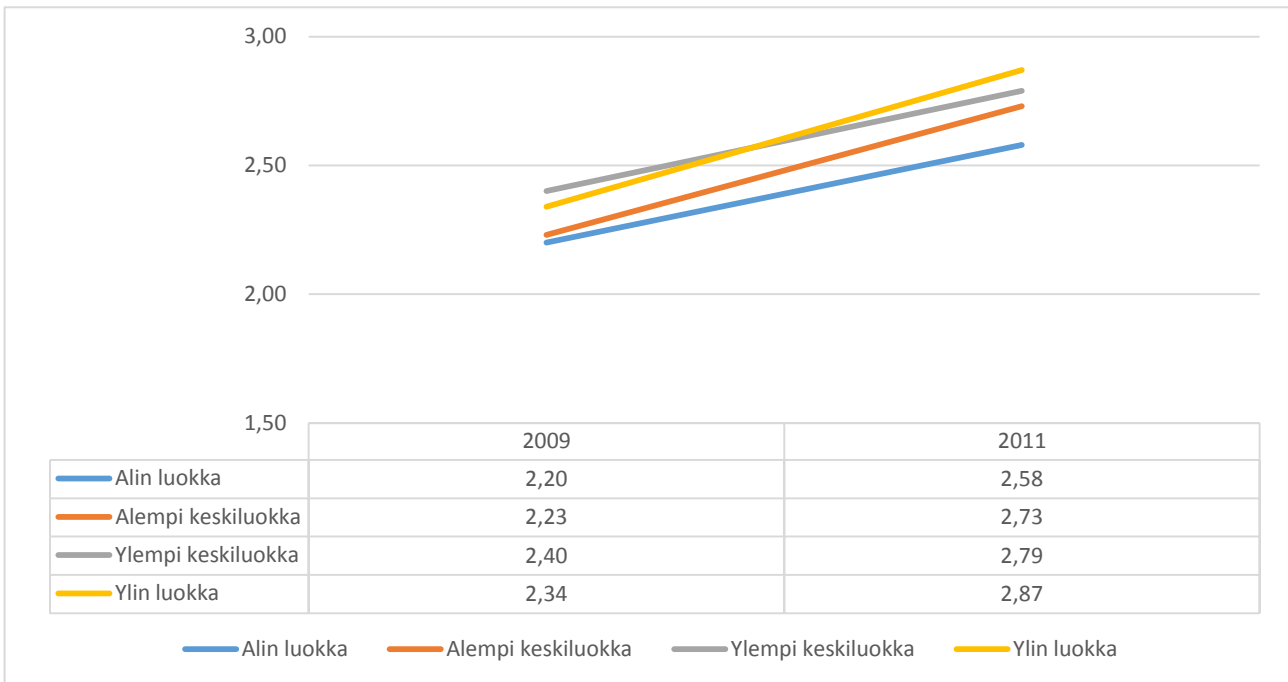
KUVIO 6 Korruptiokäsitys Suomesta sukupuolen mukaan

Naisten ja miesten välinen ero korruptiokäsityksissä pysyy samankaltaisena vuosina 2007 ja 2009, vaikka molempien ryhmien mielipide Suomesta muuttuikin tilastollisesti merkitsevästi korruptoituneemmaksi (kuvio 6). Vuonna 2011 vastaajien keskiarvot ovat kuitenkin hyvin lähellä toisiaan (miesten $\bar{x} = 2.76$ ja naisten $\bar{x} = 2.73$). Sukupuolien välinen ero on siis muuttunut pienemmäksi vaalirahoituskriisin myötä. Naisten käsitys Suomen korruptoituneisuudesta on kuitenkin palautunut lähes vaalirahoituskriisiä edeltävälle tasolle, mutta miesten käsitys Suomen korruptoitumattomuudesta jäävät tilastollisesti merkitsevästi matalammaksi kuin vuonna 2007.

Naisten miehiä suurempi usko yhteiskunnan korruptoituneisuuteen on nähty johtuvan sukupuolten erilaisista arvoista ja asenteista. Ero on ymmärrettävä etenkin aiempien tutkimusten mukaan naisvastaajien tapana pitää avoimuutta tärkeämpänä asiana kuin miesvastaajat (Salminen & Ikola-Norrbacka 2009, 69). Tämä voi tarkoittaa naisvastaajien olevan myös skeptisempiä piilotetun korruption suhteen, josta juuri vaalirahoituskriisi on näkyvä esimerkki ja jota tämä mittari kuvaa. Aiemmassa tutkimuksessa sukupuolten välisiä asenne-eroja on myös selitetty muiden asenteisiin vaikuttavien taustavaikuttajien perusteella, kuten koulutustason.

Yhteiskuntaluokkaa on mitattu vain vuosina 2009 ja 2011, mistä johtuen sen osalta näkyy vain korruptioasenteiden nousu vaalirahoituskriisin jälkeen. Vuonna 2009

sosiaalisten luokkien käsitys korruptiosta on tilastollisesti merkitsevä ($F=2.84$, $df=3$, 1017, $p=.037$). Vuonna 2011 tätä eroa ei ole enää havaittavissa ($F=1.876$, $df=3$, 989, $p=.132$).

KUVIO 7 Korruptiokäsitys Suomesta luokan mukaan

Alemmat yhteiskuntaluokat pitävät Suomea enemmän korruptoituneena kuin ylempät yhteiskuntaluokat molempina mittausvuosina (kuvio 7). Vuonna 2009 ylempään keskiluokkaan kuuluvat vastaajat pitivät Suomea vähemmän korruptoituneena kuin ylin yhteiskuntaluokka. Vuonna 2011 ylin luokka uskoi Suomen olevan vähemmän korruptoitunut kuin ylempi keskiluokka. Alin luokka piti Suomea vuonna 2011 enemmän korruptoituneena suhteessa muihin luokkiin kuin vuonna 2009. Kaikkien luokkien luottamuksen palautuminen korruptoitumattomuuteen vuosien 2009 ja 2011 välillä on tilastollisesti merkitsevä.

Nämä tulokset vahvistavat myös aiemman tutkimuksen tuloksia siitä, että varakkaammat ja yhteiskunnallisesti paremmassa asemassa olevat ihmiset luottavat toisiin ihmisiin enemmän (Allum ym. 2009; Salminen & Ikola-Norrbacka 2009, 39; Kouvo 2014). Etenkin alimpaan yhteiskuntaluokkaan itsensä määrittelevät vastaajat pitävät Suomea korruptoituneempana kuin muut. Yhteiskunnallinen luottamus ja usko korruptoitumattomuuteen näyttävät kulkevan käsi kädessä. Tässä tutkimuksessa vuoden 2011 mittauksessa ei kuitenkaan ole havaittavissa tällaista sosiaaliluokkien välistä eroa, mikä saattaa selittyä muilla korruptioasenteisiin vaikuttavilla tekijöillä, kuten iällä.

4.2.2 Paikallisen tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset

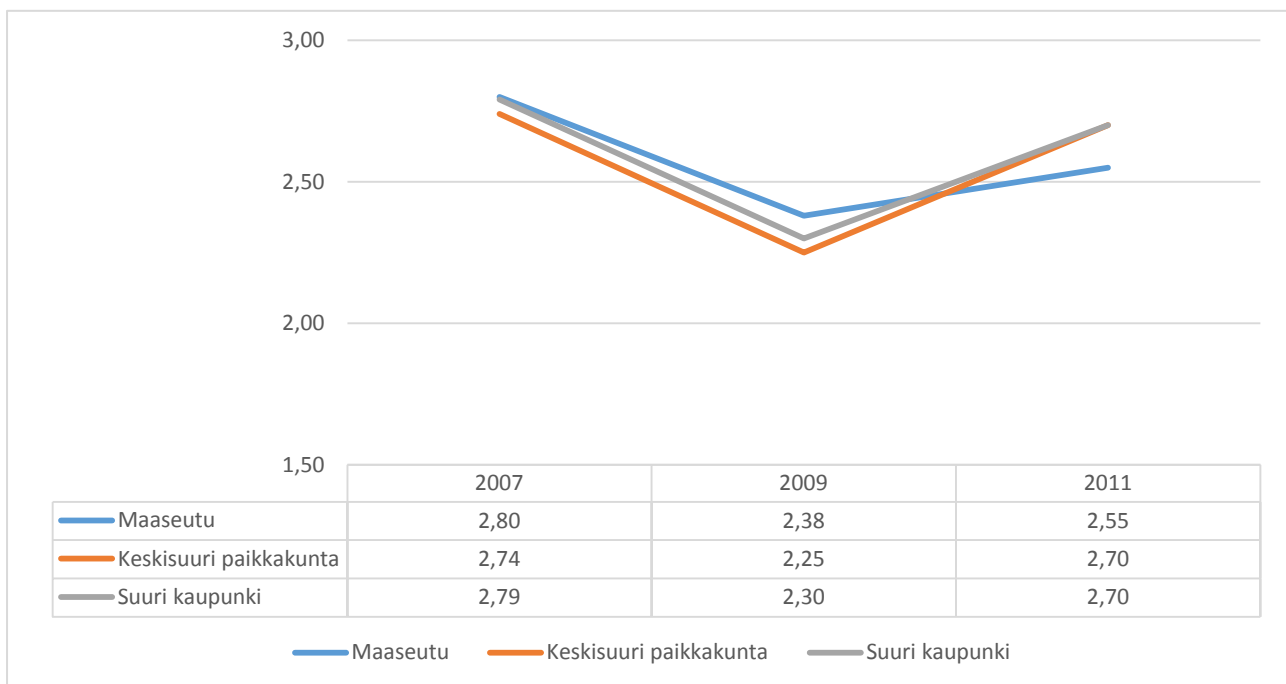
Käsitykset paikallisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta ovat suurelta osin vastaavanlaisia kuin Suomea koskevat käsitykset. Vuonna 2007 luottamus oli korkeimmillaan ja usko toimielinten korruptoituneisuuteen nousi voimakkaasti vuoteen 2009. Vuonna 2011 luottamus on palautunut kohti vuoden 2007 tasoa, mutta jää matalammaksi kaikilla vastaajaryhmillä.

Yleisellä tasolla paikallisen tason toimielinten korruptionkuvan muutokset noudattavat koko Suomen korruptiokuvaa. Ikäryhmissä ja sukupuolella eri vastaajaryhmien keskiarvot ovat vuonna 2011 lähempänä toisiaan kuin vuonna 2007 ennen vaalirahoituskriisiä. Näyttää siltä, että vuoden 2009 luottamuksen vähentyminen on sen palatessa saanut miesten ja naisten sekä eri ikäryhmien mielipiteet muuttumaan toistensa kaltaisiksi. Yhteiskuntaluokissa muutos on ollut päinvastainen. Alimman yhteiskuntaluokan ero muihin luokkiin, eniten korruptoituneena pitävänä luokkana on kasvanut entisestään. Maaseudulla asuvien vastaajien keskiarvo on vuonna 2011 suhteessa muihin asuinalueisiin pienempi kuin aiemmilla mittauskerroilla. Myös vasemmistoon itsensä lukevien vastaajien keskiarvo on vuonna 2011 pienempi kuin aiemmilla mittauskerroilla suhteessa oikeistoon tai keskustaan itsensä kuuluvaksi katsoviin vastaajiin. Taulukosta 7 käyvät tarkemmin ilmi näiden korruptioasenteiden muutokset.

Näkemyks paikallisten tason toimielinten korruptoituneisuudesta ei poikkea merkittävästi vastaajien asuinalueen mukaan missään mittauksessa. Luottamus näyttää rakentuvan paikallisesti, eikä asuinalueen tyyppi määrittele sitä.

TAULUKKO 8 Suomalaisten käsitys paikallisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta eurobarometreissä vuosina 2007, 2009 ja 2011

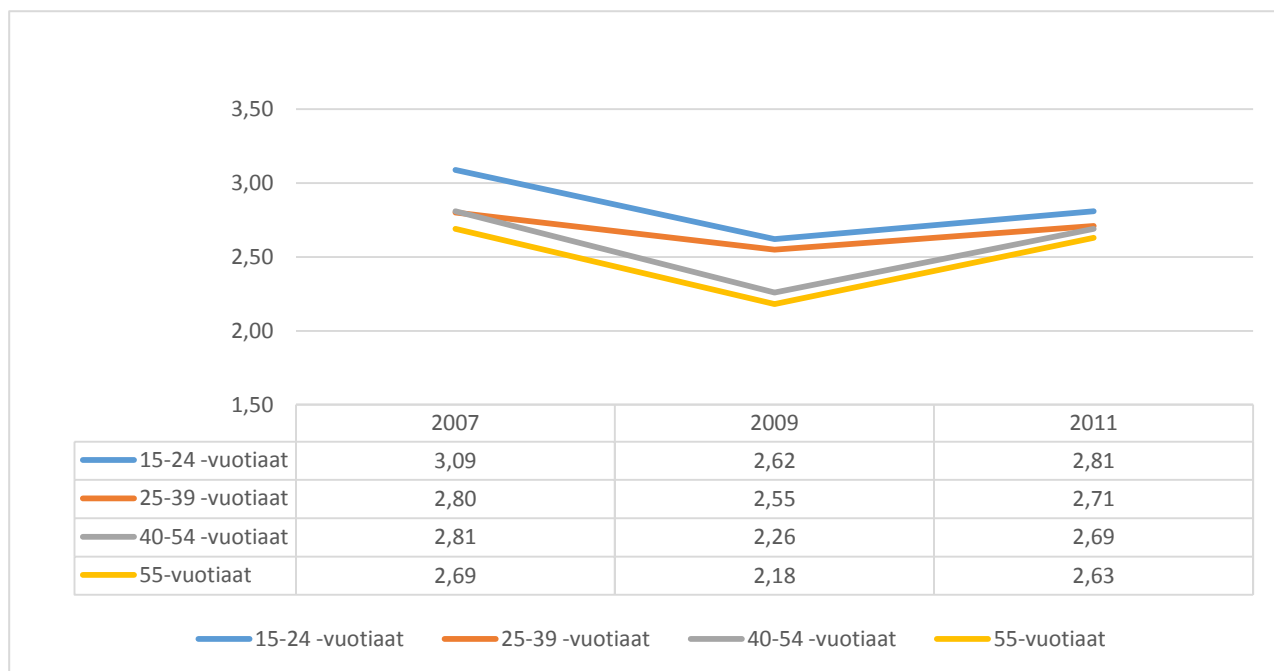
Muuttuja	Ryhmä	2007	CI 95%	2009	CI 95%	2011	CI 95%
Asuinalue	Maaseutu	\bar{x} = 2.80	± 0.10	\bar{x} = 2.38	± 0.10	\bar{x} = 2.55	± 0.12
	Keskisuuri paikkakunta	\bar{x} = 2.74	± 0.13	\bar{x} = 2.25	± 0.07	\bar{x} = 2.70	± 0.07
	Suuri kaupunki	\bar{x} = 2.79	± 0.13	\bar{x} = 2.30	± 0.11	\bar{x} = 2.70	± 0.12
		F=.520, df= 2, 991, p=.595		F=2.244, df=2, 1007, p=.107		F=1.703, df=2, 1003, p=.165	
Ikä	15-24 -vuotiaat	\bar{x} = 3.09	± 0.15	\bar{x} = 2.62	± 0.15	\bar{x} = 2.81	± 0.19
	25-39 -vuotiaat	\bar{x} = 2.80	± 0.13	\bar{x} = 2.55	± 0.11	\bar{x} = 2.71	± 0.12
	40-54 -vuotiaat	\bar{x} = 2.81	± 0.11	\bar{x} = 2.26	± 0.10	\bar{x} = 2.69	± 0.11
	55-vuotiaat ja vanhemmat	\bar{x} = 2.69	± 0.07	\bar{x} = 2.18	± 0.07	\bar{x} = 2.63	± 0.05
		F=6.083, df=3, 990, p=.000		F=13.08, df=3, 1000, p=.000		F=1.205, df=3, 1003, p=.307	
Poliittinen suuntaus	Vasemmisto	\bar{x} = 2.76	± 0.10			\bar{x} = 2.55	± 0.13
	Keskusta	\bar{x} = 2.72	± 0.09			\bar{x} = 2.63	± 0.08
	Oikeisto	\bar{x} = 2.90	± 0.09			\bar{x} = 2.71	± 0.09
		F=3.768, df=2, 883, p=.023				F=5.071, df=3, 1002, p=.000	
Sukupuoli	Mies	\bar{x} = 2.82	$\pm 0,08$	\bar{x} = 2.36	± 0.08	\bar{x} = 2.68	± 0.09
	Nainen	\bar{x} = 2.72	$\pm 0,07$	\bar{x} = 2.24	± 0.07	\bar{x} = 2.66	± 0.07
		F=3.19, df=1, 992, p=.075		F=3.57, df=1, 1008, p=.020		F=.124, df=1, 1005, p=.725	
Luokka	Alin luokka			\bar{x} = 2.02	± 0.20	\bar{x} = 2.39	± 0.26
	Alempi keskiluokka			\bar{x} = 2.08	± 0.09	\bar{x} = 2.64	± 0.09
	Ylempi keskiluokka			\bar{x} = 2.17	± 0.08	\bar{x} = 2.67	± 0.08
	Ylin luokka			\bar{x} = 2.22	± 0.14	\bar{x} = 2.86	± 0.16
				F=2.844, df=3, 1006, p=.037		F=4.124, df=3, 989, p=.006	

KUVIO 8 Korruptiokäsitys paikallisen tason toimielimistä asuinalueen mukaan

Asuinalueen mukaan merkittävin muutos tapahtuu maaseudulla asuvien vastaajien kohdalla (kuvio 8). Vuonna 2007 ja vuonna 2009 maaseudulla asuvat vastaajat pitivät paikallisen tason toimielimiä vähemmän korruptoituneena kuin keskisuurten paikkakuntien ja suurten kaupunkien vastaajat. Tästä huolimatta luottamus paikallisen tason toimielinten korruptoitumattomuuteen on laskenut kaikilla ryhmillä vuodesta 2007 vuoteen 2009 tilastollisesti merkitsevästi. Vuonna 2009 luottamus nousee eniten keskisuurten paikkakuntien ja suurten kaupunkien vastaajilla, mutta maaseudun vastaajat pitävät paikallisen tason toimielimiä vähiten luotettavana. Maaseudun vastaajien muutos tällä aikavälillä ei myöskään ole tilastollisesti merkitsevä eli asenteet ovat jääneet vaalirahoituskriisin jälkeen samalle tasolle. Aiempi tutkimus ei suoraan osoita maaseudun olevan herkempi korruptioasenteiden pysyville muutoksille kuin muiden asuinalueiden, vaikka aineiston korruptioasenteiden muutos tällaiseen ilmiöön viittaakin.

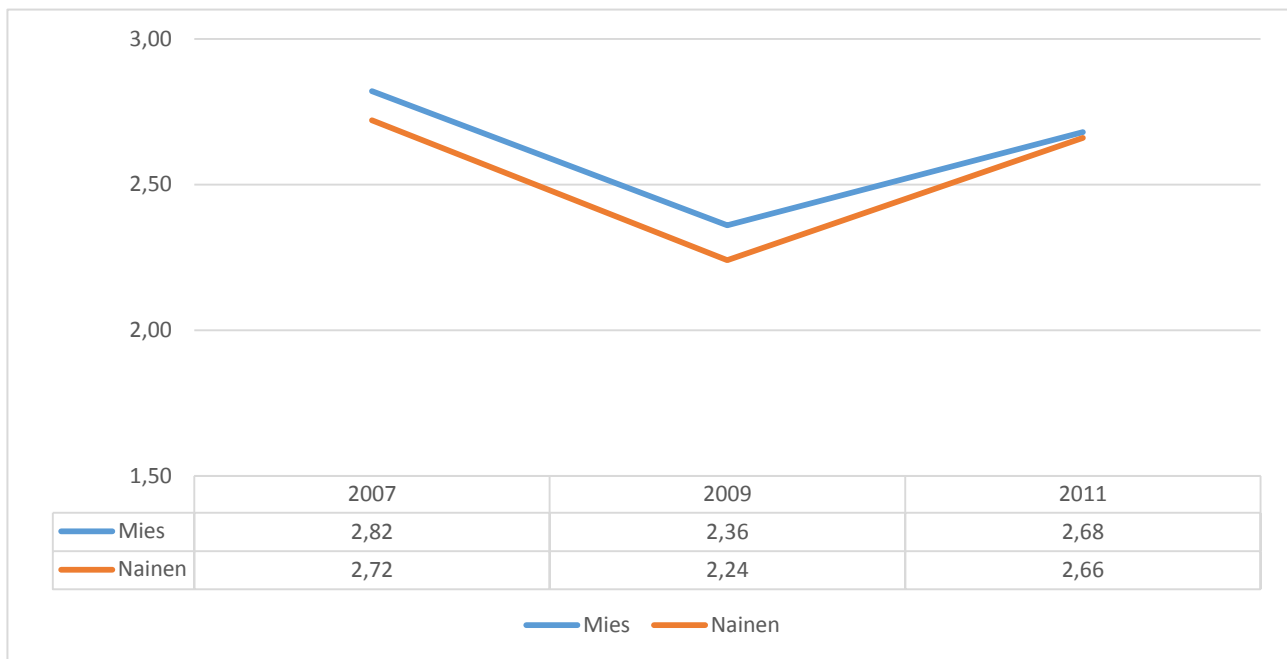
Ikäryhmä määrittelee vuosina 2007 ($F=6.083$, $df=3$, 990 , $p=.000$) ja 2009 ($F=13.08$, $df=3$, 1000 , $p=.000$) tilastollisesti merkitsevästi paikallisen tason toimielimiin liittyviä korruptioasenteita. Sen sijaan vaalirahoituskriisin jälkeen 2011 tätä eroa ei enää ole havaittavissa ($F=1.205$, $df=3$, 1003 , $p=.307$).

KUVIO 9 Korruptiokäsitys paikallisen tason toimielimistä ikäryhmän mukaan

Paikallisen tason toimielimiä pitivät eniten korruptoituneena kaikista vanhimmat vastaajat vuonna 2007. Sama korruptiokäsitys säilyy suhteessa muihin ikäryhmiin myös vuosina 2009 ja 2011. Kaikkien ikäryhmien luottamus paikallisen tason toimielimiin putoaa vuosien 2007 ja 2009 välillä merkittävästi (kuviokuva 9). Vanhimpien ikäryhmien luottamus palautuu eniten vuodesta 2009 vuoteen 2011, mutta alle 40-vuotiaiden vastaajien korruptiokäsitys ei muutu merkittävästi vuosien 2009 ja 2011 välillä. Samalla erot ikäryhmien välillä olivat pienentyneet vaalirahoituskriisin jälkeisessä luottamuksen palautumisessa (vuonna 2007 0.40 yksikköä, vuonna 2009 0.43 yksikköä ja vuonna 2011 0.18 yksikköä).

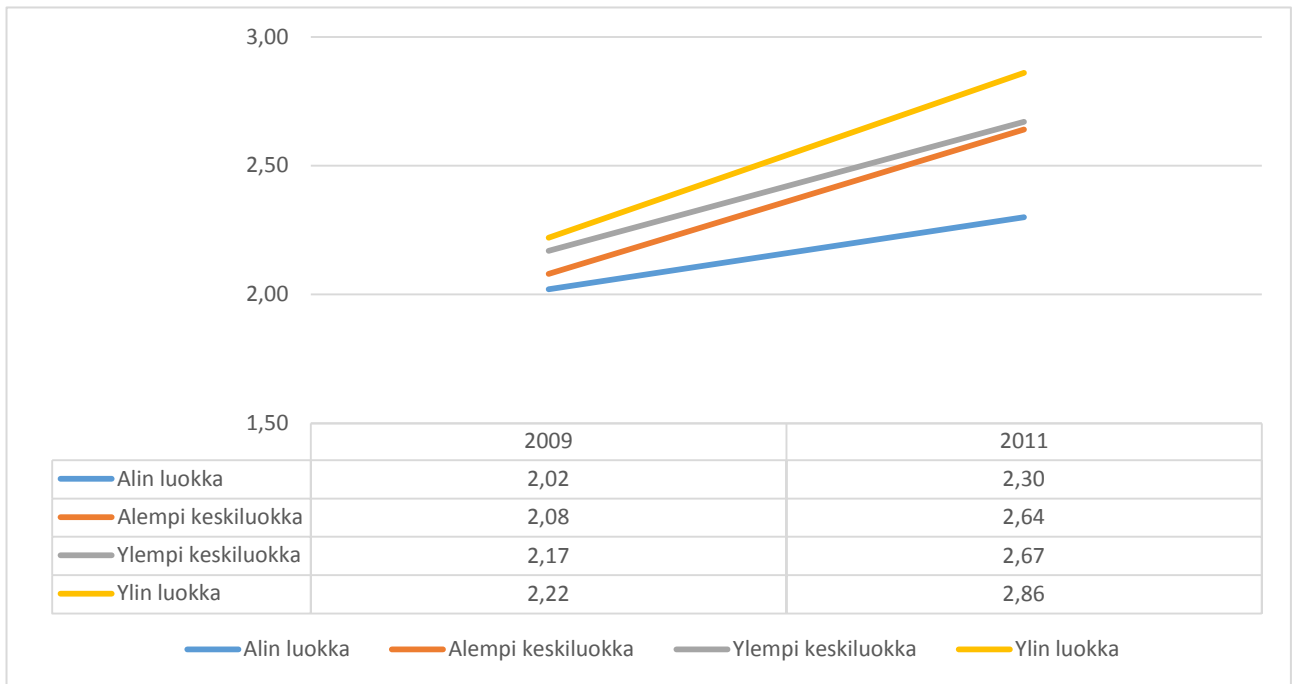
Sukupuoli selittää käsitystä paikallisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta vain vuonna 2009 ($F=3.57$, $df=1$, 1008, $p=.020$). Naiset pitävät paikallisen tason toimielimiä enemmän korruptoituneena kuin miehet. Tältä osin sukupuoli näyttää vaikuttavan korruptioasenteisiin samalla tavoin kuin Suomen korruptoituneisuuden käsitystä mitattaessa aiemmin.

KUVIO 10 Korruptiokäsitys paikallisen tason toimielimistä sukupuolen mukaan

Myös miesten ja naisten välinen ero on kaventunut vaalirahoituskriisin jälkeen ikäryhmien tavoin (kuviot 9 ja 10). Vuonna 2007 ero oli 0.10 yksikköä, 2009 se oli 0.12 yksikköä, mutta ero kaventui vain 0.02 yksikköön vuoden 2011 mittauksessa. Tämä on vähemmän kuin vuonna 2007. Sekä miesten että naisten osalta asenteiden lasku vuosien 2007 ja 2009 välillä on tilastollisesti merkitsevä. Myös korruptionäkemyksen palautuminen vuoden 2009 ja 2011 välillä on tilastollisesti merkitsevä molempien sukupuolten osalta. Sukupuolen mukaan luottamus paikallisen tason toimielimiä kohtaan vuonna 2007 ei eroa tilastollisesti merkitsevästi vuoden 2011 luottamuksesta.

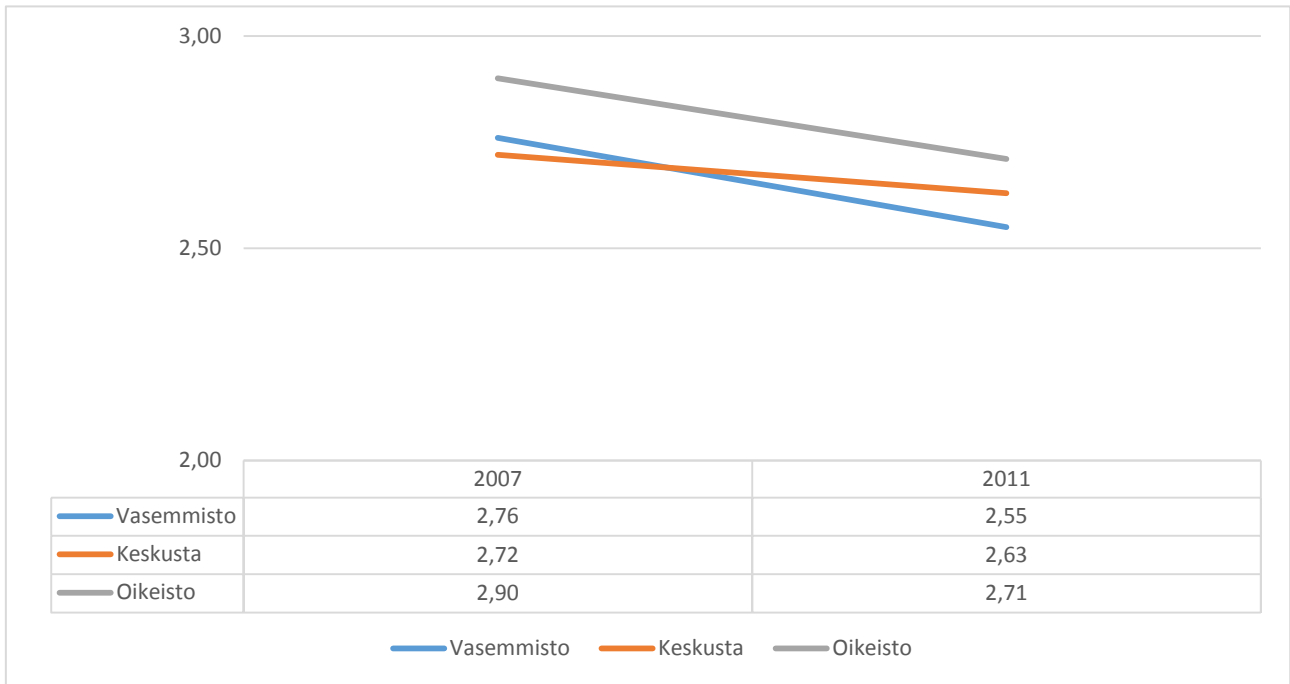
Paikallisen tason toimielinten korruptiokäsitys eroaa tilastollisesti merkitsevästi myös yhteiskunnallisen luokan mukaan sekä vuonna 2009 ($F=2.844$, $df=3$, 1006 , $p=.037$) että vuonna 2011 ($F=4.124$, $df=3$, 989 , $p=.006$). Molemmilla mittauskerroilla ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvat luottavat enemmän paikallisen tason toimielimiin kuin alempiin yhteiskuntaluokkiin itsensä asettavat vastaajat.

KUVIO 11 Korruptiokäsitys paikallisen tason toimielimistä luokan mukaan

Vuodesta 2009 vuoteen 2011 yhteiskunnallinen luokka on muuttunut enemmän korruptioasennetta määritteleväksi taustamuuttujaksi. Alemmat yhteiskuntaluokat luottavat paikallistason hallintoon vähemmän kuin ylempät yhteiskuntaluokat ja näiden välinen ero on muuttunut suuremmaksi vuodesta 2009 (kuvio 11). Kun aiemmin ero oli 0.20 yksikköä, vuonna 2011 se oli noussut 0.56 yksikköön. Ero vuoden 2009 ja vuoden 2011 korruptioasenteiden välillä on merkitsevästi muuttunut muiden paitsi alimman yhteiskunnallisen luokan osalta.

Poliittinen suuntautuminen erottelee paikallisen tason toimielinten korruptoituneisuutta koskevia käsityksiä tilastollisesti merkitsevästi sekä vuonna 2007 ($F=3.768$, $df=2$, 883, $p=.023$) että 2011 ($F=5.071$, $df=3$, 1002, $p=.000$). Oikeisto pitää paikallisen tason toimielimiä vähiten korruptoituneena molempina vuosina. Vuonna 2007 vasemmistoon itsensä määritelleet vastaajat pitivät paikallisen tason toimielimiä vähemmän korruptoituneena, kun taas vuonna 2011 keskustaan itsensä lukevat vastaajat näkivät paikallisen tason toimielimet eniten korruptoituneena.

KUVIO 12 Korruptiokäsitys paikallisen tason toimielimistä poliittisen suuntauksen mukaan

Vuonna 2009 poliittista suuntautumista ei mitattu eurobarometrissä, minkä vuoksi vuoden 2007 tulos antaa kuvan korruptioasenteista ennen vaalirahoituskriisiä ja vuoden 2011 tulos sen jälkeen (kuvio 12). Tilastollisesti merkitsevä lasku tapahtui vain oikeiston itsensä lukevilla vastaajilla. Vasemmistoon lukeutuvilla vastaajilla paikallistason toimielinten luottamuksen lasku on hieman suurempi, mutta vastaajaryhmän luottamusväli on myös leveämpi. Tämän vuoksi lasku ei ole tilastollisesti merkitsevä, koska keskiarvojen (CI 95%) vaihtelu sijoittuu mittauskertojen luottamusvälin sisälle.

4.2.3 Alueellisen tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset

Alueellisen tason toimielimiin kohdistuvat korruptiokäsitykset noudattavat pääasiassa yleisiä samoja trendejä kuin muita toimielimiä koskevat käsitykset (taulukko 9). Vuonna 2007 luottamus alueellisen tason toimielimiin oli korkeimmillaan ja se putosi vuonna 2009 merkitsevästi matalampiin lukemiin. Vuonna 2011 usko korruptoitumattomuuteen palautui, mutta ei kuitenkaan vuoden 2007 lukemiin.

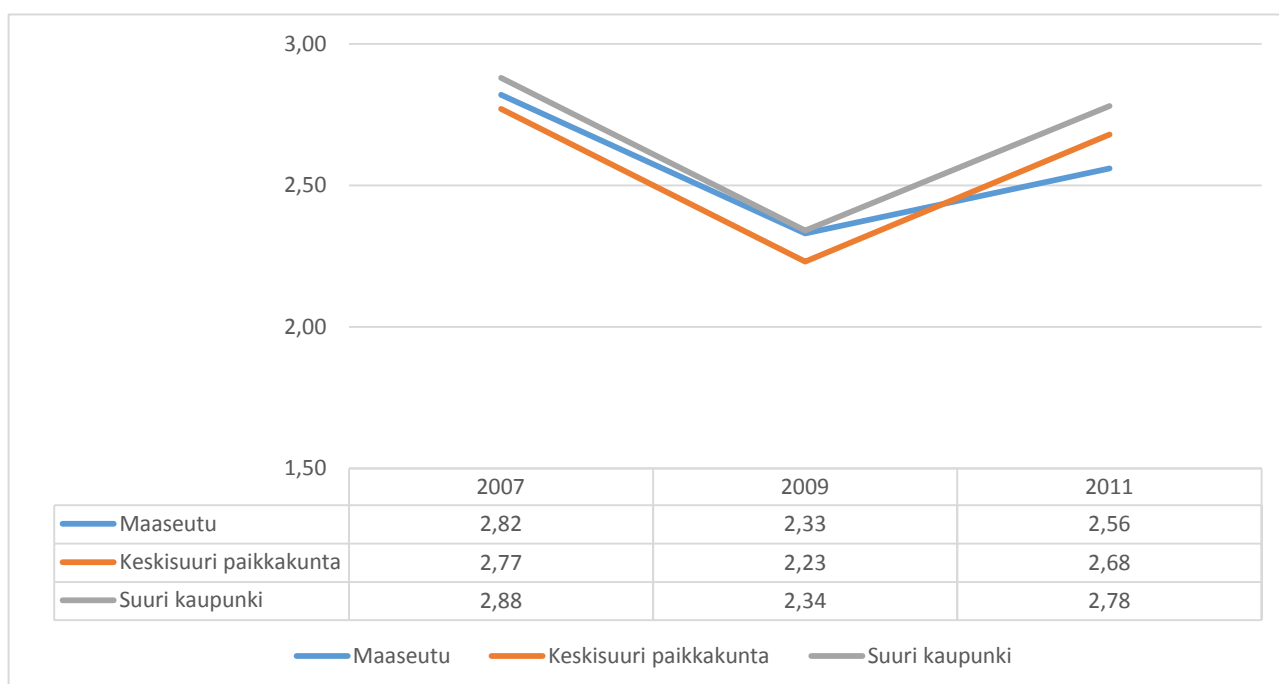
TAULUKKO 9 Suomalaisten käsitys alueellisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta eurobarometreissä vuosina 2007, 2009 ja 2011

Muuttuja	Ryhmä	2007	CI 95%	2009	CI 95%	2011	CI 95%
Asuinalue	Maaseutu	$\bar{x}= 2.82$	± 0.05	$\bar{x}= 2.33$	± 0.09	$\bar{x}= 2.56$	± 0.12
	Keskisuuri paikkakunta	$\bar{x}= 2.77$	± 0.07	$\bar{x}= 2.23$	± 0.07	$\bar{x}= 2.68$	± 0.07
	Suuri kaupunki	$\bar{x}= 2.88$	± 0.11	$\bar{x}= 2.34$	± 0.11	$\bar{x}= 2.78$	± 0.12
		F=1.163, df=2, 980, p=.313		F=1.974, df=2, 1001, p=.139		F=3.538, df=2, 1003, p=0.14	
Ikä	15-24 -vuotiaat	$\bar{x}= 3.10$	± 0.14	$\bar{x}= 2.61$	± 0.15	$\bar{x}= 2.81$	± 0.19
	25-39 -vuotiaat	$\bar{x}= 2.87$	± 0.13	$\bar{x}= 2.52$	± 0.11	$\bar{x}= 2.74$	± 0.12
	40-54 -vuotiaat	$\bar{x}= 2.81$	± 0.10	$\bar{x}= 2.26$	± 0.10	$\bar{x}= 2.71$	± 0.11
	55-vuotiaat ja vanhemmat	$\bar{x}= 2.73$	± 0.08	$\bar{x}= 2.16$	± 0.07	$\bar{x}= 2.62$	± 0.08
		F=5.667, df=3, 979, p=.001		F=13.08, df=3, 1000, p=.000		F=.1785, df=3, 1003, p=.148	
Poliittinen suuntaus	Vasemmisto	$\bar{x}= 2.77$	± 0.11			$\bar{x}= 2.59$	± 0.12
	Keskusta	$\bar{x}= 2.77$	± 0.08			$\bar{x}= 2.63$	± 0.09
	Oikeisto	$\bar{x}= 2.95$	± 0.09			$\bar{x}= 2.72$	± 0.09
		F=4.575, df=2, 874, p=.011				F=3.583, df=.3, 1002, p=.007	
Sukupuoli	Mies	$\bar{x}= 2.89$	$\pm 0,08$	$\bar{x}= 2.36$	± 0.07	$\bar{x}= 2.66$	± 0.09
	Nainen	$\bar{x}= 2.73$	$\pm 0,07$	$\bar{x}= 2.22$	± 0.07	$\bar{x}= 2.70$	± 0.07
		F=8.97, df=1, 981, p=.003		F=4.78, df=1, 1002, p=.010		F=.561, df=1, 1005, p=.454	
Luokka	Alin luokka			$\bar{x}= 2.20$	± 0.20	$\bar{x}= 2.42$	± 0.25
	Alempi keskiluokka			$\bar{x}= 2.21$	± 0.08	$\bar{x}= 2.62$	± 0.09
	Ylempi keskiluokka			$\bar{x}= 2.36$	± 0.07	$\bar{x}= 2.71$	± 0.08
	Ylin luokka			$\bar{x}= 2.30$	± 0.12	$\bar{x}= 2.81$	± 0.16
				F=2.624, df=3, 1000, p=.049		F=3.594, df=3, 989, p=.013	

Eniten luottamuksen putoaminen näkyi maaseudulla asuvissa vastaajissa, jotka 2007 pitivät alueellisen tason toimielimiä vähiten korruptoituneena kaikkien asuinalueiden vastaajista. Vuonna 2009 mielipide jäi suurissa kaupungeissa asuvien vastaajien tasolle ja vuonna 2011 se ei palaudu samaa vauhtia suhteessa muihin asuinalueisiin, vaan jää

merkitsevästi alemmas. Sukupuolen ja ikäryhmien osalta vastaajaryhmien keskinäinen järjestys ei muutu merkitsevästi, mutta vuoden 2009 luottamuksen putoamisen jälkeen eri ryhmien mielipiteet ovat lähempänä toisiaan. Yhteiskuntaluokassa tilanne on päinvastainen. Vuoteen 2009 nähden erot luokkien välillä kasvavat vuoteen 2011 mennessä.

Näkemys alueellisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta määrittyy tilastollisesti merkitsevästi asuinpaikkakunnan mukaan vain vuonna 2011 ($F=3.538$, $df=2$, 1003 , $p=0.14$). Suuressa kaupungissa asuvat vastaajat pitävät alueellisen tason toimielimiä vähiten korruptoituneena kaikkina mittausvuosina.

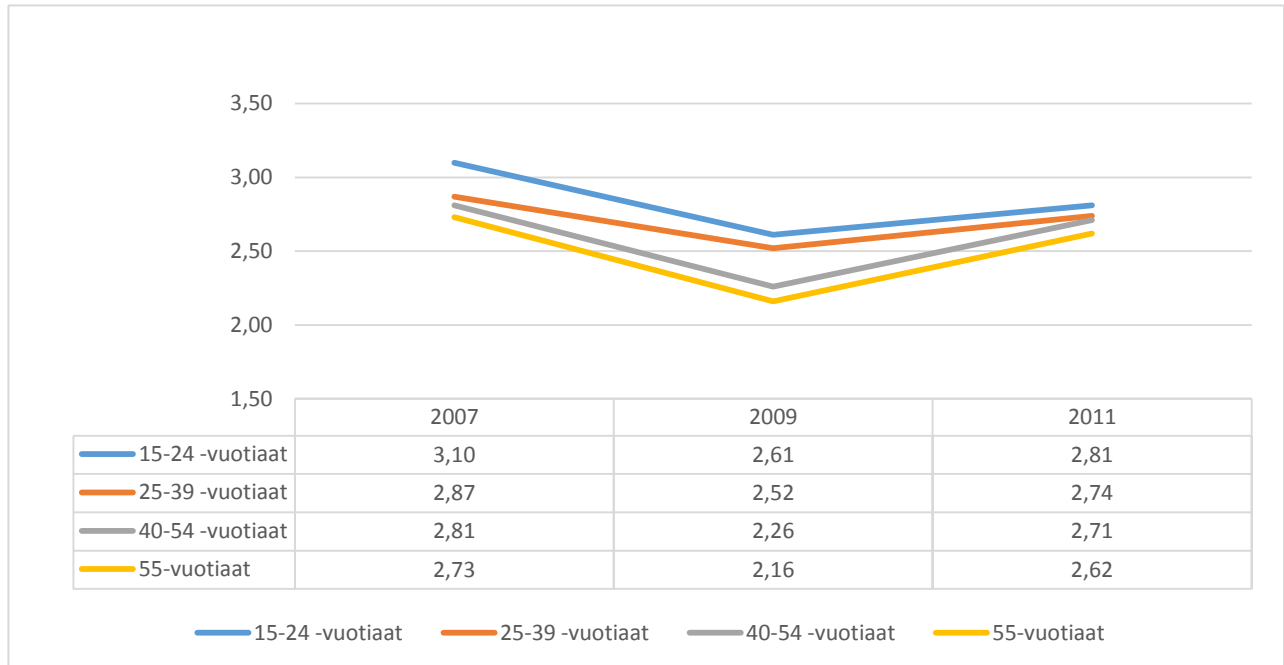

KUVIO 13 Korruptiokäsitys alueellisen tason toimielimistä asuinpaikan mukaan

Alueellisella tasolla asuinalueen osalta suurin muutos on tapahtunut maaseudulla asuvien vastaajien osuudessa (kuvio 13). Vuodesta 2007 vuoteen 2009 luottamus alueellisen tason toimielimiin laskee kaikkien vastaajaryhmien keskuudessa. Vielä vuonna 2007 ja 2009 asuinalueiden välillä ei ole merkitsevää eroa, mutta vuonna 2011 maaseudulla asuvat ovat vastaajaryhmä, jonka mielipide eroaa merkitsevästi muista ryhmistä. Maaseudulla asuvien vastaajien usko korruptoitumattomuuteen palautuu alueellisen tason toimielimiä kohtaan hitaammin kuin kaupungeissa ja keskiuurilla paikkakunnilla asuvilla vastaajilla. Ilmiö on samankaltainen kuin paikallisen tason toimielinten kohdalla.

Ikä vaikuttaa alueellisen tason toimielimiin kohdistuviin korruptioasenteisiin

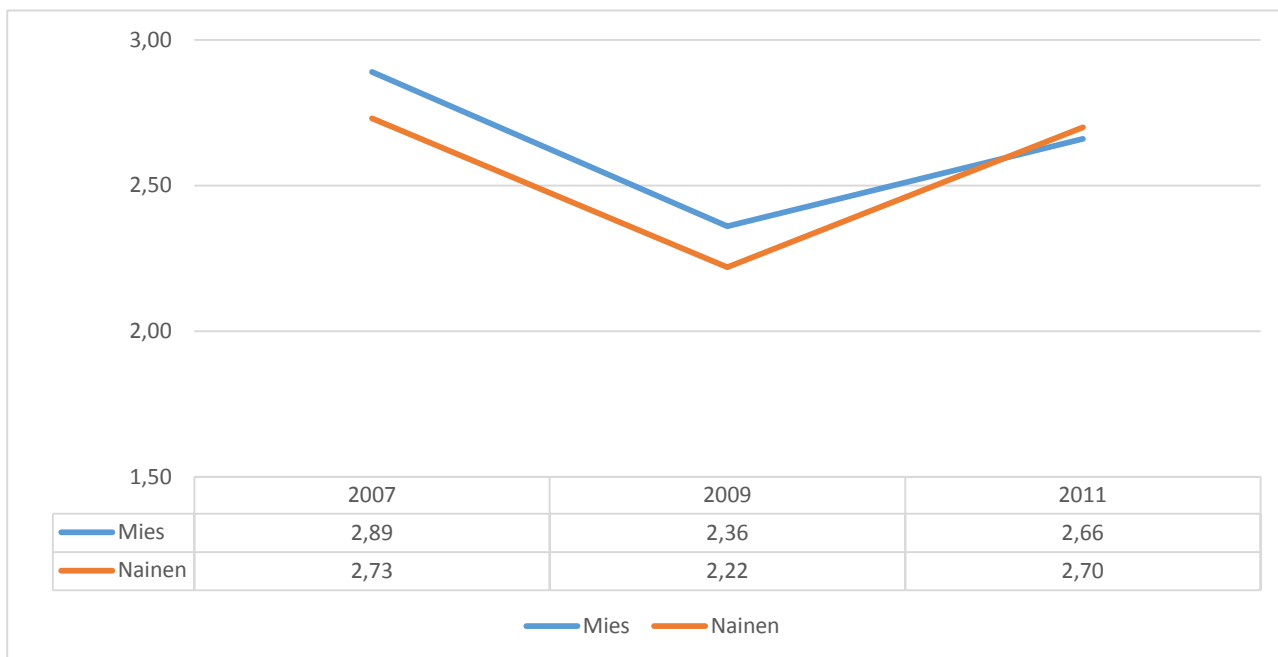
vuonna 2007 ($F=5.667$, $df=3$, 979, $p=.001$) ja 2009 ($F=13.08$, $df=3$, 1000, $p=.000$), muttei enää vuonna 2011 ($F=.1785$, $df=3$, 1003, $p=.148$). Ikäryhmistä vanhimmat pitävät alueellisen tason toimielimiä eniten korruptoituneena ja nuorimmat vähiten korruptoituneena.

KUVIO 14 Korruptiokäsitys alueellisen tason toimielimistä vastaajien iän mukaan

Vaalirahoituskriisi on laskenut kaikkien ikäryhmien luottamusta alueellisen tason toimielimiin vuodesta 2007 vuoteen 2009 (kuvio 14). Tämän jälkeen luottamus ei ole palautunut vuoteen 2011 mennessä kriisiä edeltävälle tasolle. Erityisesti nuorimpien vastaajien luottamus ei näytä palanneen 2009 laskua edeltäviin arvoihin. Vuosien 2007 ja 2011 välillä ainoastaan 15–25-vuotiaiden vastaajien mielipide on muuttunut merkitsevästi. Ikäryhmien väliset mielipiteet ovat myös lähentyneet toisiaan. Kun vuonna 2007 ikäryhmien keskiarvojen ero oli 0,37 yksikköä ja vuonna 2009 0,45 yksikköä, vuonna 2011 ero oli kaventunut 0,21 yksikköön.

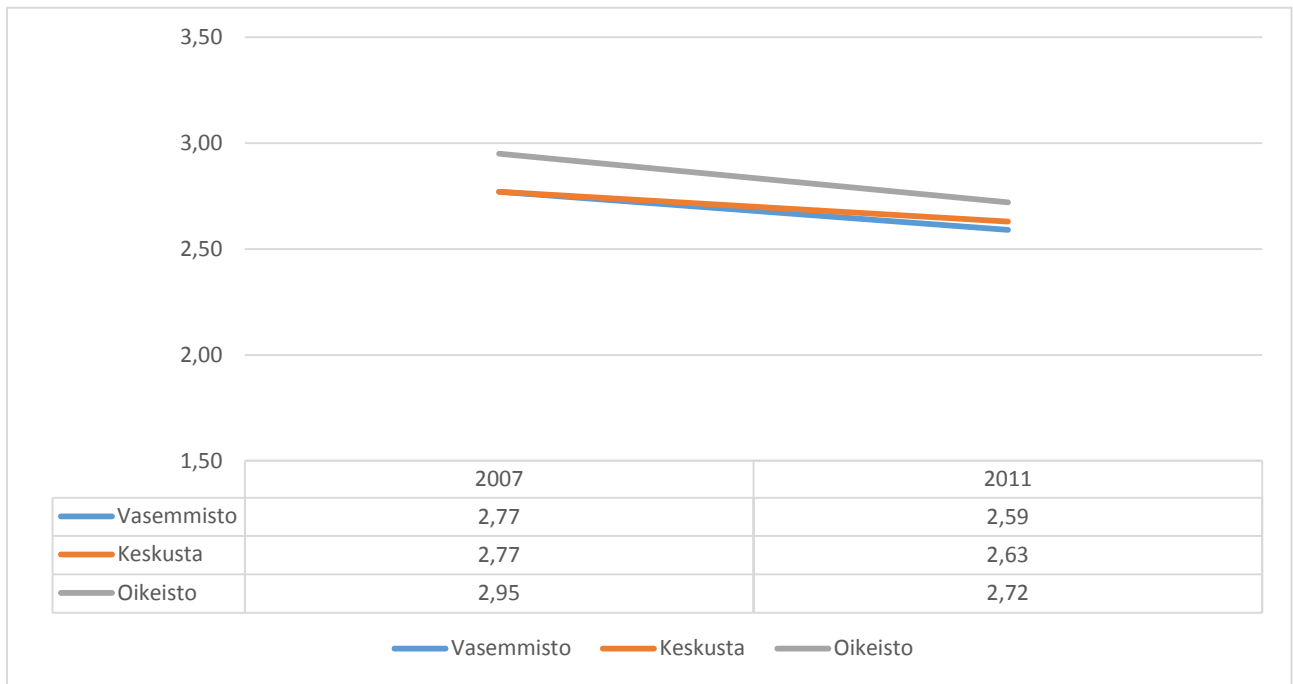
Sukupuoli määrittelee korruptioasenteita merkitsevästi vuosina 2007 ja 2009, mutta ei enää vuonna 2011 ($F=.561$, $df=1$, 1005, $p=.454$). Vuosina 2007 ja 2009 miehet pitävät alueellisen tason toimielimiä myös vähemmän korruptoituneena kuin naiset, mutta vuonna 2011 naiset luottivat toimielimiin hieman miehiä enemmän.

KUVIO 15 Korruptiokäsitys alueellisen tason toimitelmistä sukupuolen mukaan

Miesten ja naisten mielipiteiden ero on muuttunut vuosien 2007 ja 2009 asetelmasta, jossa niiden välinen ero oli myös tilastollisesti merkitsevä (kuvio 15). Vuoden 2011 ero sukupuolten korruptioasenteiden välillä ei ole tilastollisesti merkitsevä. Sukupuolen määrittelemä ero korruptioasenteissa on siten kaventunut. Naisvastaajien keskiarvo vuonna 2011 ei myöskään eroa tilastollisesti merkitsevästi vuoden 2007 korruptionäkemyksestä.

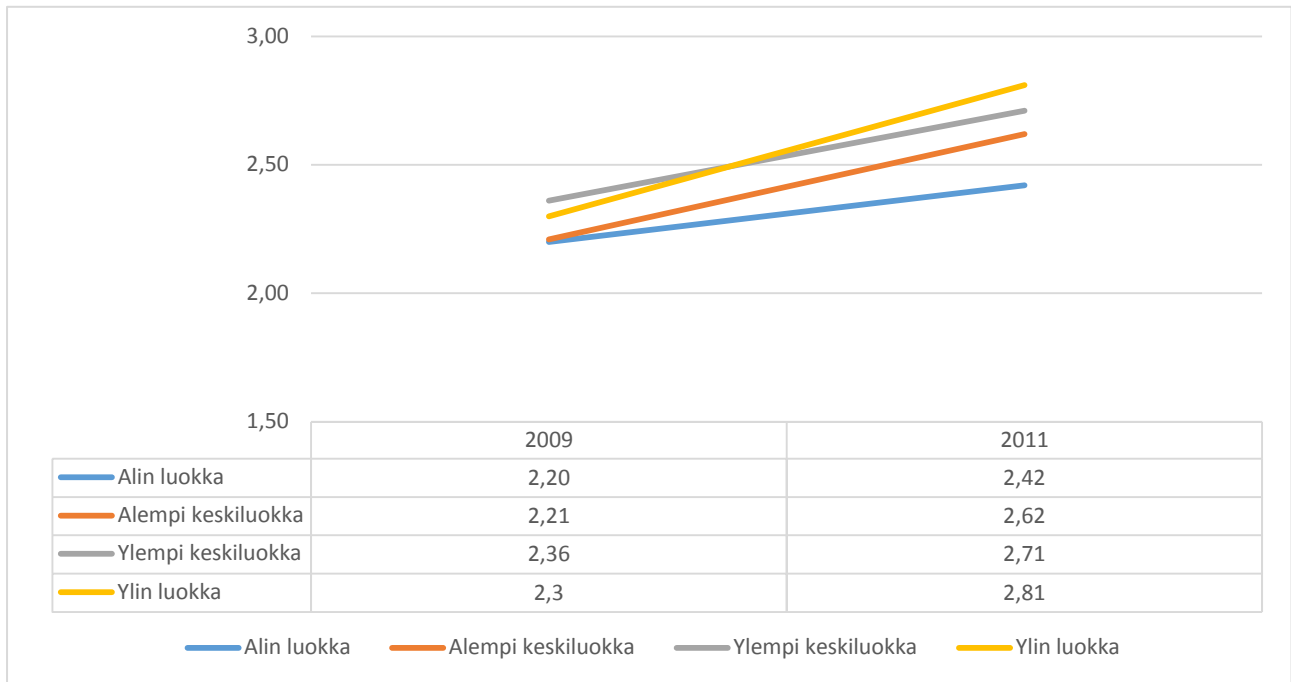
Poliittinen suuntautuminen määrittelee alueellisen tason toimielinten korruptoituneisuuden näkemistä molempina mittauskertoina 2007 ($F=3.583$, $df=.3$, 1002 , $p=.007$) ja 2011 ($F=3.583$, $df=.3$, 1002 , $p=.007$). Ainoa merkitsevä ero vastaajaryhmien välillä on vuonna 2007, jolloin oikeistoon itsensä laskevat äänestäjät pitävät alueellisen tason toimielimiä merkitsevästi vähemmän korruptoituneena kuin muut vastaajaryhmät.

KUVIO 16 Korruptiokäsitys alueellisen tason toimitsemistä poliittisen suuntauksen mukaan

Vuoden 2007 ja 2011 välillä poliittisen suuntauksen ja korruption havaitsemisen välillä ei tapahdu suuria eroja (kuvio 16). Oikeisto uskoo yhä alueellisen tason toimielinten korruptoituneisuuteen vähiten vuonna 2011. Vasemmistoon ja keskustaansä kuuluvien äänestäjien keskiarvo oli sama vuonna 2007 ($\bar{x}= 2.77$) ja vuonna 2011 vasemmisto pitää toimielimiä hieman enemmän korruptoituneena. Ero näiden kahden ryhmän välillä ei ole merkitsevä.

Yhteiskuntaluokka määrittelee alueellisen tason korruptioasenteita tilastollisesti merkitsevästi sekä vuonna 2009 ($F=2.624$, $df=3$, 1000 , $p=.049$) että vuonna 2011 ($F=3.594$, $df=3$, 989 , $p=.013$). Molempina mittausvuosina ylempät yhteiskuntaluokat pitävät alueellisen tason toimielimiä luotettavampana kuin alemmat yhteiskuntaluokat.

KUVIO 17 Korruptiokäsitys alueellisen tason toimielimistä luokan mukaan

Alimpaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvien vastaajien käsitys alueellisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta ei palaudu vuoden 2009 lukemista vuonna 2011 yhtä paljon kuin muilla ryhmillä (kuvio 17). Myös ylempään keskiluokkaan itsensä määrittelevien vastaajien keskiarvo jää matalaksi siihen nähden, että vuonna 2009 he luottivat eniten alueellisen tason toimielimiin. Kovin luottamuksen nousu on alemman keskiluokan ja ylimmän luokan vastaajien keskuudessa. Ylin luokka pitää alueellisen tason toimielimiä vuonna 2009 toiseksi vähiten korruptoituneena ja vuonna 2011 vähiten korruptoituneena. Ero kaikkien yhteiskuntaluokkien välillä kasvaa vuodesta 2009 (0,16 yksikköä) vuoteen 2011 (0,39 yksikköä).

4.2.4 Valtakunnallisen tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset

Valtakunnallisella tasolla toimielinten korruptioasenteiden muutokset toistuvat jälleen. Vuonna 2007 keskiarvojen mukaan usko valtakunnallisen tason toimielinten korruptoitumattomuuteen on korkeimmillaan, mutta se putoaa voimakkaasti vuonna 2009. Vuonna 2011 luottamus on palautunut, mutta ei vuoden 2007 keskiarvojen tasolle.

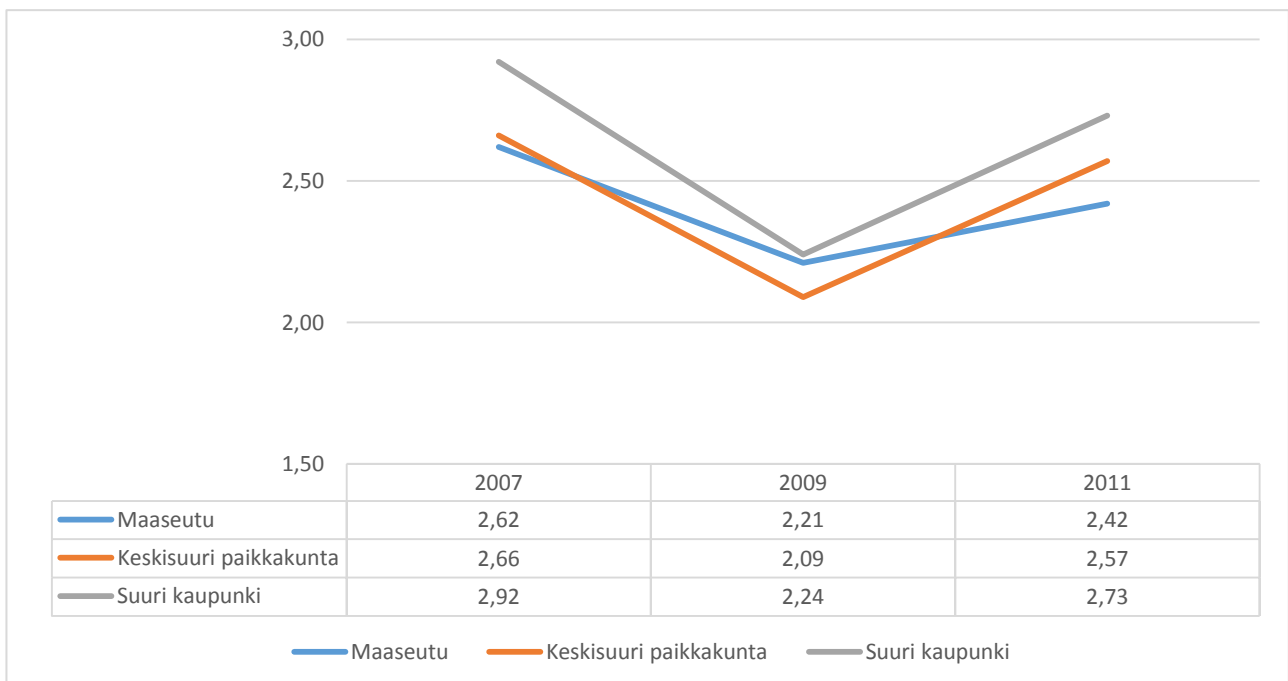
TAULUKKO 10 Suomalaisten käsitys valtakunnallisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta eurobarometreissä vuosina 2007, 2009 ja 2011

Muuttuja	Ryhmä	2007	CI 95%	2009	CI 95%	2011	CI 95%
Asuinalue	Maaseutu	\bar{x} = 2.62	± 0.10	\bar{x} = 2.21	± 0.07	\bar{x} = 2.42	± 0.12
	Keskisuuri paikkakunta	\bar{x} = 2.66	± 0.07	\bar{x} = 2.09	± 0.07	\bar{x} = 2.57	± 0.07
	Suuri kaupunki	\bar{x} = 2.92	± 0.12	\bar{x} = 2.24	± 0.12	\bar{x} = 2.73	± 0.12
		F=8.12, df=2, 988, p=.000		F=2.932, df=2, 1011, p=.054		F=5.309, df=3, 1003, p=.001	
Ikä	15-24 -vuotiaat	\bar{x} = 3.07	± 0.16	\bar{x} = 2.41	± 0.23	\bar{x} = 2.63	± 0.20
	25-39 -vuotiaat	\bar{x} = 2.87	± 0.13	\bar{x} = 2.34	± 0.11	\bar{x} = 2.63	± 0.12
	40-54 -vuotiaat	\bar{x} = 2.76	± 0.11	\bar{x} = 2.17	± 0.10	\bar{x} = 2.66	± 0.11
	55-vuotiaat ja vanhemmat	\bar{x} = 2.55	± 0.12	\bar{x} = 2.00	± 0.07	\bar{x} = 2.51	± 0.08
		F=13.673, df=3, 987, p= 000		F=12.18, df=3, 1010, p=.000		F=1.747, df=3, 1003, p=.154	
Poliittinen suuntaus	Vasemmisto	\bar{x} = 2.67	± 0.11			\bar{x} = 2.50	± 0.13
	Keskusta	\bar{x} = 2.61	± 0.09			\bar{x} = 2.50	± 0.08
	Oikeisto	\bar{x} = 2.92	± 0.09			\bar{x} = 2.63	± 0.09
		F=4.575, df=2, 879, p=.000				F=4.100, df=2, 1002, p=.003	
Sukuoli	Mies	\bar{x} = 2.79	$\pm 0,08$	\bar{x} = 2.24	± 0.07	\bar{x} = 2.58	± 0.08
	Nainen	\bar{x} = 2.61	$\pm 0,08$	\bar{x} = 2.04	± 0.06	\bar{x} = 2.57	± 0.08
		F=11.16, df=1, 989, p=.001		F=10.92, df=1, 1012, p=.000		F=.027, df=1, 1005, p=.869	
Luokka	Alin luokka			\bar{x} = 2.02	± 0.18	\bar{x} = 2.47	± 0.27
	Alempi keskiluokka			\bar{x} = 2.08	± 0.08	\bar{x} = 2.48	± 0.09
	Ylempi keskiluokka			\bar{x} = 2.17	± 0.07	\bar{x} = 2.63	± 0.08
	Ylin luokka			\bar{x} = 2.22	± 0.18	\bar{x} = 2.72	± 0.17
				F=1.802, df=3, 1010, p=.145		F=3.167, df=3, 989, p=.024	

Maaseudun vastaajat reagoivat vähiten vuoden 2009 luottamuksen putoamiseen suhteessa muiden asuinalueiden vastaajiin. Vuonna 2007 maaseudun vastaajat pitivät valtakunnallisen tason toimielimiä eniten korruptoituneena. Vuonna 2009 maaseudun vastaajien mielipide nousi lähes suurten kaupunkien vastaajien tasolle, mutta putosi jälleen

vuonna 2011 merkitsevästi alemmas kuin muilla ryhmillä. Sukupuolen osalta mies- ja naisvastaajien keskiarvon ero kaventui vuonna 2011 verrattuna vuosiin 2007 ja 2009. Ikäryhmien väliset erot pysyvät samana vuodet 2007 ja 2009, jossa vanhemmat ikäryhmät luottavat valtakunnantason toimielimiin enemmän ja nuoremmat vähemmän. Vuonna 2011 eri ryhmien väliset erot eivät ole kuitenkaan merkitseviä. Erityisesti nuorten ikäryhmien luottamus on pudonnut ja vanhin ikäryhmä pitää valtakunnantason toimielimiä jopa vähemmän korruptoituneena vuonna 2011 kuin se piti vuonna 2007. Eri yhteiskuntaluokkien välillä erot ovat kasvaneet vuodesta 2009 vuoteen 2011 ja erityisesti ylemmän keskiluokan vastaajien luottamus on laskenut suhteessa muihin luokkiin. Vuosien 2007 ja 2011 välillä vastaajien mielipiteet eivät eroa merkitsevästi poliittisten ryhmien perusteella.

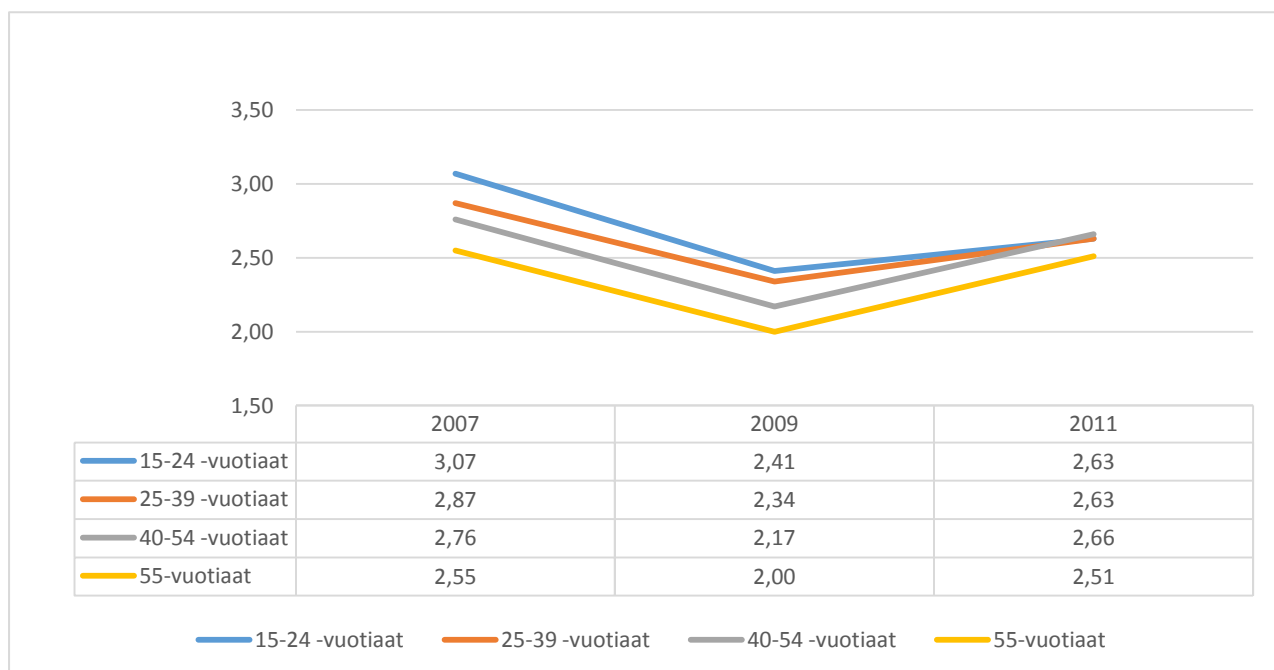
Asuinpaikka määrittelee tilastollisesti merkitsevästi vastaajien korruptioasenteita valtakunnallisen tason toimielimiä kohtaan vuosina 2007 ($F=8.12$, $df=2$, 988, $p=.000$) ja 2011 ($F=5.309$, $df=3$, 1003, $p=.001$). Suurissa kaupungeissa asuvat vastaajat luottavat valtakunnallisen tason toimielimiin eniten jokaisena mittausvuonna. Vuonna 2007 ja 2011 maaseudulla asuvat vastaajat pitävät valtakunnallisen tason toimielimiä eniten korruptoituneena, mutta vuonna 2009 keskisuurten paikkakuntien vastaajat luottavat niihin vähiten.

KUVIO 18 Korruptiokäsitys valtakunnallisen tason toimielimistä asuinpaikan mukaan

Kaikkien vastaajaryhmien usko valtakunnallisen tason toimielinten korruptoitumattomuuteen laskee odotetusti vuodesta 2007 vuoteen 2009 (kuvio 18). Maaseudulla asuvat vastaajat reagoivat vähemmän voimakkaasti vuoden 2009 luottamuksen putoamiseen kuin suurten kaupunkien tai keskisuurten paikkakuntien vastaajat. Tämän vuoksi maaseudun ja suurten paikkakuntien vastaajien keskiarvo ei eroa tilastollisesti merkitsevästi toisistaan. Vuonna 2011 keskiarvot palaavat jälleen lähelle vuoden 2007 tasoa sekä suurissa kaupungeissa että keskisuurilla paikkakunnilla niin, etteivät niiden tulokset eroa aiemmista tilastollisesti merkitsevästi. Maaseudun vastaajilla mielikuva valtakunnallisen tason toimielinten korruptoituneisuudesta puolestaan jää suhteessa muihin paikkakuntiin matalammaksi vuonna 2011 kuin vuonna 2007, mutta ei kuitenkaan tilastollisesti merkitsevästi.

Korruptiokäsitys valtakunnallisen tason toimielimistä vaihtelee merkitsevästi ikäryhmien mukaan vuosina 2007 ($F=13.673$, $df=3$, 987 , $p=0.000$) ja 2009 ($F=12.18$, $df=3$, 1010 , $p=0.000$). Vuosina 2007 ja 2009 nuoremmat ikäryhmät luottavat enemmän valtakunnallisen tason toimielimiin kuin vanhemmat, mutta vuonna 2011 eniten luottava ikäryhmä on 40–54-vuotiaiden vastaajien ryhmä.

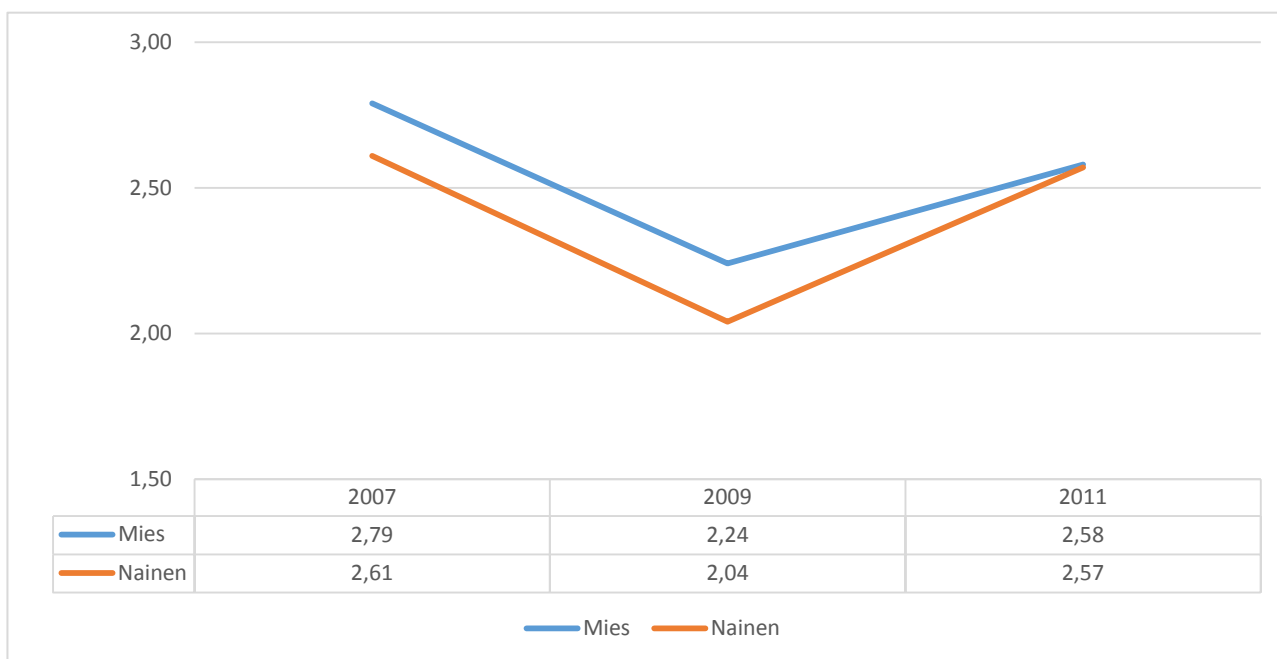

KUVIO 19 Korruptiokäsitys valtakunnallisen tason toimielimistä vastaajien iän mukaan

Kaikissa ikäryhmissä korruptionäkemys putoaa totutusti vuodesta 2007 vuoteen 2009, mutta ikäryhmien välinen suhde säilyy samana (kuvio 19). Vuonna 2011 järjestys

vaihtuu ja toiseksi vanhin vastaajaryhmä, 40–54-vuotiaat, pitävät valtakunnantason toimitelimiä vähiten korruptoituneena. Seuraavaksi suurin luottamus on 25–39-vuotiailla ja nuorimmalla ikäryhmällä, 15–24-vuotiailla. Erot ryhmien välillä ovat kuitenkin pieniä eikä yksikään niistä eroa toisesta ryhmästä tilastollisesti merkitsevästi. Nuorimpien vastaajaryhmien luottamus valtakunnantason toimitelimiin ei ole palannut tilastollisesti merkitsevästi vuodesta 2009 vuoteen 2011 mennessä. 40–54-vuotiaiden vastaajien ja yli 55-vuotiaiden vastaajien ryhmissä vuoden 2011 korruptioasenteiden keskiarvo ei eroa tilastollisesti merkitsevästi vuoden 2007 tasosta.

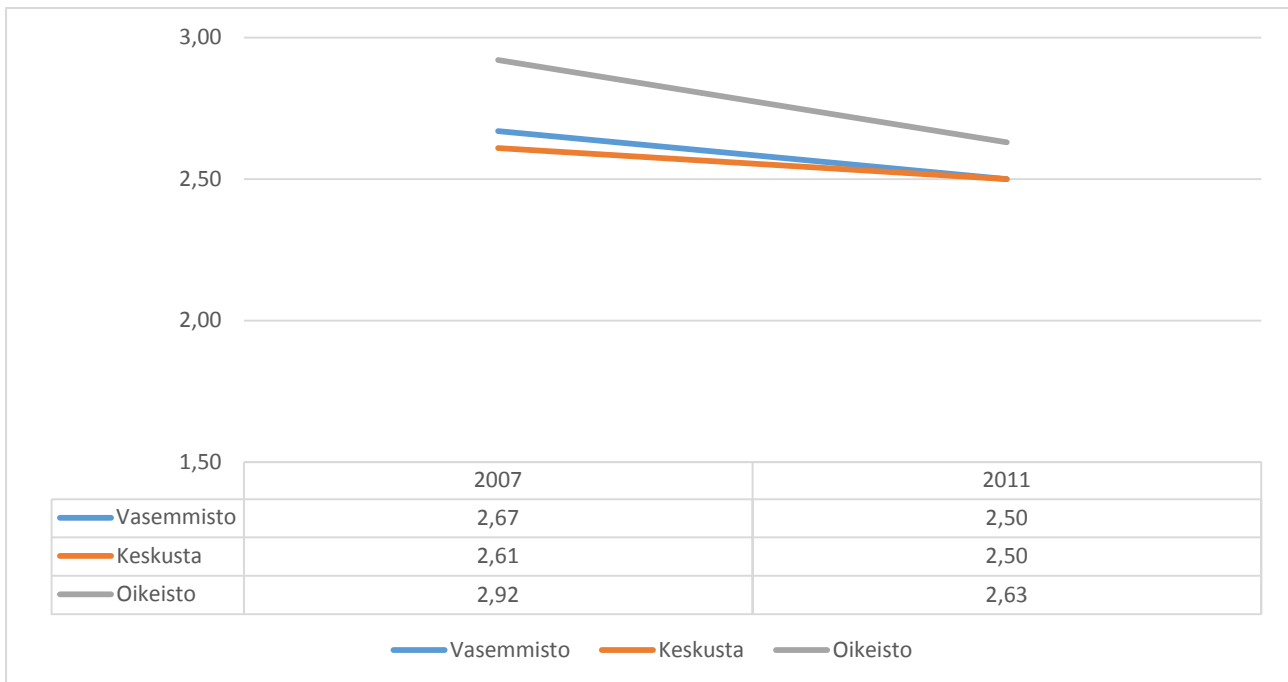
Sukupuoli määrittelee tilastollisesti merkitsevästi valtakunnallisen tason toimitelinten korruptioasenteita sekä vuonna 2007 ($F=11.16$, $df=1$, 989, $p=.001$) että vuonna 2009 ($F=10.92$, $df=1$, 1012, $p=.000$). Vuonna 2007 ja 2009 miehet pitävät toimitelimiä vähemmän korruptoituneena kuin naiset, mutta vuonna 2011 ryhmien välillä ei ole merkitsevää eroa.

KUVIO 20 Korruptiokäsitys valtakunnallisen tason toimitelimistä sukupuolen mukaan

Miesten ja naisten korruptiokäsitysten ero on kutistunut jokaisessa mittauksessa (kuvio 20). Vuonna 2007 keskiarvojen ero oli 0,22 yksikköä, vuonna 2009 0,20 yksikköä ja vuonna 2011 enää 0,01 yksikköä. Miesten kuva valtakunnallisen tason toimitelinten korruptoituneisuudesta on vuonna 2011 tilastollisesti merkitsevästi huonompi kuin vuonna 2007. Naisilla korruptioasenne on palautunut lähes ennalleen vuoteen 2007 verrattuna.

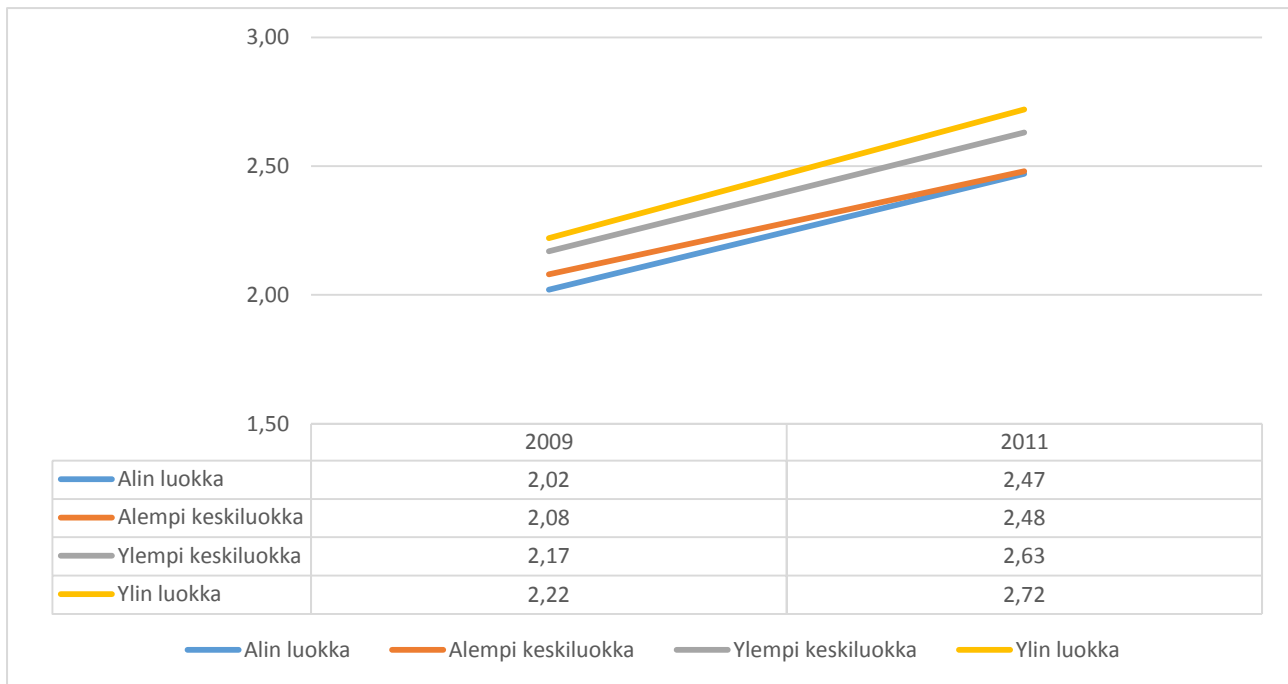
Vastaajan poliittinen suuntaus määrittelee valtakunnallisen tason toimielimiin kohdistuvia korruptionäkemyksiä merkitsevästi molempina mittausvuosina, vuonna 2007 ($F=4.575$, $df=2$, 879 , $p=.000$) ja vuonna 2011 ($F=4.100$, $df=2$, 1002 , $p=.003$). Oikeisto pitää valtakunnallisen tason toimielimiä vähiten korruptoituneena molempina vuosina. Keskustan ja vasemmiston välillä ei ole kummallakaan mittauskerralla tilastollisesti merkitsevää eroa toisiinsa.

KUVIO 21 Korruptiokäsitys valtakunnallisen tason toimielimistä poliittisen suuntauksen mukaan

Vuosien 2007 ja 2011 välillä kaikkien poliittisten vastaajaryhmien keskiarvot laskevat (kuvio 21). Keskiarvojen ero on tilastollisesti merkitsevä ainoastaan oikeistoon itsensä määrittelevien vastaajien keskuudessa. Keskustaan ja vasemmistoon itsensä lukevilla vastaajien kohdalla ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja mittauskertojen välillä.

Yhteiskunnallista luokkaa ei ole mitattu ennen vaalirahoituskriisiä vuonna 2007. Se määrittelee tilastollisesti merkitsevästi valtakunnallisen tason toimielinten korruptioasenteita vain vuonna 2011 ($F=3.167$, $df=3$, 989 , $p=.024$). Molempina vuosina yhteiskunnallisesti ylemmät luokat pitävät toimielimiä luotettavampina kuin alemmat yhteiskunnalliset luokat.

KUVIO 22 Korruptiokäsitys valtakunnallisen tason toimielimistä luokan mukaan

Yhteiskuntaluokan osalta valtakunnantason toimielinten korruptiokuva ei ole keskeisesti muuttunut vuosien 2009 ja 2011 mittauskertojen välillä (kuvio 22). Vaikka yhteiskuntaluokkien järjestys pysyy samana, niiden välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja. Erot kahden korkeimman ja matalimman yhteiskuntaluokan välillä on kasvanut, mutta ei kuitenkaan merkitsevästi. Ainoastaan alimman luokan kohdalla vuoden 2009 ja vuoden 2011 keskiarvot eroavat toisistaan merkitsevästi.

4.2.5 EU-tason toimielinten korruptiokäsitysten muutokset

EU-tason toimielinten korruptiokuva eroaa suomalaisia toimielimiä koskevista käsityksistä selkeästi. Myös EU-tason luottamusarvot putoavat vuodesta 2007 vuoteen 2009, mutta vuonna 2011 ne kuitenkin palautuvat korkeammiksi kuin vuonna 2007, mikä poikkeaa muiden toimielinten trendistä. Joko EU-tason toimielinten luottamus on palautunut paremmin kuin suomalaisten toimielinten tai yleinen luottamus EU:n toimielimiin on nousussa. Tämän selvittämiseen tarvittaisiin pidemmän aikavälin trendien tarkastelua, mutta verrattuna muihin muuttujiin usko EU-tason toimielinten korruptoitumattomuuteen on suhteessa noussut.

Asuinalueista suurten kaupunkien vastaajat pitävät EU:n toimielimiä merkitsevästi vähiten korruptoituneena vuonna 2007. Tämän jälkeen erot tasoittuvat, eikä vuonna 2009

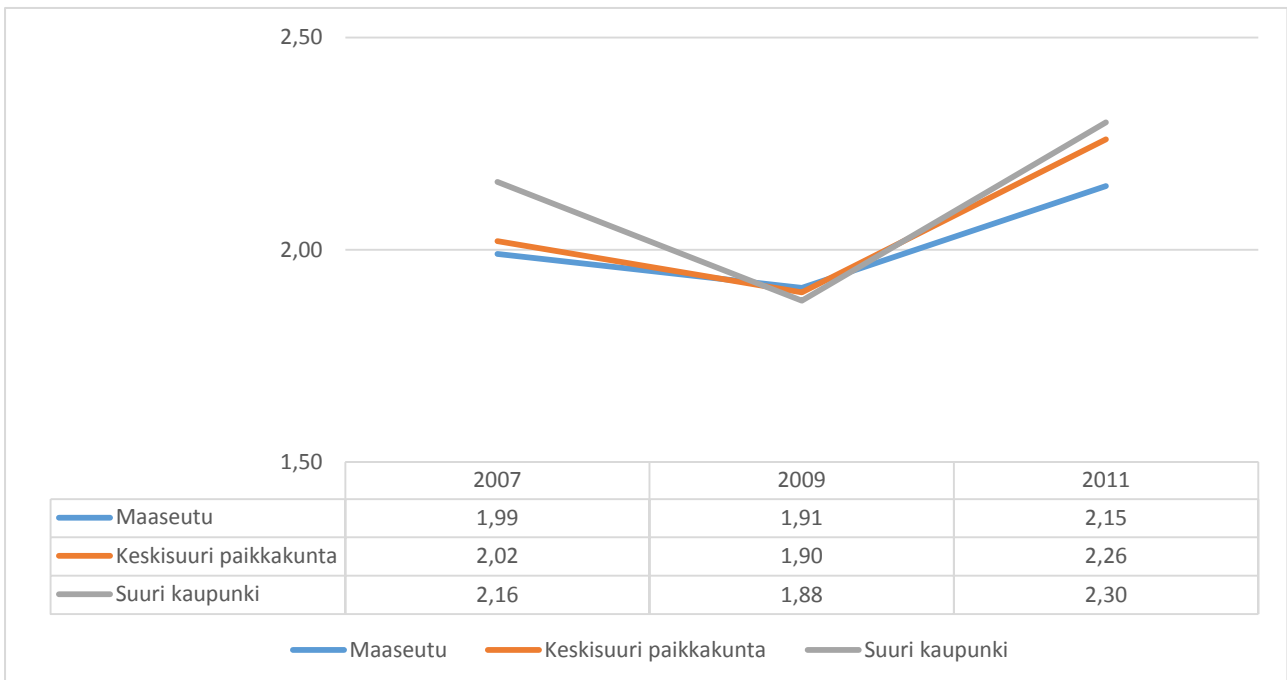
tai 2011 asuinalue enää merkitsevästi määrittele EU:n toimielinten korruptiokäsitystä. Suhteessa suurten kaupunkien vastaajiin maaseudulla ja keskisuurilla paikkakunnilla asuvat vastaajat ovat alkaneet luottaa EU-tason toimielimiin enemmän.

TAULUKKO 11 Suomalaisten käsitys EU-tason toimielinten korruptoituneisuudesta eurobarometreissä vuosina 2007, 2009 ja 2011

Muuttuja	Ryhmä	2007	CI 95%	2009	CI 95%	2011	CI 95%
Asuinalue	Maaseutu	\bar{x} = 1.99	± 0.09	\bar{x} = 1.91	± 0.08	\bar{x} = 2.15	± 0.12
	Keskisuuri paikkakunta	\bar{x} = 2.02	± 0.08	\bar{x} = 1.90	± 0.07	\bar{x} = 2.26	± 0.08
	Suuri kaupunki	\bar{x} = 2.16	± 0.12	\bar{x} = 1.88	± 0.10	\bar{x} = 2.30	± 0.13
		F=2.79, df=2, 959, p=.062		F=.115, df=2, 990, p=.891		F=1.441, df=2, 1003, p=.229	
Ikä	15-24 -vuotiaat	\bar{x} = 2.60	± 0.17	\bar{x} = 2.26	± 0.18	\bar{x} = 2.43	± 0.19
	25-39 -vuotiaat	\bar{x} = 2.22	± 0.11	\bar{x} = 2.11	± 0.11	\bar{x} = 2.41	± 0.13
	40-54 -vuotiaat	\bar{x} = 1.97	± 0.10	\bar{x} = 1.87	± 0.10	\bar{x} = 2.21	± 0.11
	55-vuotiaat ja vanhemmat	\bar{x} = 1.90	± 0.06	\bar{x} = 1.78	± 0.06	\bar{x} = 2.21	± 0.09
		F=26.008, df=3, 958, p=.000		F=15.95, df=3, 989, p=.000		F=1.519, df=3, 1003, p=.208	
Poliittinen suuntaus	Vasemmisto	\bar{x} = 2.04	± 0.09			\bar{x} = 2.16	± 0.14
	Keskusta	\bar{x} = 1.97	± 0.07			\bar{x} = 2.20	± 0.09
	Oikeisto	\bar{x} = 2.11	± 0.08			\bar{x} = 2.28	± 0.10
		F=2.615, df=2, 858, p=.074				F=3.113, df=3, 1002, p=.015	
Sukupuoli	Mies	\bar{x} = 2.00	± 0.07	\bar{x} = 1.92	± 0.07	\bar{x} = 2.18	± 0.09
	Nainen	\bar{x} = 2.07	± 0.06	\bar{x} = 1.88	± 0.06	\bar{x} = 2.31	± 0.08
		F=2.26, df=1, 960, p=.133		F=.59, df=1, 991, p=.440		F=4.142, df=1, 1005, p=.042	
Luokka	Alin luokka			\bar{x} = 1.87	± 0.17	\bar{x} = 1.82	± 0.25
	Alempi keskiluokka			\bar{x} = 1.86	± 0.07	\bar{x} = 2.16	± 0.10
	Ylempi keskiluokka			\bar{x} = 1.96	± 0.07	\bar{x} = 2.27	± 0.09
	Ylin luokka			\bar{x} = 1.84	± 0.12	\bar{x} = 2.53	± 0.21
				F=1.651, df=3, 989, p=.176		F=4.950, df=3, 989, p=.002	

Ikäryhmissä nuorimmat vastaajat pitävät EU-tason toimielimiä vähemmän korruptoituneena läpi aineiston, mutta myös niiden ero vanhempiin ikäryhmiin pienenee. Ero säilyy silti merkittävänä taustamuuttujana korruptioasenteita määriteltessä. EU-tason toimielimet ovat ainoa ryhmä, jota miehet pitävät enemmän korruptoituneena kuin naiset. Vuoden 2009 mittauksessa sukupuolten välillä ei ole merkittävää eroa. Puoluepoliittisesti oikealle sijoittuvat vastaajat pitävät EU:n toimielimiä vähiten korruptoituneena vuonna 2007 ja 2011. Vasemmisto näkee EU:n korruptoituneempina vuonna 2011 ja keskustan vastaajien keskiarvo nousee vastaajaryhmistä eniten vuosien 2007 ja 2011 välillä. Ylin yhteiskuntaluokka pitää vuonna 2009 EU:n toimielimiä eniten korruptoituneena, mutta 2011 vähiten korruptoituneena. Ylimmän keskiluokan ja alemman keskiluokan mielipiteet paranevat lähes saman verran, ylemmän keskiluokan pitäessä EU:n toimielimiä vähiten korruptoituneena vuonna 2009 ja toiseksi vähiten korruptoituneena vuonna 2011. Alimman yhteiskuntaluokan mielipide EU:n toimielimistä huononee ainoana yhteiskuntaryhmänä.

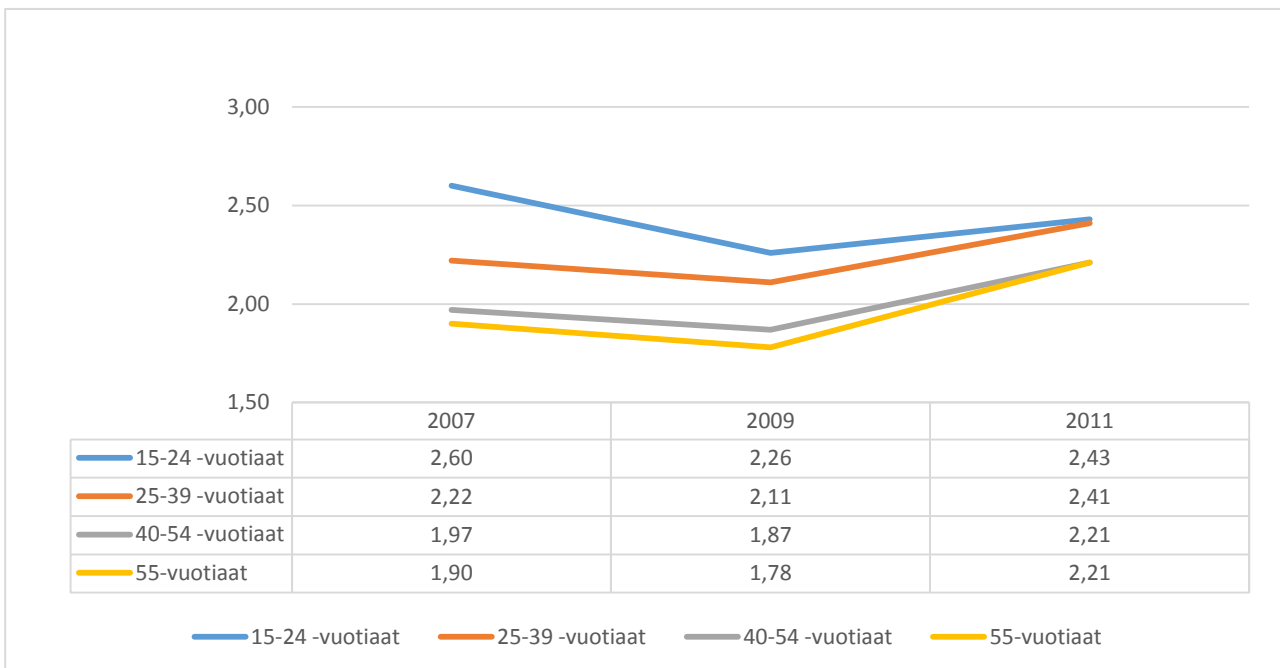
Asuinpaikka ei vaikuta merkittävästi EU-tason toimielimien korruptioasenteiden muodostumiseen. Vuosina 2007 ja 2011 suuremmilla paikkakunnilla asuvat luottavat enemmän EU:n toimielimiin. Vuonna 2009 asetelma on päinvastainen, mutta kaikki asuinalueet mahtuvat 0,03 yksikön sisälle, eivätkä poikkea toisistaan tilastollisesti määrittäen.

KUVIO 23 Korruptiokäsitys EU-tason toimielimistä asuinpaikan mukaan

Kaikissa eurobarometreissä asuinalueiden muodostamat erot ovat hyvin pieniä, eivätkä vuosien vertailut poikkea toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (kuvio 23). Myöskään eri asuinalueiden välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja eri mittauskerroilla.

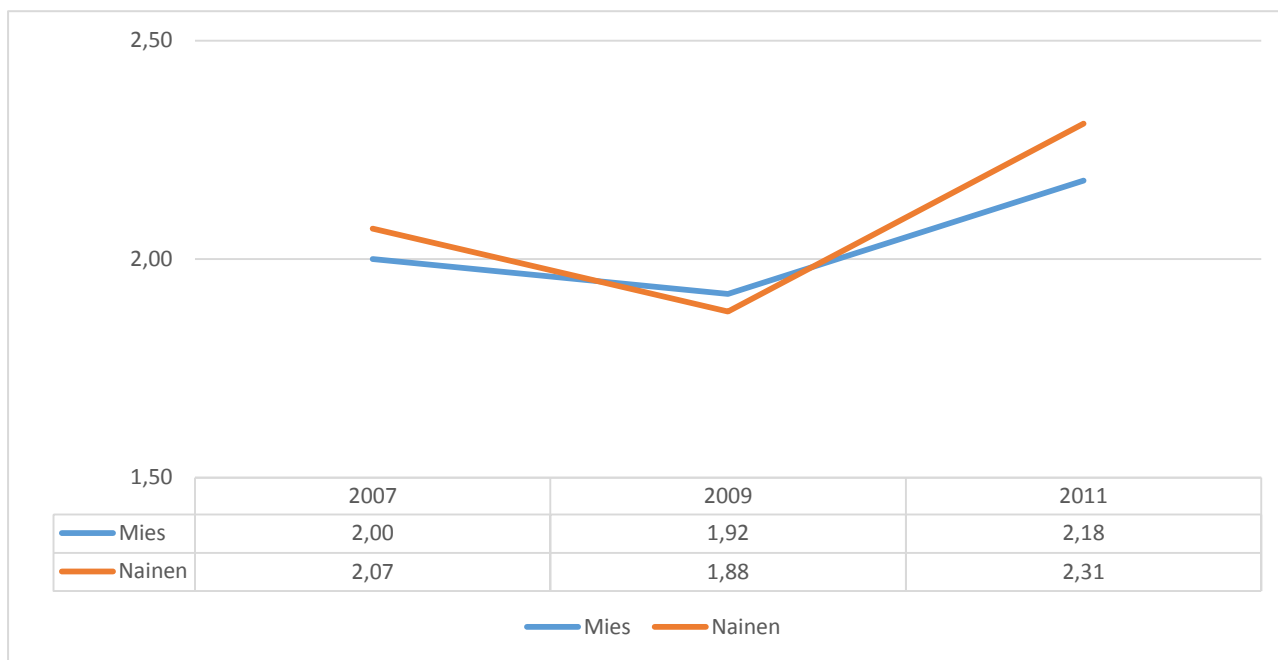
Ikäryhmät määrittelevät vastaajien korruptiokäsitystä EU:n toimielimistä vuosina 2007 ($F=26.008$, $df=3$, 958, $p=.000$) ja 2009 ($F=15.95$, $df=3$, 989, $p=.000$). Nuorimmat ikäryhmät pitävät EU-tason toimielimiä vähemmän korruptoituneena kuin vanhemmat ikäryhmät kaikilla mittauskerroilla.

KUVIO 24 Korruptiokäsitys EU-tason toimielimistä vastaajien iän mukaan

Nuorin ikäryhmä pitää vuonna 2007 EU:n toimielimiä huomattavasti vähemmän korruptoituneena verrattuna vanhimpaan (0,70 yksikköä), mutta ero pienenee vuonna 2009 (0,48 yksikköä) ja vuonna 2011 (0,22) (kuvio 24). Vanhemmat ikäryhmät pitävät EU:ta enemmän korruptoituneena kuin nuoremmat ja tämä järjestys pysyy kaikissa mittauksissa, vaikka keskiarvot tulevatkin lähemmäs toisiaan. Vuoden 2007 korruptoitumattomuususkon lasku vuoteen 2009 ei ole tilastollisesti merkitsevä yhdelläkään ikäryhmällä. Vuodesta 2009 vuoteen 2011 15–24-vuotiaiden ikäryhmän usko EU-tason toimielinten korruptoitumattomuuteen ei palaudu tilastollisesti merkitsevästi, toisin kuin muilla ikäryhmillä.

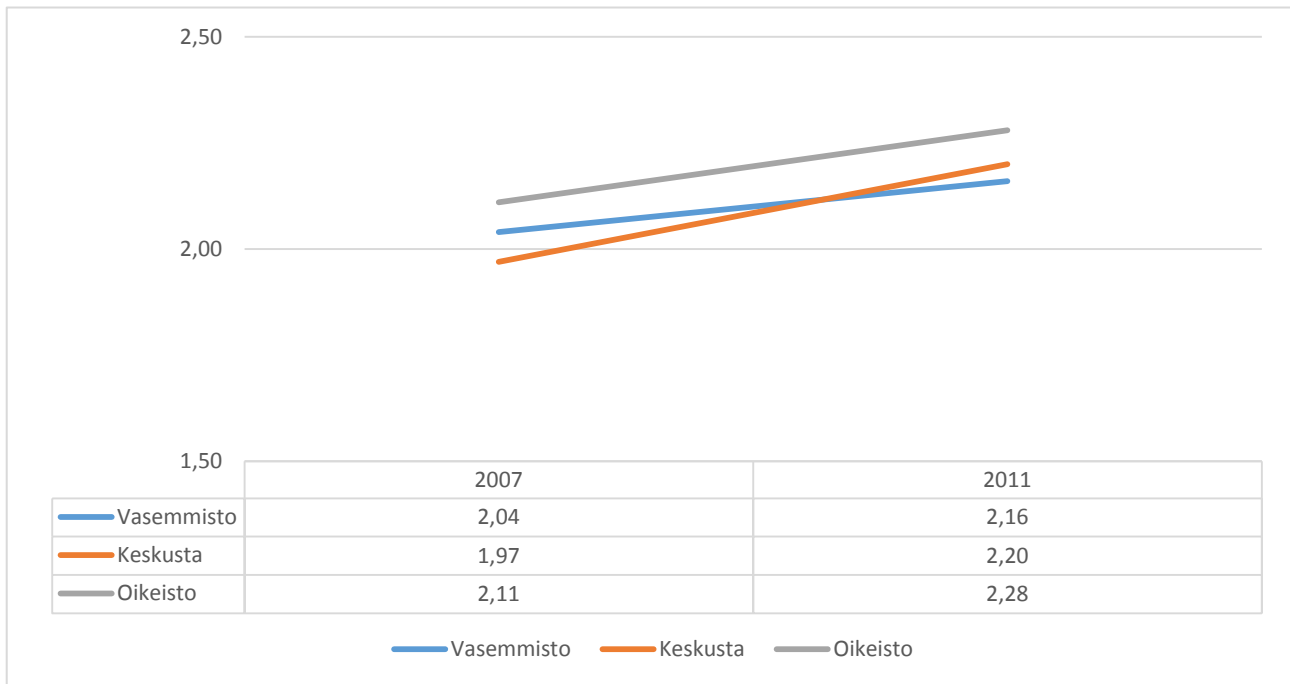
Sukupuoli määrittelee korruptiokäsitystä EU-tason toimielimistä vain vuonna 2011 ($F=4.142$, $df=1$, 1005 , $p=.042$). EU-tason toimielimet ovat ainoa ryhmä, jota naiset pitävät luotettavampana vuonna 2007 ja 2011. Vuonna 2009 miesten keskiarvo on hieman naisia korkeampi, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä.

KUVIO 25 Korruptiokäsitys EU-tason toimielimistä sukupuolen mukaan

Naisten usko EU:n korruptoituneisuuteen laskee enemmän kuin miesten vuonna 2009, mikä kääntää sukupuolten asetelman (kuvio 25). Naisten luottamus kuitenkin palautuu miehiä korkeammaksi vuonna 2011. Miesten EU-instituutioiden luottamuksen lasku vuodesta 2007 vuoteen 2009 ei ole merkitsevä, mutta muutoin kaikki korruptioasenteiden muutokset ovat merkitseviä. Näyttää juuri siltä, että EU:n toimielimet eivät ole kärsineet vaalirahoituskriisistä niin paljoa. Etenkin ne vastaajaryhmät, jotka ovat pitäneet EU:ta jo valmiiksi melko korruptoituneena (tässä tapauksessa miesvastaajat), eivät ole menettäneet vuosien 2007 ja 2009 välillä uskoa EU:n korruptoitumattomuuteen.

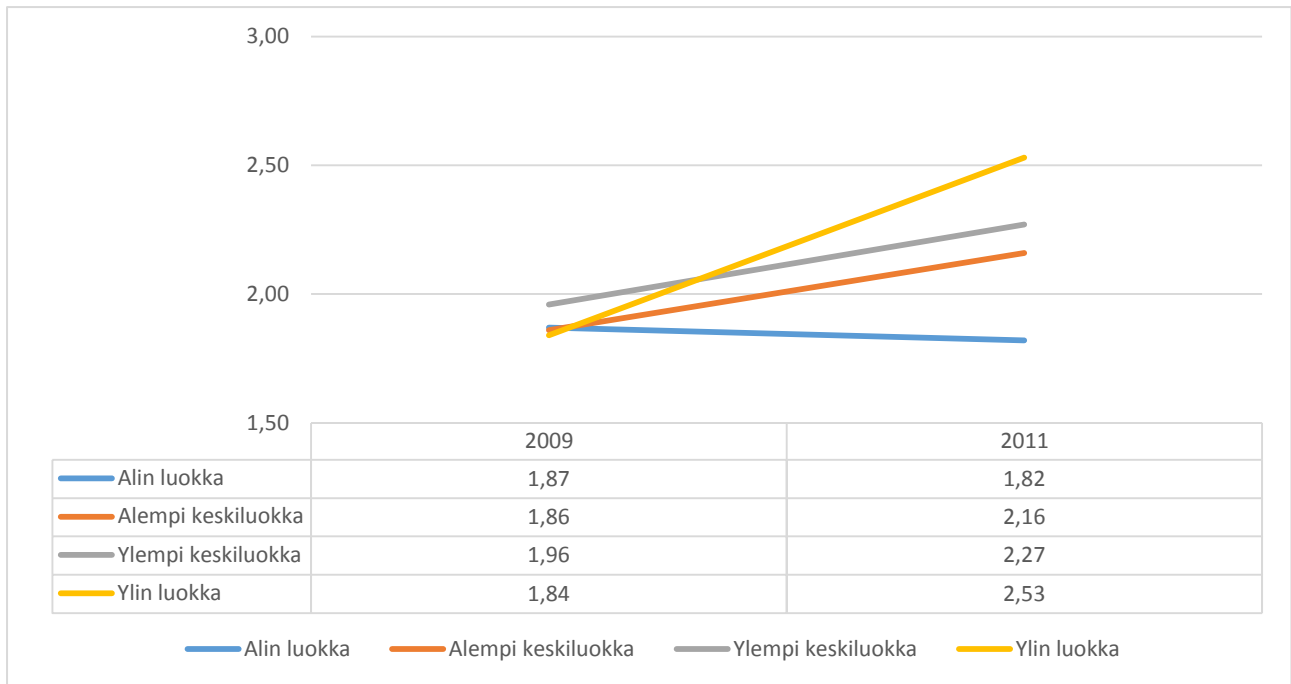
Poliittinen suuntautuminen vaikuttaa korruptionäkemykseen EU-tason toimielimistä tilastollisesti merkitsevästi vuonna 2011 ($F=3.113$, $df=3$, 1002 , $p=.015$). Kahden mittauskerran sisällä korruptiokäsitysten keskiarvoilla ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa. Oikeistoon itsensä laskevat vastaajat pitävät EU:n toimielimiä luotettavampana kuin vasemmistoon tai keskustaan identifioituvat vastaajat.

KUVIO 26 Korruptiokäsitys EU-tason toimielimistä poliittisen suuntauksen mukaan

Vain keskustaan itsensä lukevien vastaajien keskiarvo eroaa vuosien 2007 ja 2011 välillä (kuvio 26). Keskustaan kuuluvien äänestäjien mielipide on noussut eniten eri poliittisesti suuntautuneista ryhmistä, mutta erot ryhmien välillä eivät ole merkitseviä.

Vuonna 2009 korruptiokäsitys EU:n toimielimistä ei erotu luokan mukaan. Sen sijaan vuonna 2011 luokka määrittelee EU:n nauttimaa luottamusta tilastollisesti merkitsevästi ($F=4.950$, $df=3$, 989 , $p=.002$). Vuoden 2009 pienistä eroista huolimatta ylempi keskiluokka pitää EU:ta vähiten korruptoituneena luokissa. Vuonna 2011 ylimmät luokat uskovat EU:n korruptoitumattomuuteen enemmän kuin matalammat luokat.

KUVIO 27 Korruptiokäsitys EU-tason toimitelmistä luokan mukaan

Vuoden 2009 erot eri vastaajaryhmien välillä ovat hyvin pieniä ja eniten EU:n toimitelmiin luottavat ylempään keskiluokan vastaajat ja vähiten ylimmän luokan vastaajat (kuvio 27). Vuonna 2011 erot ovat kasvaneet ja alin luokka pitää EU:n toimitelmiä eniten korruptoituneena. Alin luokka on myös siitä harvinainen, että se luottaa vuonna 2011 EU:n toimitelmiin vähemmän kuin vuonna 2009. Alimman yhteiskuntaluokan keskiarvo ei ole muuttunut tilastollisesti merkitsevästi vuosien 2009 ja 2011 välillä. Suurinta nousu on ollut ylimmän yhteiskuntaluokan vastaajilla.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Suomalaisen korruptiokäsityksen muutos: luottamuksen lasku ja palautuminen 2007–2011

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella suomalaisten korruptiokäsitysten muutosta ennen ja jälkeen vaalirahoituskriisin erikoiseurobarometriä 2007, 2009 ja 2011 pohjalta. Yleisellä tasolla suomalaisten vastaajien luottamus eri asteen poliittisiin instituutioihin laski vuodesta 2007 vuoteen 2009. Luottamuksen laskua esiintyi kaikissa aineistoissa suhteessa paikallisen, alueellisen että valtakunnallisen tason toimielimiin. Myös eri ammattiryhmiin kohdistuva luottamus laski lähes kaikkien niitä kuvaavien piirteiden osalta. Tämä vahvistaa tutkimuksen lähtökohtana olevan oletuksen, että suomalaisten luottamus eri instituutioihin laski vaalirahoituskriisin myötä.

Luottamuksen laskua vahvistaa edelleen poliitikkoihin kohdistuva suurempi luottamuksen menetys. Lahjuksien ottamista tai virka-aseman väärinkäyttöä mittaavissa kysymyksissä niin paikallisen, alueellisen kuin valtakunnallisenkin tason poliitikkojen kohdalla näkyy huomattavasti suurempi muutos kuin institutionaalisiin toimielimiin liittyvissä käsityksissä. Siinä missä poliitikkoja pidettiin vuonna 2009 vähintään 20 prosenttia korruptoituneempina kuin vuonna 2007, toimielimien kohdalla nousua oli korkeintaan hieman päälle kymmenen prosenttia.

Kuitenkin vuoden 2011 eurobarometrissä käytännössä kaikkien toimielinten suhteen tapahtui luottamuksen palautumista vuoteen 2009 verrattuna. Luottamus ei kuitenkaan palannut paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten toimielinten osalta vuotta 2007 vastaaviin lukemiin. Sen sijaan EU:n toimielimiin luotettiin vuonna 2011 jopa enemmän kuin vuonna 2007, mikä on poikkeuksellista instituutioiden korruptiokuvassa. Myös eri ammattiryhmiin kohdistuva luottamus jäi vuonna 2011 alemmas kuin vuonna 2007.

Luottamuksen palautuminen kertoo lainsäädäntöuudistuksien ja yleisen keskusteluilmapiirin tehonneen. Vuonna 2011 vastaajat eivät pitäneet Suomea enää niin korruptoituneena kuin 2009, siitä huolimatta että kyselyiden välillä on aikaa vain kaksi vuotta. Tällainen luottamuksen palautuminen lyhyellä aikavälillä ei sinänsä ole

poikkeuksellista. Myös Allum ym. (2009) havaitsivat luottamuksen vaihtelevan voimakkaasti lyhyellä aikavälillä poliittisten kriisien seurauksena. Tässä mielessä vaalirahoituskriisi ei ole poikkeuksellinen toimintahäiriö modernissa yhteiskunnassa vaan pikemminkin tyypillinen *demokratian kriisi*. Nämä kriisit nähdään usein parantuvan itsestään, kun demokraattinen koneisto toimii oikein.

Vaalirahoituksen korruptiokriisistä nopea palautuminen voidaan tulkita myös hyvän hallinnon onnistumiseksi. Vaalirahoituskriisin paljastuminen, käyty yhteiskunnallinen keskustelu sekä lainsäädännölliset toimenpiteet voidaan nähdä osoituksena suomalaisen hallinnon toimivuudesta ja kyvystä osoittaa ja torjua korruptiota. Kun korruptio on vaikeaa piilottaa, se myös häviää helposti rakenteista. Kuten Puonti ja Vuorinen (2005, 116) ovat todenneet, korruption julkituominen mahdollistaa kansalaisille aktiivisen roolin korruption valvonnassa ja valittujen päätöksentekijöiden toiminnan seuraamisessa. Tässä mielessä vaalirahoituskriisiä voidaan pitää osoituksena suomalaisen demokratian toimivuudesta.

Vaalirahoituskriisi voidaan nähdä keskeisenä osana demokratian itseään korjaavaa prosessia. O'Donnellin (2007) mukaan demokratialle on tyypillistä jopa alinomainen ristiriitojen ja intressiryhmien paine, joka pakottaa yhteiskunnan toisinaan kriisitilaan. Demokratian kriisi ei sinällään ole poikkeustapaus vaan enemmänkin demokratialle ominainen tilanne. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna vaalirahoituskriisi näyttäätyy enemmänkin jonkinlaisen demokratian varoventtiilin purkautumisena, joka puutteellisesta vaalirahoituslainsäädännöstä olisi seurannut ennemmin tai myöhemmin.

Demokratian korjaavan mekanismin toiminnan konkreettiset muodot vaalirahoituskriisissä voidaan selkeästi osoittaa. Esimerkiksi Nuorisosäätiön oikeudenkäynneissä kansanedustaja Antti Kaikkonen tuomittiin säätiön asiamiehen ja hallituksen jäsenen Jorma Heikkisen kanssa ehdolliseen vankeuteen säätiön toimiessa sääntöjensä vastaisesti. Kaikkosen tuomio annettiin luottamusaseman väärinkäytöstä ja Heikkisen törkeästä lahjuksen antamisesta ja luottamusaseman väärinkäytöstä. Myös kaksi muuta henkilöä tuomittiin sakkoihin luottamusaseman väärinkäytöstä.¹⁷

5.2 Vastaajien moninaiset korruptioasenteet: kenen Suomi on korruptoitunut?

¹⁷ Helsingin Sanomat 30.1.2013

<http://www.hs.fi/kotimaa/Antti+Kaikkonen+sai+ehdollisen+vankeustuomion/a1305643338685>

Koko Suomen korruptiokuvaa mitattaessa käy ilmi korruptioasenteiden yleisiä trendejä. Vanhemmat vastaajat pitävät Suomea enemmän korruptoituneena kuin nuoremmat, keskustan vastaajat enemmän korruptoituneena kuin vasemmiston vastaajat ja oikeiston vastaajat vähiten korruptoituneena. Myös paikkakunnissa maaseutu pitää Suomea eniten korruptoituneena ja suurten kaupunkien vastaajat vähiten. Naiset pitävät Suomea enemmän korruptoituneena kuin miehet ja alemmat luokat uskovat Suomen olevan korruptoituneempi kuin ylemmät luokat.

On mielenkiintoista huomata maalaispaikkakuntien vastaajien käyttäytyminen suhteessa keskisuurten paikkakuntien ja suurten kaupunkien vastaajiin. Lukuun ottamatta koko Suomen korruptiokuvaa, maalaispaikkakuntien vastaajat menettävät luottamustaan eri tason toimielimiin vähemmän vuodesta 2007 vuoteen 2009 kuin keskisuurten paikkakuntien ja suurten kaupunkien vastaajat. Vuoteen 2011 niiden luottamus kuitenkin palautuu jokaisen toimielimen suhteen vähemmän kuin muiden asuinpaikkojen vastaajilla, mikä jättää maalaispaikkakuntien vastaajat vähiten toimielimiin luottavaksi ryhmäksi. Tässä yhteydessä voi ajatella, että maaseudulla asuvat vastaajat eivät palaudu korruptiokriisistä yhtä nopeasti kuin kaupungistuneiden alueiden vastaajat.

Miesten ja naisten korruptiokäsitykset eivät pääasiassa muutu. On kuitenkin huomattavaa, että sukupuolten korruptiokäsitykset lähestyvät toisiaan vaalirahoituskriisin jälkeen niin Suomen, paikallisen tason toimielinten, alueellisen tason toimielinten kuin valtakunnantason toimielinten osalta. EU:n toimielimiin naiset luottavat jopa miehiä enemmän vuosina 2007 ja 2011 tehdyissä mittauksissa, mutta 2009 naisvastaajien luottamus notkahtaa miehiä pienemmäksi.

Poliittisesti korruptiokriisissä ryvettyneiden puolueiden ja hallituspuolueiden kannattajien korruptiokuvan voi nähdä selittyvän puoluekeskeisesti. Samankaltaisia havaintoja tekivät myös Allum ym. (2009), jotka osoittivat Englannin hallituksen luottamusta mitattaessa vastaajien poliittisen luottamuksen riippuvan voimakkaasti siitä, edustiko vallassa hallituspuolue vastaajien omaa poliittista kantaa. Hallituksen yleinen kannatus vaikutti myös hallituspuoluetta äänestävien vastaajien luottamukseen, mikä käy selkeästi ilmi esimerkiksi Irakin sodan vastaisesta reaktiosta Englannissa 2001. Vastaajat suhtautuivat sotatoimien aloittamiseen positiivisemmin, jos he olivat hallituspuolueiden kannattajia.

Peilattaessa tuloksia poliittiseen tilanteeseen voidaan todeta, että vuoden 2007 Vanhasen toinen hallitus, joka jätti oppositioon niin SDP:n kuin Vasemmistoliitonkin, on voinut vaikuttaa keskustan ja oikeiston kannattajien korruptiokäsityksiin. Vuoden 2011

eurobarometrin mittausaikana vallassa oli Kataisen hallitus, josta puolestaan keskusta jäi pois niin sanotusta sinipunahallituksesta. Tämä voi selittää sitä, että oikeiston kannattajat luottavat vastaajista eniten eri toimielimiin sekä vuonna 2007 että 2011. Keskustan ja vasemmiston välillä tapahtui ajanjakson aikana muutamia muutoksia. Vuonna 2007 keskustaan itsensä luokittelevat vastaajat pitivät paikallisen tason, valtakunnallisen tason ja EU:n toimielimiä korruptoituneempina kuin vasemmistoon itsensä luokittelevat vastaajat. Vuonna 2011 tilanne oli kuitenkin käänntynyt toisin päin. Alueellisen tason toimielimissä molemmat vastaajaryhmät olivat ilmaisseet vuonna 2007 samankaltaisia näkemyksiä, mutta vuonna 2011 keskustan vastaajat luottivat enemmän alueellisen tason toimielimiin kuin vasemmiston vastaajat. Tämä näyttää vahvistavan aiempien tutkimusten käsityksiä siitä, että vastaajat luottavat enemmän poliittisiin toimielimiin, mikäli he kannattavat hallituspuolueita.

Sosiaalisen luokan osalta muuttujien trendit seuraavat toisiaan. Huomattavaa on tosin se, että alimpaan luokkaan itsensä lukevien vastaajien ero muihin luokkiin kasvaa kaikissa vastaajaryhmissä vuoden 2009 ja vuoden 2011 mittausten välillä. Muiden yhteiskuntaluokkien luottamuksen palautuessa alimman luokan luotto eri toimielimiin palautuu vähemmän ja EU:n toimielimissä jopa laskee.

Ikäluokissa erot vuosien 2007 ja 2011 välillä näyttävät tasoittuneen. Vanhimmat vastaajat pitävät toimielimiä eniten korruptoituneena ja nuorimmat vähiten korruptoituneena, mutta myös poikkeuksia esiintyy. Valtakunnallisen tason toimielimissä vuonna 2011 55-vuotiaat ja sitä vanhemmat vastaajat pitävät toimielimiä lähes vähiten korruptoituneena ja nuoret eniten. Erot ikäluokkien välillä ovat kuitenkin pieniä eivätkä tilastollisesti merkitseviä. Myös muiden tutkittavien instituutioiden suhteen nuorimmat ikäluokat olivat vielä vuonna 2007 selkeästi eniten luottavaisia Suomeen ja toimielimiin, kun myöhemmin erot ikäluokkien välillä ovat pienentyneet. Tässä mielessä vaalirahoituskriisi näyttää tasoittaneen ikäluokkien välisiä korruptionäkemyksiä.

5.3 Johtopäätökset

Vaalirahoituskriisillä on ollut selkeä vaikutus suomalaisten korruptioasenteisiin. Perinteisesti korkean luottamuksen valtiossa usko korruptoitumattomuuteen oli vielä vuonna 2007 poikkeuksellisen korkea, mikä on osasy siihen, että luottamus poliittisiin instituutioihin suorastaan romahti. Vaikuttaa siltä, että suomalaisten vastaajien kuva valtion

korruptoitumattomuudesta perustui epärealistiseen illuusioon, jossa korruptio nähtiin ennen vaalirahoituskriisiä yksiulotteisena lahjontarikollisuutena. Juuri vaalirahoituskriisin voi nähdä tuoneen esille suomalaisen korkean luottamuksen yhteiskunnan rakenteisiin piilotetun korruption. Vaikeasti havaittava korruptio on usein virka-aseman väärinkäyttöä, nepotismia ja ”hyvä veli”-verkostoja. Nämä korruption muodot perustuvat omalla tavallaan korkeaan luottamukseen. Vaikka korruptio tapahtuu yhteiskunnan ja yleisen luottamuksen kustannuksella, se edellyttää keskinäistä luottamusta korruption syyllistyneiden tahojen välillä. Lahjusrikosten hyötynäkökulma on yksisuuntainen, mutta suomalaisessa korruptiossa se tapahtuu intressiryhmien ehdoilla.

Vaalirahoituskriisissä näkyy kansakunnan yllättävänkin lyhyt muisti. Vaikka korruptioasenteet muuttuivat voimakkaasti vuodesta 2007 vuoteen 2009, ne palautuivat lähemmäs vuotta 2007 jo vuoden 2011 eurobarometrissä. Mittauksen välillä kuluneet kaksi vuotta eivät ole pitkä aika, varsinkaan kun otetaan huomioon, että vaalirahoituskriisiin liittyvät oikeusjärjestelyt olivat yhä täydessä vauhdissa. Toisaalta vuoden 2011 vaalit sujuivat ilman vaalirahoitusotkuja, mikä omalta osaltaan osoitti lakiuudistuksien ja kulttuurin muuttuneen läpinäkyvämmäksi ja poliittisesti uskottavammaksi. Korruptiokäsityksen palautumista olisi mielekästä tarkastella myös vuoden 2013 erikoiseurobarometrin kautta, joka julkaistiin tämän tutkimuksen aikana. Tätä kautta voisi selvittää, jääkö vaalirahoituskriisistä pitkäaikaisia uskottavuusarpia suomalaiseen poliittiseen järjestelmään vai palautuvatko korruptionäkemykset ennalleen kolhaisun jälkeen.

Tuloksista nousee esille myös yksi toimielin muihin verrattuna. EU:n korruptiokuva on parantunut suomalaisten silmissä enemmän kuin minkään kotimaisen toimielintason. Se on ainoa toimielin, jonka luottamus on parantunut vuodesta 2007 vuoteen 2011. Tämä kertonee osittain siitä, että suomalaiset pitävät EU:ta luotettavampana tahona suhteessa yleisiin korruptioasenteisiin. Osatekijänä tähän saattaa olla myös EU:n rooli vuosien 2007–2008 talouskriisissä.

Vastaajien korruptionäkemyksen erot sosiodemografisissa ryhmissä myös tasoittuvat joissain ryhmissä. Etenkin ikäluokkien ja sukupuolten väliset erot ovat useimpien muuttujien osalta muuttuneet pienemmiksi. Sen sijaan yhteiskuntaluokissa erityisesti alin yhteiskuntaluokka vaikuttaa vuonna 2011 pitävän suomalaisia toimielimiä entistä korruptoituneempana suhteessa muihin yhteiskuntaluokkiin vuonna 2009.

Huomattavaa on myös eri ammattikuntien ja poliitikkojen korruption liittyvien asenteiden muutokset vuodesta 2007 vuoteen 2011. Vaikka vaalirahoituskriisi horjutti

luottamusta juuri poliitikkoihin, myös muissa instituutioissa usko korruptoituneisuuteen pääasiassa kasvoi vuoden 2009 eurobarometrissä. Tämä osoittaa korruptiokuvan muutoksen kokonaisvaltaisuuden ja kokonaisvaikutuksen. Korruptiokriiseillä on taipumusta altistaa koko yhteiskunnan korruptionäkemys muutokselle. Muutos ei siis koske pelkästään korruptiokriisin varsinaista tapahtumispaikkaa vaan se laajuudessaan heijastuu kokonaisvaltaisesti Suomeen ja suomalaisiin.

Yhteiskunnallisten instituutioiden ja vaalirahoituskriisin suhde näkyy selvästi vaalirahoituskriisin aiheuttamissa asennemuutoksissa. Vaikka yhteiskunnallisista instituutioista vastaajien näkemys vuodesta 2007 vuoteen 2009 muuttui huonommaksi erityisesti poliitikkojen kohdalla, myös kaikkia muita ryhmiä pidettiin korruptoituneempina kuin aiemmin. Vaikka vaalirahoituskriisin osuutta korruptioasenteiden kokonaisuutokseen on vaikea osoittaa, tulokset näyttävät eri instituutioiden korruptioasenteiden olevan riippuvaisia toisistaan. Poliitikkojen uskottavuuden vähentyminen on siis vähentänyt myös muiden yhteiskunnallisten instituutioiden luotettavuutta, vaikka vaalirahoituskriisin vaikutukset kohdistuivat ennen kaikkea poliitikkoihin.

Korruption mittaamisessa haasteeksi nousee korruption erilaisten tyyppien erottelu. Kun suomalainen korkean luottamuksen yhteiskunta on ilman kriisitilaa, vastaajat vaikuttavat reagoivan pelkästään lahjontarikosten puuttumiseen ja pitävät Suomea yleisesti vähäisesti korruptoituneena. Laaja-alaisen ja rakenteisiin piilotetun korruptiokriisin käydessä ilmi vaikuttaa siltä, että suomalaiset heräävät äkillisesti korruption monimuotoisuuteen. Laaja-alaisen ja yksittäisen korruption erottelu olisi syytä huomioida kysymysten mittareissa, mikä mahdollistaisi korruptiokuvan erottelun ja ongelman spesifioinnin.

Vaalirahoituskriisi on epäilemättä ollut suomalaisen korruptiokeskustelun merkittävimpiä eskaloitumispisteitä. Samalla tavoin se on myös voimakkaasti vaikuttanut suomalaisten korruptioasenteisiin. Hallinnon uskottavuus ja luotettavuus toipuvat kriisistä yllättävänkin nopeasti, vaikka suomalaisia oltaisi järkytetty maailman entisenä vähiten korruptoituneena maana. Tulokset kertovat omalta osaltaan myös korruptiokäsitysten ailahtelevuudesta ja osoittavat niiden näennäisen herkkyyden yksittäisille kriiseille. Tämän pohjalta voidaan esittää kahdenlaisia mahdollisia jatkohypoteeseja. Ensimmäisen käsityksen mukaan suomalainen demokratia toimii erinomaisesti ja kykenee tuomaan esille sekä korjaamaan mahdollisia epäkohtia tehokkaasti. Toisessa näkemyksessä suomalainen demokratia ja kova luottamus perustuvat epätodelle kuvalle korruption erilaisista

luonteenpiirteistä ja antavat suomalaisille katteettoman luottamuksen valtion korruptoitumattomuudesta. Näiden kysymysten tarkasteluun myös kvalitatiiviset menetit voisivat tarjota tuoreita tulokulmia.

Korkean luottamuksen hyvinvointivaltio kykenee epäilemättä torjumaan vähäisiä korruptiorikoksia, mutta se ei ole immuuni rakenteelliselle korruptiolle. Suomalaiset tiedostavat tämän luonteen vaalirahoituskriisiä vastaavissa tilanteissa. Sosiaalisista ryhmistä osa on skeptisempiä korruptoitumattoman maan myyttiä kohtaan, mutta epäilijöitä on kaikissa yhteiskunnan ryhmissä. Poliittinen luottamus tulee aina olemaan tiukassa ja se tulee myös jatkossa kertomaan demokraattisen järjestelmän toimivuudesta.

LÄHTEET

- Alesina, A. & La Ferrara, E. 2002. "Who Trusts Others?" *Journal of Public Economics*. 85: 207-34.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. 1-2. p. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.
- Allum, N., Patulny, R., Read S & Sturgis, P. 2009. *Social and Political Trust: A Longitudinal and Comparative Perspective*. University of Essex
<<http://privatewww.essex.ac.uk/~nallum/saptfindings.pdf>>
- Bulmer, M., Gibbs, J. & Hyman, L. 2010. *Social Measurement through Social Surveys: An Applied Approach*. Yhdistyneet Kansakunnat
- Cohen, J. 1999, *Trust, coluntary association and workable democracy: the contemporary American discourse on civil society*. Teoksessa: Warren, M. E., *Democracy & Trust*. Cambridge University Press
- Delhey, J. & Newton, K. 2004. "Social Trust: Global Pattern or Nordic Exceptionalism?" *Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB) Discussion Paper SP I 2004-202*
- Della Porta D. & Vannucci A. 1997. The "perverse effects" of political corruption. *Political Studies* 45 (3): 516-38
- Euroopan Komissio. 2009. *Attitudes of European towards Corruption: Full Report*. Bryssel
- Euroopan Komissio 2014, *EU Anti-Corruption Report*. Bryssel
- Giglioli P. P. 1996. Political Corruption and the media: the Tangentopoli affair. *International Social Science Journal*, (48) : 81-94
- Goerman, P. L. 2006. *An examination of pretesting methods for multicultural, multilingual surveys*. Mannheim
- Goldsmith A. A. 1999. Slapping the grasping hand: Correlates of political corruption in emerging markets. *American Journal of Economics and Sociology* (4): 865-83
- Granovetter M. 2004. *The Social Construction of Corruption*
- Harinen, P. 2011. Tarkastelussa taustamuuttajat. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2009):3
- Harkness, J. A., Braun, M., Edwards, B., Johnson, T. P., Lyberg, L., Mohler P. Ph., Pennell, B-E. & Smith, T. W. 2010. *Survey Methods in Multinational, Multiregional and Multicultural Contexts*. New Jersey

- Harré, R. 1999, Trust and Its Surrogates: Psychological foundations of political process (teoksessa Warren, M. E., Democracy & Trust. Cambridge University Press, s. 249-272)
- Heywood P. 1997. Political Corruption: Problems and Perspectives
- Ilmonen K. & Jokinen K. 2002, Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylä
- Katila, L. 2013, Maan tapa muutoksessa: Poliittisen korruption ja toimintatilan muutos Suomessa vuosina 1988–2011, Helsingin Yliopisto.
- Klemola, J. Korruptiotilannekuva 2009, Keskusrikospoliisi.
[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/Korruptiotilannekuva%202009/\\$file/Korruptiotilannekuva%202009.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/Korruptiotilannekuva%202009/$file/Korruptiotilannekuva%202009.pdf)
- Klitgaard, Robert. 1988. Controlling Corruption, University of California Press
- Koikkalainen, P. & Riepula, E. 2009. Näin Valta Ostetaan: Lyhyt oppimäärä poliittisesta korruptiosta Suomessa 2006-2009. Helsinki
- Kouvo, A. 2014 Luottamuksen lähteet: Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttävistä mekanismeista. Turun yliopisto
- Kunelius, R., Norppari, E. & Reunanen, E. 2010. Media vallan verkoissa. Tampereen yliopisto.
- Kääriäinen J. T. 2007, Trust in the Police in 16 European Countries – A Multilevel Analysis. Julkaisussa European Journal of Criminology, vol. 4 no. 4. 409-435
- Laitinen, J. 2011. Vaalirahoituskohu Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen pääkirjoituksissa. Jyväskylän yliopisto
- La Porta, Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes, Andrei Schleifer ja Robert W. Vishny. 1997. "Trust in Large Organizations". American Economic Review, Papers and Proceedings. 87(2): 333-338.
- Lehtonen, R. & Pahkinen, E. 2004. Practical Methods for Design and Analysis of Complex Surveys. West Sussex
- Leppänen, A. & Muttilainen, V. 2012. Poliisin tietoon tullut korruptiorikollisuus Suomessa 2007-2010. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 100.
- Little W. & Posada-Carbo E. 1996. Political corruption in Europe and Latin America. London: Institute of Latin American Studies. New York: Macmillan Press
- McCombs, M. & Shaw, D. 1972: The Agenda-Setting Function of Mass Media. Public Opinion Quarterly, 36 (Summer)
- Niculescu-Waggonner C. 2011, The Negative Effect of Corruption on the Consolidation of Democracy. University of California

- O'Donnell G. A. 2007 The Perpetual Crises of Democracy. *Journal of Democracy*. Vol. 18 No. 1
- Pan, Y., Craig, P. & Scollon S. 2005. Results from Chinese cognitive interviews on the Census 2000 Long Form. Washington
- Pázamandy, M. 2010. Measuring Corruption – Socio-economic determinants of corruption perception and the role of corruption experience
- Pernaa, V. 2007. Mistä nämä vaalit muistetaan? Teoksessa: Niemi, Mari K. & Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.): Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt. Turun yliopisto.
- Piirainen, T. & Saari J. 2005 Yhteiskunnalliset jaot: 1990-luvun perintö?
- Pope J. 2000. Confronting Corruption - the Elements of a National Integrity System TI
- Puonti A & Vuorinen S. 2005. Transparency in Decision Making: A Finnish Perspective on Corruption Control. Teoksessa: Sarre R., Das D. K. & Albrecht H.J.: Policing Corruption: International Perspectives. Lexington Books
- Ranta, E., Rita H. & Kouki J. 2005 Biometria. Helsinki University Press.
- Rodrik D. 1999. "Democracies Pay Higher Wages", *The Quarterly Journal of Economics*
- Rothstein B. 2010, *Corruption, Happiness, Social Trust and the Welfare State: A Causal Mechanisms Approach*, Gothenburg University
- Ruoho I. & Torkkola S. 2010. Journalismin sukupuoli. Tampereen Yliopisto
- Salminen A. & Ikola-Norrbacka R. 2009. Kuullaanko meitä? Eettinen hallinto ja kansalaiset. Vaasan Yliopisto
- Salminen A. & Mäntysalo V. 2013. Epäeettisestä tuomittavaan: Korruptio ja hyvä veli - verkostot Suomessa. Selvityksiä ja raportteja 182. Vaasan Yliopisto
- Sampford C., Shacklock A., Connorcs C. & Galtung F. 2006. *Measuring Corruption*. Englanti
- Sandholtz W. & Koetzle W. 2000. Accounting for corruption: Economic structure, democracy, and trade. *International Studies Quarterly* 44:31-50
- Stockemer D. & Scruggs L. 2009. The Impact of inequality on turnout – New evidence on burgeoining debate. Chicago
- Agevall O. & Swedberg R. 2005. *The Max Weber dictionary: key words and central concepts*. Stanford University Press
- Sztompka P. 1999. *Trust. A Sociological Theory*. Cambridge University Press
- Tiihonen, P. 2003. *Good Governance and Corruption in Finland*. Teoksessa Tiihonen, Seppo (toim.), *The History of Corruption in Central Government*. Amsterdam:

IOS Press.

- Uslaner, Eric M. "Trust and Corruption." In *Corruption and the New Institutional Economics*. Eds. Johann Graf Lambsdorff, Markus Taube, and Matthias Schramm. London: Routledge, 2004.
- You, J-S. 2005. *Corruption and Inequality as Correlates of Social Trust: Fairness Matters More Than Similarity*. Harvard University
- Van Rijckeghem C. & Weder B. 2001. Bureaucratic Corruption and the rate of temptation: Do wages in the civil service affect corruption? *Journal of Development*
- Venho T. 2008, *Piilotettua julkisuutta: Suomalaisen puolue- ja vaalirahoituksen avoimuusintressi normeissa ja käytännössä*. Turun Yliopisto
- Warren, M. E., *Democracy & Trust*. Cambridge University Press
- Warren M. E. 2004. What Does Corruption Mean in a Democracy? *American Journal of Political Science*, vol 48 issue 2. 328-343
- Warren M. E. 2005. *Democracy Against Corruption*

TAULUKOT JA KUVIOT